

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

**Působení nekatolických církví v oblasti sociální a charitativní práce
v České republice.**

Diplomová práce

vedoucí práce:
Mgr. et Mgr. Ondřej Doskočil

autor práce:
Bc. Michal Merhaut

18. 8. 2008

Activity of non-catholic churches in social and charity work in Czech Republic

There have been different non-catholic churches and reformatory movements in the area of today's Czech Republic since the 15th Century. However, their charitable and diaconal activities couldn't take place due to the unfavourable historical development. Changes came about during the last half of 19th century. However, the rise of the Communist Regime meant another forty years of depression and extinction of all of their activities. After 1989, non-catholic churches can freely work again in the field of charitable and social work. Churches and their dioceses have become indivisible part of newly emerging civic society and important nongovernmental providers of social services.

The main aim of this diploma thesis was to monitor contemporary work of non-catholic churches (that unified in collective platform, Diaconies in the Czech Republic) in the field of charitable and social work and reach following four partial aims.

The first partial aim was to find out more about the basic organisation structure of member organisations (diaconies) of the Diacony in the Czech Republic. In fact, the organisational structure of individual members exists in three-fold. Some of them are formed by an independent civil corporation; others exist as a peculiar legal subjects that run separate centres and the rest closely cooperating with already existing non-profit non-governmental organisations.

The second partial aim was to find out what are the target groups in these organisations. The spectrum of target groups of activities of diaconies is wide. However, most of the activities are focused on people with disabilities (27% of registered social services) and people living in socially excluded communities and ethnic minorities (15% of registered social services). On the other hand, the least attention is given to emigrants and asylum seekers, victims of criminal crimes or young people up to the age of 26 leaving school facilities for the execution of institutional education.

Third partial aim was to find out what kind of services these diaconies provide. With the exception of different activities, that are not included in the Social Service Act

(e.g. humanitarian help and free-time activities), diaconies provide both social prevention (about 41%) and social care (about 53%) and in lesser degree also social counselling.

The fourth partial aim was to find out if the newly accepted act No. 108/2006 Sb. Social Service Act has influenced their activities. The research gives information that most of the organisations managed to meet the claims of the act, most difficult was to accomplish qualification claims on the personnel and deal with increased administrative work.

To achieve the main and partial aims of this thesis a method of qualitative research was used: analysis of documents and method of questioning.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Působení nekatolických církví v oblasti sociální a charitativní práce v České republice“ vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Praze 2. 8. 2008

Michal Merhaut

Děkuji Mgr. et Mgr. Ondřeji Doskočilovi za odborné vedení práce a konzultace. Dále děkuji všem pracovníkům diakonií a dobročinných organizací, kteří mi ochotně poskytli potřebné informace a podělili se o své zkušenosti z praxe, zvláště pak v tomto smyslu děkuji náměstkyni ředitele Diakonie ČCE Ing. Evě Grollové, Mgr. Lence Novákové ze sociálního odboru Církve československé husitské a ThMgr. Dušanu Hejbalovi – biskupovi Starokatolické církve v ČR. V neposlední řadě děkuji také svým rodičům za podporu a pomoc a Pánu Bohu za sílu a trpělivost.

Obsah:

Úvod	8
1. Současný stav	11
1.1 Charita jako láska k člověku a k Bohu	11
1.2 Charitativní činnost církve v předreformačním období.....	16
1.2.1 Charita ve starověku a středověku	17
1.2.2 Počátky charity v českých zemích	18
1.3 Reformace a péče o potřebné	19
1.3.1 Jan Milíč z Kroměříže	21
1.3.2 Wicliffovo učení a Mistr Jan Hus	22
1.3.3 Husitství – utrakvisté.....	24
1.3.4 Počátky Jednoty bratrské.....	26
1.3.5 Martin Luther a německá reformace.....	27
1.3.6 Švýcarská reformace	29
1.4 Vliv reformace na pojetí sociální a charitativní činnosti.....	31
1.5 Působení nekatolických církví v českých zemích.....	35
1.5.1 Doba pobělohorská	36
1.5.2 Misie Obnovené Jednoty bratrské ve světě	38
1.5.3 Doba toleranční.....	39
1.5.4 Období protestantského patentu 1861 – 1918	42
1.6 Diakonie mezi lety 1918 – 1989	45
1.6.1 Období 1918 – 1948	45
1.6.2 Období reálného socialismu	50
1.7 Diakonie po roce 1989	53
1.7.1 Přehled nekatolických církví v současnosti působících na území České republiky.....	54
1.7.2 Přehled církví, jejichž organizace jsou členy Diakonie v ČR	55
2. Cíl práce	59

3.	Metodika	60
4.	Výsledky	61
4.1	Diakonie v České republice	61
4.2	Členské organizace Diakonie v České republice a její aktivity	64
4.2.1	Diakonie Apoštolské církve v České republice	65
4.2.2	Diakonie Církve bratrské.....	67
4.2.3	Diakonie Bratrské jednoty baptistů.....	69
4.2.4	Diakonie Českobratrské církve evangelické.....	71
4.2.5	Diakonie a misie Československé církve husitské.....	82
4.2.6	Diakonie Evangelické církve metodistické	85
4.2.7	Jednota bratrská	88
4.2.8	Slezská diakonie.....	89
4.2.9	Starokatolická církve v České republice	97
4.3	Grafy	98
4.4	Dopad zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách na činnost diakonických organizací	104
5.	Diskuse.....	108
6.	Závěr	118
7.	Seznam použitých zdrojů	119
8.	Klíčová slova.....	133

Cestou uviděl člověka, který byl od narození slepý. Jeho učedníci se ho zeptali: „Mistře, kdo se prohřešil, že se ten člověk narodil slepý? On sám, nebo jeho rodiče?“ Ježíš odpověděl: „Nezhřešil ani on, ani jeho rodiče; je slepý, aby se na něm zjevily skutky Boží.“ (Jan 9,1-3)

Úvod

Po čtyřiceti letech potlačování náboženské svobody mohly po r. 1989 křesťanské církve v naší zemi znovu svobodně rozvinout nejen svou evangelizační a bohoslužebnou činnost, ale i sociální službu, která vždy byla velmi důležitou součástí jejich života a veřejného působení. V nových podmínkách mladé české demokracie se tak církevní organizace staly vedle nestátních neziskových organizací, obecně prospěšných společností a nadací nedílnou součástí rodící se občanské společnosti a významným aktérem v síti nestátních poskytovatelů sociálních služeb.

Slovo „charita“ vstoupilo do obecné známosti a v nanejvýše sekularizovaném prostředí české společnosti se stalo označením pro dobročinnost a nezištnou pomoc člověku v nouzi. Proto se toto slovo objevuje v souvislosti se všemožnými filantropickými aktivitami populárních osobností nebo manželek významných politiků. Chceme-li však porozumět původnímu významu slova „charita“, nelze na něj nahlížet bez jeho návaznosti na křesťanskou víru a tradici. Latinským výrazem „caritas“ se překládal novozákonní termín „agape“, čili láska k bližnímu. Judaismus a křesťanství byly prvními monoteistickými náboženstvími, které kladly lásku jako hlavní atribut jediného Boha a uložily člověku, aby tuto lásku splácel jejím opětováním, aby miloval Boha a také člověka jako Boží výtvar (35). Termínem „charita“ se později začaly označovat novodobé instituce převážně římskokatolické církve zabývající se organizovanou sociální péčí o lidi staré, opuštěné, postižené, nemocné, zraněné nebo vyhnané z vlasti (63). Charitativní činnost církve však nelze chápat jako jakousi „nadvstavbu“ jejího působení, jako něco, co jen doplňuje hlavní poslání, tj. hlásání evangelia a vysluhování svátostí. Láska k Bohu a člověku je nejvyšším přikázáním

pro všechny křesťany a již od prvopočátku raného křesťanství církev sloužila nemocným, postiženým a chudým prostřednictvím specializovaných diakonů a diakonek.

Slovo „diakonie“ - služba již není u široké veřejnosti tak známé jako „charita“, ačkoliv označuje prakticky totéž a v novověku začaly tento termín používat protestantské církve pro vlastní instituce poskytující sociální péči (62) Tyto diakonie stojí v České republice tak trochu ve stínu „slavnější“ a „větší“ Charity, podobně jako drobné nekatolické církve se vedle velké římskokatolické církve mnohdy zcela ztrácejí ze zorného pole médií a široké veřejnosti, která o existenci některých z nich nemá ani potuchy a křesťanství, ne-li dokonce víru, vnímá jako synonymum ke katolictví.

Posláním této diplomové práce, která je určena především pro studenty pomáhajících profesí Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, je poukázat na činnost právě těchto „maličkových“ křesťanských církví, z nichž některé mají u nás více než pětisetletou tradici a významně se podílely na historii i formování českého národa a jeho duchovního života.

Studenti se mohou v teoretické části seznámit s působením nekatolických církví (nebo významných předreformačních proudů) v oblasti sociální a charitativní práce na území dnešní České republiky, a to v kontextu historického vývoje světové i domácí reformace včetně základních teologických a věroučných východisek. Jako informační zdroj pro tuto část diplomové práce (označené tak trochu nešťastně jako „současný stav“) sloužila převážně odborná historická literatura a dostupná teologická, resp. duchovní literatura.

V následující praktické (výzkumné) části si budou moci čtenáři udělat přehled o současném působení nekatolických církví v oblasti sociální a charitativní práce, o činnosti jednotlivých diakonií a dopadu nedávno přijatého zákona o sociálních službách, který znamenal pro tuto oblast aktivit největší změnu za posledních devatenáct let. Tato práce si klade za cíl zmapovat sociální a charitativní aktivity nekatolických církví a diakonií a přiblížit je studentům, jakožto budoucím profesionálním pracovníkům, kteří se mohou ve svém profesionálním životě s těmito organizacemi setkávat, spolupracovat s nimi nebo se dokonce stát jejich zaměstnanci.

Diplomová práce se zaměřuje na činnost církví vycházejících z tradice západního křesťanství (tudíž nesleduje východní pravoslavnou větev), přičemž nekatolickou církví je míněna církev, která není římskokatolická nebo řeckokatolická (tedy je evangelická, evangelikální, čili protestantská nebo jiná) a z důvodu přehlednosti a snesitelné délky ve výzkumné části se věnuje aktivitám výhradně jen diakonií, které se sdružily ve společné platformě Diakonii v ČR. Z tohoto důvodu se práce nezabývá činnostmi např. Evangelické církve augsburského vyznání nebo humanitární společnosti ADRA. Termíny „charitativní“, „diakonický“, „sociálnědiakonický“ se v práci používají synonymně. Jelikož se „diakonie“ - tj. praktická služba v současnosti do jisté míry překrývá s oborem sociální práce, a rovněž i z historického pohledu sociální práce úzce souvisí s diakonií a charitou, operuje se v diplomové práci i s termínem „sociální práce“.

1. Současný stav

1.1 *Charita jako láska k člověku a k Bohu*

Nahlížet na osobnost Ježíše Nazaretského můžeme v zásadě dvojím způsobem: buďto ho rigorózně vědecky zařadíme vedle Konfucia, Buddha či Sokrata k významným historickým osobnostem, jejichž působení našlo ohlas u milionů a výrazně se tak otisklo do podoby dějin lidstva i současného světa, anebo v rámci křesťanské tradice mu „přisoudíme“ synovství Boží a budeme k němu přistupovat jako k Bohu, který na sebe vzal lidskou podobu, aby svojí smrtí na kříži vysvobodil člověka od hříchu a zachránil tak jeho nesmrtelnou duši pro věčný život. Chceme-li však plně porozumět charitě (resp. diakonii), toužíme-li se přiblížit těžko uchopitelným motivům lidí, kteří během dvou tisíc let křesťanské kultury nasazovali svou veškerou energii, čas a mnohdy i své životy pro pomoc bližním, s přísně historickým přístupem zákonitě nemůžeme vystačit. Křesťanská péče o lidi v nouzi totiž vyrůstá z hlubin víry, ze specifické zkušenosti osobního vztahu k milosrdnému Bohu. „Víru – vztah“ bychom neměli omezovat pouze na přesvědčení o platnosti nějakých definovaných náboženských pravd, nýbrž bychom jí měli rozumět v širším smyslu jako určité životní orientaci, osobnímu ručení, oddanosti, vydání se či odevzdání se. Ne nadarmo je někdy latinský výraz pro „věřit“ credere vykládán jako „cor dare“, čili dát srdce (13). Ježíš především vybízel lidi k živé víře, k následování, a tedy k odevzdání se Bohu. Toto vše by mělo stát na začátku našich úvah o pramenech diakonie, křesťanské pomoci lidem v těžkých životních situacích, lidem znevýhodněným, potřebným.

Dle starozákonní knihy Genesis je člověk stvořen k obrazu Božímu. Z této skutečnosti se odvozuje důstojnost člověka. S výpomocí jazyka moderního práva lze říci, že každý člověk bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního, sociálního původu nebo jiného postavení např. z hlediska zdravotního stavu je obrazem Stvořitele. Stvořitele, který zprvu shledal své dílo velmi dobrým. Zlo bylo vneseno do světa teprve Adamovým proviněním proti Božímu zákazu ochutnat ovoce ze stromu poznání. K lidské důstojnosti neoddělitelně

patří svobodná vůle a z toho vyplývající zodpovědnost za své jednání. Člověk byl za tento prvotní hřích potrestán vyhnáním z ráje a propadnutím smrti. Toto osudové „poškození“ vztahu mezi Bohem a lidmi, pokřivení člověka jakožto obrazu Božího, se pak přenášelo a zbytněovalo z jedné generace na druhou. Hřích metastazoval jako rakovinový nádor do všech oblastí lidského života. Příklon lidí ke hříchu, zvětšující se vzdálenost člověka ke Stvořiteli Boha roztrpčovala a trápila. Dal se proto poznat spravedlivému Abrahamovi, jehož si zvolil, aby s ním uzavřel smlouvu a učinil z něho veliký národ. Židé, jakožto potomci Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi byli vázáni dodržovat Boží zákon, na oplátku se stali národem vyvoleným. Vydělovali se od pohanů tím, že se jim Bůh dával poznávat, ochraňoval je, prostřednictvím Mojžíše je vyvedl z egyptského otroctví a dovedl je do země zaslíbené, jež dosáhla svého kulturního, politickomocenského i hospodářského rozmachu za vlády krále Davida. Přesto všechno Židé nedokázali unést tíhu lidské slabosti, ve svém boji s hříchem selhávali, odvraceli se od Boha, nedodržovali smlouvu, přikázání, klaněli se často cizím bůžkům a věnovali se modloslužbě. Bůh stáhl svou ochrannou ruku od svého vyvoleného národa a vydal jej napospas cizím pohanským mocnostem. Na svůj národ však zcela nezanevřel. Ústy proroků vybízel lidi k plnění Zákona, k činné víře, varoval před pokrytectvím a hříchem. Proroci ohlašovali příchod Mesiáše, jakéhosi nového Davida, jenž obnoví slávu židovského království a znovu nastolí Boží vládu nad vyvoleným národem. Zatímco Židé příchod tohoto Mesiáše dodnes očekávají, dle křesťanské tradice tento Spasitel již přišel v osobě Ježíše z Nazaretu. Jeho působení však daleko překročilo úzké hranice židovského národa a stalo se celolidskou, chceme-li celosvětovou záležitostí (1). Sv. Pavel, jenž se významně zasadil o rozšíření radostné zvěsti evangelia mezi nežidovskými obyvateli tehdejšího antického světa, píše v jednom svém listě o Ježíši Kristu jako o protějšku Adama. Zatímco provinění jediného Adama přineslo odsouzení všem, tak čin spravedlnosti jediného Ježíše přinesl všem ospravedlnění a život (Ř 5,14-21).

V synagogách i pod širým nebem Ježíš vyučoval, že podmínkou věčného života, tedy jakéhosi obnovení stavu před vyhnáním z ráje, je láska k Hospodinu, z níž vyplývá láska k bližnímu. Když se ho jeden zákoník v Lukášově evangeliu zeptá:

„A kdo je můj bližní?“ Ježíš odpovídá podobenstvím o milosrdném Samaritánovi (L 10,25-37). Tento populární příběh se stal kromě jiného modelem charitativní činnosti, neboť popisuje posloupnost jednání, kterými se vyznačuje účinná pomoc (36). Pro nás je však v tuto chvíli podstatné, že se v tomto podobenství označení „bližní“ přestává vztahovat pouze na Židy, na soukmenovce, tak jako tomu je ve Starém zákoně, ale vztahuje se i na ostatní lidi bez ohledu na jejich národnost, či dokonce náboženský původ. Samaritáni byli potomci samarských Židů, kteří se během staletí smísili s jinými etnickými skupinami a později se od Židů zcela oddělili. Prohlásit Samaritána za svého bližního bylo v době Ježíšově neslýchaným činem (1). Evangelia popisují mnoho setkání Ježíše s tzv. pohany. Setkával se rovněž i s chudými a s hříšníky, s lidmi, jimiž ostatní opovrhovali, řka: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“ (Mt 9,12;L 5,31). Náročnost lásky, ke které vyzýval, nejlépe odráží jeho požadavek lásky k nepřátelům. Bůh dává svítit svému slunci na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé. „Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mt 5,48).

Podobenství o milosrdném Samaritánovi má ještě druhou, pro nás v jistém smyslu důležitější rovinu. Lásky k bližnímu není pasivní, nezůstává zde jen jakýmsi okřídleným vznešeným pojmem, ale naopak bere na sebe podobu konkrétního činu, praktické pomoci v těžké situaci. Polomrtvému nešťastníkovi, kterého na cestě z Jeruzaléma do Jericha přepadli bandité, nepomohl kolem procházející kněz ani levita, ale Samaritán, jenž pohnut soucitem ošetřil jeho rány, obvázal mu je a zavezl ho do hostince, kde se o něho staral. Na tomto místě se nebudeme zabývat složitou polemikou Jakuba proti Pavlovi, již vyhrotil Luther svým označením listu Jakubova za slaměnou epištolu, protože bychom odvedli pozornost k jinému problému. Lásky, k níž vybízel Ježíš, je láskou činnou, láskou schopnou se nasadit, obětovat se pro druhé. Ježíš samotný za svého krátkého pozemského působení nejen vyučoval zástupy, ale především léčil nemocné a postižené. Stejně tak jeho učedníci nejen zvěstovali evangelium, nýbrž i léčili a vyháněli nečisté duchy z těl posedlých. Křesťanská láska preferuje hendikepované, soucítí se znevýhodněnými. Důvody této preference někteří přisuzují zkušenosti egyptského otroctví, kdy samotní Židé byli ve znevýhodněné

pozici (36). Jisté je, že křesťanství přijímá sociální odpovědnost. Jak poněkud svérázně upozorňuje filosof Erazim Kohák: „Není to prostě individualistické náboženství, které by řeklo: Tak, chlapče, sed' a dumej nad svou spásou a svět nech plavat. Bůh izraelský požadoval víc než vznešené pocity. Chtěl, aby jeho lid miloval spravedlnost, chránil cizince, sirotky a vdovy a všemožně žil svou vírou“ (52). Sociální odpovědnost křesťanů se neomezuje pouze na péči o druhé, nicméně tvoří její podstatnou část.

Soucitný a láskyplný přístup k hendikepovaným nebyl v době předkřesťanské takovou samozřejmostí. Athény, kde se objevily velmi záhy prvky budoucí veřejné péče, jsou spíše světlou výjimkou. Vzpomeňme Spartu, kde byli slabí jedinci házeni ze skal dravé zvěři. Podobně ani starověcí Římané neoplývali příliš velkým porozuměním pro potřeby znevýhodněných jedinců (21). Nebudeme daleko od pravdy, pokud prohlásíme, že žádná jiná kultura a žádné jiné náboženství nevěnovalo tolik pozornosti pomoci potřebným, jak to činilo a činí právě křesťanství a křesťanská kultura (v současnosti spíše postkřesťanská). Toto tvrzení nelze chápat jako výrok domýšlivého eurocentrismu či christocentrismu. Každé světové náboženství si vytvořilo svůj systém podpory a sociální solidarity, např. Islám zavedl řadu almužen (zakát al-fitr) a mešity mnohdy fungují jako dobročinná zařízení (36), přesto však se nedostává v učení i v praxi islámu péči o znevýhodněné takového prostoru.

Čteme-li evangelia, nemůže nám ujít jedna skutečnost, a to zásadní odmítání přímé souvislosti mezi nemocí a lidskou vinou. I nemocný a postižený člověk je Bohem milován (11). Evangelia často popisují léčení v podobě vymítání nečistých duchů, přičemž příznaky posedlosti se nápadně podobají příznakům duševních poruch, epilepsie, záchvatových onemocnění apod.. Bylo by chybou to považovat jen za nějaký nepodstatný anachronický exorcismus. Podobně jako v citátu uvedeném na začátku kapitoly, zde tato personifikovaná postižení existují nezávisle na člověku, na jeho charakteru, zbožnosti a jednání. To je zcela odlišný přístup, než jaký zaujímá např. hinduismus a buddhismus, kde se v rámci reinkarnační teorie formují jednotlivá převtělení v závislosti na jednání v životě předchozím. Nemoci, postižení nebo chudoba jsou jakýmsi důsledkem nedobrého jednání v minulém životě, což je patrně také důvod,

proč se v indické kultuře nikdy nerozvinula sociální solidarita do té míry, do jaké tomu bylo v kulturách západních náboženství. Zde mohly nepřízeň osudu, nemoce, osamělost, smrt potkat i zcela spravedlivého a zbožného člověka, jakým byl např. Job, i když samozřejmě mimo kontext reinkarnační teorie nebo její obdoby (14).

Kristus se v jednom svém podobenství ztotožňuje s chudými, s nemocnými a vězněnými. Právě v solidaritě s těmito trpícími se s ním můžeme setkat nejintimněji (13). Říká svým učedníkům: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,40). To je prohlášení zcela zásadního charakteru. Nezapomeňme, že podle křesťanské tradice Ježíš je synem Božím, který je stejné podstaty s Bohem Otcem. Kristus vyzýval lidi k víře ve smyslu osobního nasazení, odevzdání se. V evangeliích čteme jeho paradoxní výrok: „Kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však ztratí svůj život pro mne, nalezne jej“ (Mt 16,25). Neměli bychom tomuto výroku rozumět jako výzvě k překročení sebe sama, k zasvěcení se něčemu, co nás překračuje, co přesahuje naše individuální životy? Sebeuskutečnění ve světle tohoto výroku spočívá v sebepřekročení (13). Služba lidem trpícím je jeden ze způsobů jak toto sebepřekročení a zároveň sebeuskutečnění učinit. Snad všude na světě ve všech školách, kde se připravují budoucí pracovníci pomáhajících profesí, se studenti seznamují s pyramidou hierarchicky uspořádaných potřeb, na jejímž vrcholku je potřeba seberealizace jako nevyšší stupeň lidského naplnění. Málokdo však ví, že její autor proslulý Abrahámem Maslow, na konci života své teorie významně revidoval. Tehdy totiž došel k poznání, že nejvyšším lidským prožitkem není seberealizace, nýbrž sebetranscendence, tedy jakési přesažení vlastního já, život pro druhé (48). Tato „shoda“ Maslowa s Kristem je inspirující! „Kdo chce být první, buď ze všech poslední a služebník všech.“ (Mk 9,35). Diakonie, péče o chudé, opuštěné, tělesně i mentálně postižené, nemocné, sociálně vyloučené a další lidi v nouzi je službou, sebepřekročením, znakem lásky k bližním, zjevením skutků Božích.

1.2 Charitativní činnost církve v předreformačním období

Jak poznamenává filosof Milan Machovec v předmluvě své úspěšné knihy *Ježíš pro moderního člověka*: to co nastalo zhruba po roce 33 n. l., co se pak začalo dít „ve jménu jeho“, to nemá rozsahem i intenzitou obdoby v dějinách lidstva (32). Bez možnosti šíření informací moderními komunikačními technologiemi, za téměř nepřetržitého pronásledování (přerušovaného jen krátkými obdobími relativního klidu) a za vraždění stoupců se evangelium rychle rozšířilo po tehdejších antickém světě (i mimo něj), získávalo stále početnější zástupy vyznavačů, a to nejen z řad otroků a chudiny, ale rovněž i z majetných vrstev. Z původní „odnože“ judaismu se postupně stalo samostatné náboženství, šířící se nenásilnou cestou osobním svědectvím, misíí, za niž položilo svůj život mnoho věřících (30).

V roce 313 nedávný konvertita, římský císař Konstantin, Milánským ediktem oficiálně legalizoval křesťanství a učinil jej oficiálním náboženstvím Římské říše. Od té doby křesťanství upevňovalo svou pozici. Mohlo se svobodně rozvíjet a působit. Řady věřících se rozšiřovaly, původní intenzita víry pod neustálým rizikem dopadení se vytrácela. Sílícím vlivem a mocí církve do ní začínali vstupovat lidé z prospěchářských důvodů. Na tuto situaci někteří věřící reagovali odchodem do ústraní a zakládáním uzavřených komunit, budoucích řeholních řádů. V 70. letech 5. století se hrouť Říše římská. Nůžky mezi západní a východní církví se začaly významně rozevírat. Rozpad Západní říše římské znamenal změnu role západní církve. Křesťanství se zhusta šířilo do oblastí obývaných Kelty, Germány a později i Slovany, a to často prostřednictvím násilí. Kláštery se byly jedinými centry vzdělanosti, tvořily jakýsi most mezi antickým světem a „novou“ Evropou. Postupně se ustanovila politická funkce papeže. Napětí mezi západní a východní církví se jak v politické tak i v teologické oblasti stupňovalo a vyvrcholilo roku 1054 tzv. velkým západním schizmatem, kdy došlo k definitivní odluce římské církve a církve východní (ortodoxní). V nadcházejících stoletích pokračoval v Evropě růst významu a moci římské církve v čele s papežem (30).

1.2.1 Charita ve starověku a středověku

V prvotní jeruzalémské církvi fungoval systém, který nám může připomínat jakousi romantickou formu harmonického komunismu či socialismu. Ve Skutcích apoštolů čteme: „Všichni, kdo uvěřili, byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neřikal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné. ... Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi, neboť ti, kteří měli pole nebo domy, prodávali je, a peníze, které utržili, skládali apoštolům k nohám. Z toho se rozdávalo každému, jak potřeboval“ (Sk 4,32-35). Ježíš nepohrdal soukromým majetkem ani bohatstvím, nýbrž provokativně relativizoval jejich význam pro život člověka. Tento úryvek z Nového zákona nám podává zprávu o tom, že prvotní církve v Jeruzalémě disponovaly určitým společným majetkem, ze kterého podporovala chudé a potřebné spolubratry. Když pak tato církve zchudla, vykonaly v polovině 1. století maloasijské a řecké církve velkou sbírku mezi svými členy na její podporu. I v dobách nejkrutějšího pronásledování mnozí křesťané praktikovali přikázání lásky k bližnímu. Od každého člena církve se očekávalo, že alespoň jednou měsíčně přispěje do společné pokladny. Získané finanční prostředky byly vynaloženy na péči o chudé, na uhrazení výdajů za pohřby, na vzdělání chlapců a dívek, na péči o ztroskotané námořníky a o ty, kteří byli z důvodů víry v Krista uvězněni nebo deportováni na nucené práce do dolů. Při bohoslužbách a eucharistii rovněž věřící přinášeli obětní dary, z nichž část byla určena k samotnému slavení bohoslužby a zbytek byl rozdán chudým (36). Tuto formu pomoci lze považovat za předchůdkyni organizované charity, která v podmínkách ilegality nemohla být více rozvíjena. Zásadní změnu přinesl až osudový rok 313, jenž znamenal počátek proměny nejen charity a křesťanství, ale i samotné evropské kultury.

Po legalizaci křesťanství císařem Konstantinem se může konečně charita vykonávat veřejně, může se plně vyvíjet a šířit. Postupně proto začínají vznikat zvláštní ústavy určené pomoci potřebným, kterých stejně tak jako věřících přibývalo. Nebylo snadné o ně pečovat rozptýleně. Vznik těchto ústavů navíc přinesl i možnost odborně vyškolený personál a opatřit potřebné pomůcky. Po celé křesťanské Evropě byly

zakládány chudobince, starobince, sirotčince, nalezince, nemocnice a další jiná zařízení. Některé ústavy se začaly specializovat na pomoc hluchoněmým nebo nevidomým. Dobročinnost plně spočívala na křesťanském světonázoru a převážně na křesťanské církvi. I když vztah středověké veřejnosti ke znevýhodněným zdaleka nelze považovat za ideální. Nemoc a postižení se často v rozporu s Písmem chápaly jako Boží trest a jedinou možností obživy byla žebrota. Křesťanství přesto přineslo ve vztahu k trpícím kvalitativní posun. V keltských, germánských a slovanských společnostech s dobyvatelským étosem oslavujícím hrdinovu sílu, případně jeho erotické úspěchy, neměla před příchodem křesťanství idea lásky k bližnímu oporu ani v náboženství, ani ve světských institucích (36). Církev se rovněž angažovala v boji proti otroctví a obchodu s lidmi, čehož příkladem nám může být působení druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha.

Z hlediska solidarity a péče o slabší, ať už nemocné, staré či jinak znevýhodněné, hrála nejdůležitější roli široká rodina. Bylo především na rodině samotné, aby se o své členy patřičně postarala. Církev nastupovala zpravidla teprve tehdy selhal-li systém rodinné solidarity. Pomoc chudým a hendikepovaným čím dál častěji přebíraly církevní instituce zřizované především ženskými řeholními řády (36).

1.2.2 Počátky charity v českých zemích

Křesťanství začalo pronikat na území současné České republiky výrazněji až v 9. stol. V roce 845 bylo v Řezně pokřtěno čtrnáct českých knížat. Snaha o církevní nezávislost vedla r. 863 k misi Konstantina a Metoděje z Byzance, ovšem již r. 885 byl přijat znovu latinský ritus a české země se tak definitivně staly součástí světa západního křesťanství. Církev a církevní řády jsou těsně spjaty s upevnováním raně středověkého (a dosud ještě silně pohanského) českého státu (23). Proto i počátky a vývoj péče o potřebné jsou u nás v podstatě analogické zemím na západ a jih od našich hranic. Církev reagovala na neuspokojivé sociální postavení lidí zasažených epidemiemi a hladomory zakládáním ústavů při kostelech a klášterech. Do špitálů byli ale přijímáni

přednostně „klienti“ s tzv. nadačním nárokem, to znamená ti, kteří dříve přispívali finančně či materiálně na chod kláštera nebo samotného špitálu. Teprve zbylá místa byla obsazena chudinou. Potřebným rovněž v menší míře pomáhaly instituce zakládané a provozované světskými městy. Ve 13. a 14. stol. docházelo k nárůstu nemajetných obyvatel potřebujících pomoc, a protože církev nestačila rostoucí „poptávku“ dostatečně pokrýt, někde přebírala iniciativu města, která zaměstnávala a vyplácela veřejné lékaře, opatrovníky chudých a nemocných. Ve větších městech byla chudým poskytována bezplatná lázeňská péče (36).

Johanitky měly konventy již před r. 1182 v Manětíně a ve Velkém Boru. V roce 1231 zakládá královská dcera sv. Anežka Přemyslovna v Praze na Františku první konvent klarisek v českých zemích. Další vznikly v Chebu, v Českém Krumlově, v Olomouci, Znojmu, Opavě a v Panenském Týnci, kde provozovaly hospic. Jen o dva roky později v r. 1233 sv. Anežka zakládá u kostela sv. Haštala v Praze laické špitální bratrstvo, jež papež Řehoř IX. o další čtyři roky později povyšuje na řád s řeholními pravidly. Hlavním posláním křižovníků s červenou hvězdou byla kromě duchovní správy na svěřených farách také špitální činnost. Řád sv. Ducha v druhé polovině 13. stol. zakládá především na Moravě a ve Slezsku městské špitály. Významný je zejména špitál v Litovli, Olomouci, Brně a Telči (23). Dále v českých zemích působí rovněž i rytířské rády s charitativním posláním. Mezi osobnostmi, které ve 13. stol. prosluly dobročinností, péčí o chudé a nemocné, bychom neměli zapomínat na českou šlechtičnu Zdislavu, v r. 1907 blahoslavenou a v r. 1996 svatořečenou.

1.3 Reformace a péče o potřebné

I když v západním křesťanství nebyla moc duchovní a moc světská tak úzce propojená jako ve východním křesťanství, kde byzantský císař byl současně i hlavou církve, římská církev se ve vrcholném a pozdním středověku těšila značnému politickému vlivu. Navíc vlastnila veliké majetky, rozlehlé pozemky zemědělské půdy, a byla tedy i významným ekonomickým hráčem. Církevní funkce se pojily s nemalou

politickou mocí a finančními příjmy, proto se často stávaly předmětem kupčení, intrik a nečestného jednání. 14. stol. bylo poznamenáno úpadkem církve, poklesem mravnosti jak duchovních, tak i veřejnosti, jíž církevní představitelé dávali špatný příklad. Tyto dekadentní tendence vyústily v souboj Urbana VI. s Klementem VII. o papežský stolec a v tzv. velké papežské schizma, které na dlouhých čtyřicet let rozdělilo západní křesťanství. Římský ani avignonský papež se nedokázali dohodnout, který z nich je ten pravý, čímž autorita tohoto nejvyššího úřadu velmi utrpěla. Už v předcházejících stoletích se začala objevovat lidová heretická hnutí, jež za svůj vznik vděčila nespokojenosti s římskou církví, jako bylo hnutí valdenských, požadující demokratizaci církve a svobodu kázání pro laiky, nebo albigenkých, neuznávajících svátosti církve a další dogmata. Zdá se, že papežské schizma bylo poslední kapkou, která rozpoutala ohromný dějinný pohyb směřující k reformaci (30).

Abychom dobře porozuměli důvodům vzniku husitského hnutí a o století později přicházející světové reformaci, je nutné porozumět způsobu myšlení lidí pozdního středověku. Nedílnou součástí tehdejšího vědomí tvořila křesťanská víra, ovlivňující a určující vztah každého jedince k vnější realitě. Podle tehdejšího mínění společenský systém tří stavů (duchovního, světského a obecného lidu) byl stvořený Bohem, a proto jakákoliv snaha o změnu tohoto Bohem daného řádu byla chápána jako narušení přirozené rovnováhy světa. Podle mnohých myslitelů cestou nápravy z krizí pozdně středověké společnosti byl návrat k důslednému respektování Božího slova obsaženého v čisté podobě v Bibli bez pozdějších nánosů lidské tradice. Chtěli tak obnovit ideální stav z doby prvotní církve. Reformátoři popřeli duchovní autority, pokud se s Bibli plně neshodovaly (7). Není překvapivé, že v době schizmatu začaly přibývat kritické hlasy zpochybňující papežský primát a jeho božský původ. Rovněž není překvapivé, že hlásání sekularizace církevního majetku, požadavky návratu k chudobě prvotní církve nebo většího prostoru pro laiky nesli vysocí představitelé římské církve povětšinou dost nelibě. Soudní stíhání, uvěznění, popravy reformačních ideologů, pronásledování a kriminalizace jejich stoupenců, zakazování a ničení problematických literárních děl je toho nejviditelnějším důkazem (30).

Poprava reformního kněze Jana Husa 6. června 1415 vedla ke zrodu husitského hnutí. Přibitím devadesáti pěti tezí proti odpustkům na dveře wittenberského chrámu teologem Martinem Lutherem r. 1517, se počala psát historie evropské reformace, která vedla ke vzniku protestantismu a protestantských církví. Jestliže nás zajímá jejich působení v oblasti charity (resp. diakonie), nemůžeme opominout klíčové historické události, které sice přímo nesouvisí s naším hlavním předmětem zájmu, ale které nám pomohou porozumět jejich nenahraditelnému místu v evropských i českých dějinách. Historické povědomí nám nepřímou zprostředkuje lepší porozumění situace charitativního působení nekatolických církví v době pobělohorské, toleranční a v neposlední řadě i v naší současnosti. Stručně se budeme zabývat i samotným obsahem víry evangelických reformátorů, který je neméně důležitý pro vytvoření celistvého obrazu.

1.3.1 Jan Milíč z Kroměříže

Za vlády Karla IV. se Praha stala významnou evropskou metropolí a věhlasným kulturním centrem s univerzitou a arcibiskupstvím. Právě v této době se začaly projevovat první reformní snahy usilující o duchovní obnovu zesvětštělé církve. Působily zde takové osobnosti jako byl německý nekonformní kazatel Konrád Waldhauser, Tomáš ze Štítného, Matěj z Janova anebo pozoruhodný Jan Milíč z Kroměříže (40). Posledně jmenovaný je pro nás zvlášť důležitý, neboť se významně angažoval v oblasti sociální pomoci.

Milíč byl původně notářem na dvoře císaře Karla. Tato práce ho však nenaplňovala, proto se rozhodl pro duchovní dráhu. Jakožto arcijáhen měl za úkol dohlížet na podřízené kněze. Zbožný císař poskytl církvi veliká privilegia, což vedlo ke zbohatnutí církve a následně k jejímu většímu úpadku. Milíč pomalu odhaloval zkaženost kléru, pokleslost mravů, nedodržování Kristových přikázání a zhýralost duchovních. Svou kritikou si pochopitelně nadělal mezi svými kolegy mnoho nepřátel. Rostoucí Milíčovo znechucení z panujících poměrů ho přimělo k rozhodnutí zřici se všech svých hodností i majetku. Jako prostý kaplan začal kázat pod opojivým

Waldhauserovým vlivem v několika pražských kostelech. Jeho kázání byla ostře mířena proti neduhům církve, díky čemuž získával stále početnější zástupy posluchačů a příznivců. Požadavkem radikální nápravy kněžstva ovšem rostly i řady jeho zarytých nepřátel. Jeho kritika, která nešetřila ani samotného císaře, dolehla až k papeži Urbanu V., jemuž své výhrady osobně sdělil při setkání v Římě. Papeže sice nedokázal přimět ke změnám, zato však zapůsobil na mnoho „obyčejných“ lidí (41).

Mezi ně patřily především prostitutky, které se na Milíče začaly obracet s prosbou o pomoc při návratu k počestnému životu. Kněz jim poskytl nejen ubytování, ale dopomohl jim k nalezení práce, ke změně životního stylu nebo k návratu domů. Později s přáteli vybudoval pro své chráněny v domě bývalého nevěstince, jež mu odkázala na smrtelné loži svědomím trápená majitelka, rozlehlé zařízení, které bychom mohli přirovnat k současným azylovým domům. Protože okolní domy odkoupili Milíčovi stoupenci, postupem času vznikla dvou set až třisetlává komunita reformních křesťanů s názvem Jeruzalém. Ačkoliv Jeruzalém neměl dlouhého trvání a nedlouho po smrti Milíče v r. 1374 zanikl, jeho odkaz je stále živý i v naší současnosti (41).

Za svého života dokázal Milíč zaujmout a inspirovat mnoho lidí nespokojených se stavem tehdejší církve jako jediné představitelky západního křesťanství. Byli to lidé, kteří rozhodně neměli v úmyslu mlčet a jen přihlížet úpadku milované církve. V blízkosti zaniklého Jeruzaléma o několik let později postavili kapli a nazvali ji Betlém. V této kapli získaly reformní snahy své duchovní středisko (41).

1.3.2 Wicliffovo učení a Mistr Jan Hus

V době, kdy Jan Milíč kázal z kazatelen pražských kostelů, na oxfordské univerzitě působil v podobném duchu profesor teologie John Wicliff. V jistém smyslu však došel ve svých názorech mnohem dál. Nevystačil s kritikou poměrů v duchovenstvu, ale značně zpochybňoval pojetí hierarchické církve, její pravomoci a zvláště pak papežovo prvenství. Vytvořil své vlastní pojetí ideální církve, sestávající

z vyvolených, předurčených křesťanů ke spasení. Jeho filosofické a teologické spisy vyvolaly v Anglii hnutí lolarďů, volajících po sekularizaci církevního jmění, ovšem jinak se nesetkaly s větším ohlasem. Wicliff nikdy nebyl za své názory souzen. Potom, co byl z prestižní univerzity vyloučen, skončil v polozapomenutí na venkově. Nebýt Jeronýma Pražského, který jeho spisy přinesl ze svých studií v Anglii do Prahy, zřejmě by se nad Wicliffem neúprosně uzavřela hladina dějin a dopadl by na dno zapomnění. V Čechách však jeho myšlenky naopak překvapivě silně zakořenily v úrodné půdě. Silně tak pohnuly nejen duchovním životem tehdejších Čechů, ale rovněž i dějinami českých zemí a západního křesťanství (28).

Wicliff tvrdil, že jedinou hlavou církve je Kristus a nikoliv papež. Jejím údý jsou ti, které k tomu předurčil Bůh a kteří žijí bez hřichu. Žádná autorita, duchovní ani světská, jestliže není ve stavu posvěcující milosti, nemá právo vyžadovat poslušnost. Z toho lze v podstatě usuzovat, že například vysoký církevní představitel nebo dokonce papež samotný, není-li Bohem předurčen ke spasení, není součástí Boží církve na rozdíl třeba od nějakého počestného a zbožného žebráka. Lidé takovéto „vetřelce“ v církvi nejsou povinni respektovat. Tyto a jiné provokativní názory anglického teologa nadchly Jana Husa. Sice zdaleka nepřijal vše, ale některé styčné body zakomponoval do své nauky o církvi (33). Nejvyšší pravidlo víry křesťanovy hledal mimo učitelský úřad církve. Nejvyšší normou ve věcech víry mu bylo jediné Písmo svaté (28). S Wicliffovými nekonformním učením seznamoval pražskou veřejnost z kazatelny Betlémské kaple. Pražská univerzita, jejíž byl v období r. 1409 – 1410 rektorem, se pod jeho vlivem stala hlavní hlasatelkou nutnosti církevní reformy. Hus podobně jako Waldhauser nebo Milíč přitahoval pozornost veřejnosti i duchovních jako razantní kritik neuspokojivých poměrů v tehdejší církvi. Pomyslný pohár „trpělivosti“ církevních představitelů přetekl r. 1412, kdy veřejně vystoupil proti prodávání papežských odpustků a proti zavedenému prodeji duchovenských úřadů a korupci. Byl zato papežem exkomunikován z církve a bylo mu zakázáno v Praze kázat, proto až do osudného odjezdu do Kostnice působil na venkově, kde při velkých shromážděních lidu kázal pod širým nebem. Ve „venkovském exilu“ byl rovněž velmi literárně činný (40). Bylo by ale chybou se domnívat, že jeho úmyslem bylo štěpit

církev, založit nějakou svoji vlastní. Hus ani nechtěl reformovat věrouku ve smyslu pozdější reformace, snažil se o nápravu církve, nikoliv o její radikální přestavbu. I když byl v mnohém novátorský a o sto let předešel Lutherovu a Kalvínovu reformaci, ve svém jádru zůstal v podstatě středověkým člověkem. Jak píše Tomáš Halík: „Překročil katolictví své doby, ale nedokročil do protestantismu“ (12). Přesto Hus zůstává klíčovou postavou české reformace. Na jeho odkaz se odvolávají více či méně takřka všechny nekatolické církve v současné době existující v České republice.

1.3.3 Husitství - utrakvisté

Husova tragická smrt v Kostnici rozpoutala v českých zemích nemalé pobouření. V čele reformně naladěných kněží stanul Husův blízký přítel a spolupracovník Jakoubek ze Stříbra. Jakoubek ještě za života mistra Jana studiem Písma došel k závěru, že podle šesté hlavy evangelia sv. Jana je přijímání pod obojí u všech věřících příkazem Kristovým a nutností ke spáse. Když r. 1414 přinesl Jeroným Pražský z východu zprávu o tom, že tam přijímají v pravoslaví pod obojí i věřící laici, Jakoubka to jen utvrdilo v jeho přesvědčení a ještě téhož roku se v pražském kostele sv. Martina ve zdi poprvé podávalo pod obojí způsobou (28). Přijímání chleba (těla Kristova) i vína (krve Kristovy) laikům, které Řím zakazoval (dodnes římskokatolická církev podává pod obojí laikům jen velmi zřídka), se stalo ústředním tématem a požadavkem husitských křesťanů a v podstatě přetrval v paměti národa až do dob tolerančních (54). Kalich se stal symbolem nově vzniklého husitského hnutí, odtud pojmenování kališníci neboli utrakvisté.

Jak již bylo řečeno, Husovo upálení a o rok později upálení Jeronýma Pražského vyvolalo v českých zemích vlnu nepokojů. 30. července 1419 radikální kazatel Jan Želivský vykročil po mši s procesím k Novoměstské radnici, kde rozlícený dav vyházal konšely z radničních oken a pobil je. Tímto okamžikem, tzv. první pražskou defenestrací, se datuje počátek husitského hnutí (44). R. 1420 toto hnutí vyjádřilo svůj program ve Čtyřech člancích (tzv. artikulích) pražských, které požadovaly: svobodné

hlásání Božího slova, přijímání pod obojí i pro laiky, zákaz světského panování kněží (jinými slovy: jejich nezasahování do politiky a vyvlastnění pozemkových statků církve) a trestání smrtelných hříchů (46). Bylo by však chybou vnímat husity jako jednotné hnutí. Uvnitř něho existovalo víc proudů, lišících se od sebe nejen názory, ale i mírou radikalit prosazování svých požadavků vůči Římu. Obvykle se rozlišují dvě základní husitské větve: umírněná pražská, vedená Janem z Příbrami a Janem z Rokycan, a radikální strana táboritů (7).

Dvacátá léta 15. stol. se nesla ve znamení velkých násilností, bitev, křížáckých výprav, spanilých jízd a rovněž i sporů mezi jednotlivými husitskými proudy. Toto období přineslo na jednu stranu nebývalý vzmach radikální křesťanské vroucnosti na poli teologie, spirituality i sociálních reforem, zároveň však roztočilo spirálu násilí a dostalo české země do politické izolace (12). V nově založené městské pevnosti Tábor zprvu fungoval společenský řád, snažící se přiblížit poměrům prvotních křesťanských církví (viz. Skutky apoštolů 4,32-35), kde měli všichni rovná práva a žili v bratrském i majetkovém společenství. Často je také citovaný výrok Eneáše Silvia, že husitská žena zná Písmo lépe než vlašský kněz. Husité ale s přibývajícím vojenskými úspěchy přecházeli z defenzívy do ofenzívy. Šíření ideálů husitství i do jiných evropských zemí doprovázeli velikou brutalitou (7). Samozřejmě byly i výjimky, jako misionář Pavel z Kravař, který se dostal až do dalekého Skotska, aby tam byl r. 1433 upálen jako „pražský kacír“ (40).

Napětí mezi jednotlivými husitskými proudy vyvrcholilo 30. května r. 1434 krvavou bratrovraždou bitvou u Lipan. Porážka radikálních táboritů umírněnými pražany – utrakvisty, otevřela prostor k dohodě s basilejským koncilem a císařem Zikmundem Lucemburským. Sněm basilejský nakonec přistoupil r. 1436 na 4 pražské artikule (v kompromisním znění), uzavřel s husity dohody (tzv. kompakтата), čímž v podstatě ukončil sedmnáctileté období husitské revoluce. V říjnu 1435 je zvolen za pražského arcibiskupa hlavní kališnický vyjednaváč v Basileji Jan z Rokycan (7).

Na tehdejší síť charitních zařízení, která v hojné míře fungovala při kláštřích, měly husitské nepokoje devastující vliv. Kolem 170 českých a moravských klášterů bylo dobytých a zplundrováno (23). Šlechta, sympatizující s husity, si přivlastňovala

církevní (především klášterní) statky. To vedlo prakticky k tomu, že soustava špitálů byla téměř zcela zničena. Silně omezena byla i činnost spolků nábožensky založených žen, tzv. bekyní, které se věnovaly charitní činnosti, ošetřovaly nemocné, pečovaly o sirotky apod. Utrkvisté časem sami pochopili, že se nedovedou jiným způsobem vypořádat s chudobou a nemocemi, a proto začali znovu apelovat na lásku k bližnímu a pořádat sbírky na podporu chudým a nemocným. Ve středověku nebylo výjimkou, že bohatí měšťané zavazovali v závětích své dědice k pravidelné péči o chudé, či přímo strádajícím lidem odkazovali finanční částky. Bylo nadmíru potřebné k těmto bohumilným aktivitám a rozhodnutím lidí nabádat a podporovat je v nich. Kromě měst chybějící sociální pomoc částečně vynahrazovaly i cechy, v 15. století nabývající na významu (36).

1.3.4 Počátky Jednoty bratrské

R. 1462 zrušila papežská kurie kompaktáta, čímž značně zkomplikovala život české církvi podobojí. Rokycanova církev neměla své vlastní biskupy, kteří by nezávisle na Římu světili nové biskupy a kněze. Řím svěcení kněží pro husity zakázal, což nemalým dílem přispělo k úpadku utrakvistické církve. Namísto úplné odluky od Říma král Jiří z Poděbrad a arcibiskup Jan z Rokycan veškerou svou snahu upjali na opětné uznání kompaktát. Jan z Rokycan nicméně horlivě kázal proti zlořádům své vlastní církve a soustředil kolem sebe hlouček mladých mužů toužících po čistším a intenzivnějším křesťanství. Upozornil je na jihočeského křesťanského a myslitele Petra Chelčického. Jeho spisy mladé lidi natolik zaujaly, že vytvořili společenství vedené bratrem Řehořem a usadili se v Kunvaldě u Žamberka, kde později založily na základě Chelčického myšlenek Jednotu bratrskou (15).

Jednota bratrská se ve svých počátcích utvářela v rámci utrakvistické církve, ovšem vzájemné rozpory mezi radikální jednotou a kališníky značně nabývaly. Když r. 1467 Jednota přistoupila k dosud neslýchanému činu a ze svého středu si vyvolila losem vlastní kněze a za biskupa zvolila pětadvacetiletého Matěje

z Kunvaldu, Rokycanu i krále to natolik pobouřilo, že proti nim zahájili kruté pronásledování. Od té doby musela Jednota bratrská čelit perzekuci, s výjimkou panování Rudolfa II., v podstatě až do vydání tolerančního patentu r. 1781. I přesto však počet členů nadále rostl, zvláště na začátku 16. stol., kdy se Jednota zbavila sektářského rázu a otevřela se měšťanům a šlechtě. Bratři také hledali spojení s jinými podobně smýšlející křesťany na Balkáně, v Itálii, v Palestině a dokonce až v Egyptě (59). Neméně horliví byli také ve psaní a vydávání knih. Například z šedesáti knih vydaných v Čechách mezi lety 1505 – 1510 bylo padesát vydáno Jednotou bratrskou (9).

Jednota bratrská je mnohými evangelickými současníky považovaná za vrchol české reformace. Další její vývoj ve stol. 16. podstatně ovlivnila reformace, která propukla na západ od našich hranic a která se v protiřímských Čechách setkala s velkým zájmem. Není od věci, že v době vlády Jiřího z Poděbrad se v zemi hlásilo k Římu pouze 10% populace (28). Kališnické a bratrské prostředí Čech bylo charakteristické odporem k přílišným světským radovánkám a důrazem kladeným na mravní rigidnost. Tím se české země lišily od ostatní Evropy (7). Nápadně se však podobaly pozdějším luterským a především kalvinistickým společnostem.

1.3.5 Martin Luther a německá reformace

Nespokojenost s nábožensko-mravním stavem uvnitř římské církve na přelomu 15. a 16. stol. se neomezovala jen na země české. Když papež Lev X. dal hlásat odpustky na nákladnou dostavbu chrámu sv. Petra v Římě, nebudilo to přílišnou důvěru u některých duchovních ani v laické veřejnosti. Nejrazantněji proti prodávání odpustků, které vyvolávalo u věřících dojem, že si odpuštění hříchů mohou jednoduše od církve (od Boha!) koupit, vystoupil do té doby neznámý německý teolog Martin Luther. Nespokojil se však, jako sto let před ním Jan Hus, s kritikou nedůstojného kupčení s odpustky, ale zašel daleko dál, odmítl odpustky jako takové. Své výhrady formuloval v pětadvadesáti tezích, které r. 1517 přibil na dveře chrámu univerzitního města

Wittenbergu, což vyvolalo ohlas, který snad ani sám Luther neočekával. Jeho odmítání odpustků mělo dalekosáhlejší důsledky pro teologii, církevní praxi i pro pojetí církve samotné. Začaly se psát dějiny světové reformace. Lidé masivně bojkotovali obchod s odpustky. Papež vzdorovitěho teologa vyzval, aby své bludy odvolal. Když to Luther odmítl, byl exkomunikován z církve. Před trestem upálení ho tehdy ušetřila přízeň knížat a německých stavů. Vlivní a mocní v Německu ho nejen nevydaly světské moci, ale dle učení Luthera a jeho stoupenců postupně zaváděli změny v církevním a bohoslužebném životě (33).

Na rozdíl od utrakvistů, kteří se bránili úplné odluce od římské církve, luteráni k odluce postupně dospěli. V r. 1530 svolal císař Karel říšský sněm do Augsburgu, kde luteráni předložili tzv. Confesio Augustana (Augsburské vyznání) vypracované Filipem Melanchtonem, aby tak vyvrátili nařčení z kacířství. I když byl text vyznání psaný velmi vstřícně k Římu a názorové rozpory byly formulovány méně konfrontačně, císař jakoukoliv diskusi odmítl, a tak byla-li před tím nějaká naděje na usmíření protestantů s Římem, tímto císařovým rozhodnutím se definitivně uzavřely poslední cesty k záchraně jednoty církve (33).

Lutherovo učení se pochopitelně v protiřímsky naladěných Čechách setkávalo s velkým zájmem. Srdce mnohých utrakvistů si jistě německý reformátor získal svým výrokem odsuzujícím Husovo upálení jako protiprávní a prohlašujícím husity za dobré křesťany. Zatímco husitské spisy byly tištěny a distribuovány v Německu, Lutherovy spisy se překládaly do češtiny. Těm utrakvistům, kteří byli nespokojeni s kompromisními kompaktáty, vlil Luther novou krev do žil především svým požadavkem řídit se ve všem výhradně Písmem a rovněž i učením o ospravedlnění vírou. V polovině 16. stol. se luteránsky orientovaní husité oddělili od utrakvistické církve a založili svoji vlastní novoutrakvistickou. R. 1575 formulovali svou věrouku (společně s dalšími českými evangelíky) v tzv. českém vyznání. Oproti tomu Jednota bratrská přistupovala k Lutherovi malinko obezřetněji, byť se zájmem. Neshodovala se s ním v mnoha teologických otázkách, i přesto však s luterány udržovala intenzivní kontakty. Když v r. 1535 vydala po vzoru luteránu své vlastní vyznání, tzv. Bratrskou konfesi, její latinský překlad pomohl obstarat sám Luther a připojil k němu

i doporučující předmluvu (40). V nadcházejících desetiletích se však Jednota spíše inspirovala reformací švýcarskou (59).

1.3.6 Švýcarská reformace

Lutherovy ideje se šířily z Německa do dalších evropských zemí a zapůsobily na mnoho křesťanů. Vedle saského Wittenbergu vzniklo druhé ohnisko reformace ve Švýcarsku, zejména v Curychu, kde působil kněz Ulrich Zwingli, odmítající katolické svátosti, celibát a klášterní život. Švýcarští reformátoři byli sice zpočátku inspirováni Lutherem, ale později se od luteránu svým učením značně vzdálili. Lutherova vlivu se neubrání ani zvědavý student Jean Calvin, končící právě studia na pařížské univerzitě. Když začala být Paříž pro protestanty horkou půdou, odebral se mladý evangelík do Švýcarska, kde kromě tří let strávených ve Štrasburku působil jako evangelický reformátor až do své smrti r. 1564. Hlavním jeho působištěm se stala Ženeva, kterou svým učením zásadně proměnil a učinil ji centrem světové reformace. Jakožto faktický vládce ve městě ustanovil přísný netolerantní režim řízený konzistoří. R. 1561 sepsal švýcarský teolog Bullinger své osobní vyznání víry. Tato osobní konfese tzv. helvetská konfese (Helvetia – latinský název pro Švýcarsko), se stala společným výrazem víry většiny švýcarských evangelíků a jakousi kalvinistickou obranou proti luterství a římskému katolictví (46).

Podobně jako luterství i kalvinismus překračoval hranice své domovské země a získával stoupence v dalších evropských zemích. Jednota bratrská navázala kontakty jak se Zwinglim v Curychu, tak i s Calvinem v Ženevě, jenž se v jednom svém traktátu odvolává na odkaz Jana Husa. Bratry oslovovalo jejich prosté reformační učení a zavedené presbyterní zřízení, byť zůstávali církví kněžskou. Díky živým ekumenickým stykům se švýcarskou reformací a duchovní podpoře mohla Jednota snáze přestát těžké doby pronásledování a dokonce rozšířit svou činnost do sousedního Polska, kde se dostala do čelného postavení v tamní protestantské menšině (40).

Ve Švýcarsku v této dramatické době vzniká ještě další významné reformační hnutí tzv. novokřtěnců (anabaptistů). Zrod této jak katolíky, luterány, tak i kalvinisty nenáviděné sekty připomíná vznik Jednoty bratrské. Kolem charismatického Zwingliho se vytvořila skupina mladých radikálně naladěných lidí, kteří zprvu svého „učitele“ takřka zbožňovali, ovšem později se od něho odvrátili, poněvadž je zklamal svými ústupky. Zwingli stejně jako Luther zradil v očích mladých zwinglovců v čele s pětadvacitiletým šlechticem Konrádem Grebelem své původní ideály, a proto se s ním ve zlém rozešli. Ke vzniku prvního novokřtěneckého sboru došlo v Curychu v lednu r. 1525, když Grebel vykonal křest dospělého člověka na základě jeho víry a poznání. Novokřtěnci odmítali křest dětí, protože křest podmiňovali vědomím obrácení a vírou, znovu překřtívali dospělé. Novokřtěnectví získávalo stoupence převážně z řad nejchudších vrstev a muselo čelit pronásledování téměř všude, kde se vyskytlo. Výjimkou ve dvacátých letech 16. stol. byla Morava, která se těšila relativně značné náboženské toleranci. Mnozí švýcarští anabaptisté našli azyl a bezpečí právě zde. Novokřtěnectví zapustilo kořeny především u německy mluvících luteránů v Mikulově. Vykonal se tisíce nových křtů. Brzo však došlo k rozštěpení novokřtěnců na několik vzájemně nesvářených frakcí. Nicméně tyto spory nezabránily vzniku mnoha vzkvétajících bratrských komunit (např. Slavkov, Purkmanice, Hustopeče), jež přitahovaly další emigranty. V následujících desetiletích již byla situace pro moravské novokřtěnce (tzv. hutterity) obtížnější. Jejich počet díky sthání klesal a po třicetileté válce toto hnutí na Moravě zmizelo úplně. V současné době se k odkazu novokřtěnců hlásí baptisté, kteří v nich spatřují své předchůdce (61).

Společné znaky všech evangelických (protestantských) církví, ať již vycházejí z učení luterského či kalvinistického, je důraz na Bibli jako na jediný pramen víry (sola scriptura), dále je to přesvědčení, že spásá se člověk otevřením pouhou vírou (sola fide). Nezáleží na našich skutcích, ale na milosti Boží (sola gratia). Evangelíci neuctívají svaté ani Pannu Marii. Odlišnosti jsou rovněž v liturgii. Klade se větší důraz na kázání, zpěvy žalmů a na modlitby. Uznávají pouze dvě svátosti, křest a Večeři Páně. Nepraktikuje se řeholní život a celibát není pro kněze závazný, nýbrž dobrovolný. Luterství je v mnoha věcech (v liturgii, v pojetí Večeře Páně atd.) bližší katolictví

než kalvinismus. Novokřtěnce bychom mohli považovat za předchůdce dnešních evangelikálů (tj. baptistů, adventistů, metodistů a dalších, včetně příslušníků současné Jednoty bratrské a Církve bratrské), kteří kladou na misii, osobní obrácení a kázeň větší důraz než evangelíci. Také mívají častěji sklony k ortodoxii a fundamentalismu (21).

1.4 Vliv reformace na pojetí sociální a charitativní činnosti

Lutherovo učení nelze omezit jen na nauku o ospravedlnění vírou. Avšak pokud nás zajímá jeho vliv na pojetí sociální a charitativní činnosti, měli bychom této nauce věnovat pozornost. Na základě studia Písma, a především Listu Římanům, Luther došel k závěru, že ke spáse stačí pouhá víra v Ježíše Krista. Bůh v Kristu podává věřícím celé odpuštění hříchů, celé spasení, a to z pouhé milosti (46). Novozákonní list Jakubův Luther označil za slaměnou epištolu. V tomto listě se mimo jiné můžeme dočíst: „Co je platné, když někdo říká, že má víru, ale přitom nemá skutky? Může ho snad ta víra spasit?...víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá“ (Jk 2,14-17). Někteří z toho vyvozují, že Luther pohrdl dobrými skutky vykonanými ve prospěch bližního. Tento výklad však není zcela přesný. Kdybychom ho dovedli do důsledků, museli bychom zákonitě dojít k závěru, že luteráni (resp. protestanté) v zásadě odmítají charitu (diakonii), nebo minimálně její hodnotu v životě křesťana a církve značně snižují.

Než ale odsoudíme Luthera jako „destruktora charity“, nechejme zaznít jeho slova z pojednání o dobrých skutcích: „Nejpřednější a nejvzácnější dobrý skutek je víra v Krista.. Vždyť právě z tohoto skutku by měly plynout všechny naše ostatní skutky a měly by odtud čerpat svou dobrou jakost“ (31). Luther tak přece samotné dobré skutky nezavrhuje. Pouze má za to, že dobrými skutky jsou skutky vycházející z víry, a nic na tom nemění fakt, že stejně tak skutky nepocházející z víry Luther považuje za špatné, jakkoliv se nám mohou zdát dobré a prospěšné. O pár stránek dál poznamenává: „Ve víře jsou všechny skutky stejné a každý se rovná druhému, nepadají tu na váhu žádné rozdíly skutků, ať jsou velké, malé, krátké, dlouhé, ať jich je mnoho

či málo. Neboť činí-li je co Bohu libými, není to jejich vlastní cena, nýbrž víra, která jednotně a stejně v nich ve všech a v každém žije a působí, ať jich je sebevíc...“ Není tedy rozdíl mezi tím, jestli se např. pomodlím za uzdravení svého bližního anebo mu poskytnu či zprostředkuji zdravotní péči, neboť činím-li to či ono z pravé víry, jsou oba tyto skutky rovnocenné. Podobně tak, nejsou-li činěny z víry, jsou oba bezcenné (31).

Úvahami nad tímto problémem se dostáváme na tenký teologicko-filosofický led a hlubším proniknutím do těchto otázek bychom se dostali mimo téma této diplomové práce. Pro nás v tuto chvíli postačí vědět, že Luther především napadal farizejské pokrytectví lidí, kteří si chtěli zajistit spásu u Boha skutky (např. podporou charity a dobročinnosti nebo koupí odpustků od církve) dělanými nikoliv z upřímné víry, ale z prospěchářství či formalismu. Samotné prokazování lásky k bližnímu, tak jak nám přikazuje Písmo, nijak neznevažoval.

Přesto všechno, ohlédneme-li se po Lutherových vyjádřeních ohledně řešení sociálních problémů, nemůžeme se zbavit dojmu, že Luther prosazoval v těchto otázkách chladný pragmatický přístup. Na jedné straně navrhoval, aby se světská knížata postarala o své chudé a potřebné, zároveň však apeloval na každého jednotlivce, aby se postaral o své potřeby především sám a nespolehal se na dobročinnost. Opakovaně zdůrazňoval, že kdo může, měl by si z nouze pomoci vlastními silami, přičemž s oblibou opakoval slova apoštola Pavla, která u lidí zdomácněla a dodnes jsou často připomínána, že ten kdo nepracuje, ať také nejí. Tomu, který se o sebe nemůže ze zdravotních či jiných závažných důvodů postarat sám, by měla pomoci města, resp. měla by jim poskytnout stravu a v zimě útočiště před mrazem. Mají zavést instituci zvláštního pečovatele o chudé, jenž chudé osobně zná, je seznámen s jejich situací, a proto může obecní radě nebo faráři oznámit, co tito lidé přesně potřebují. Každé město se tak má postarat o své vlastní chudé a nemá přijímat obyvatele jiných měst (36).

Na podkladě těchto Lutherových myšlenek vznikaly v některých městech chudinské zákony, např. v letech 1520-1521 wittenberský řád o žebrotě, který vzešel z Lutherovy iniciativy, r. 1522 wittenberský městský řád, zároveň zákony v Augsburgu

a Norimberku, r. 1523 v Leisnigu, Štrasburku, Vratislavi, Řezně, r. 1524 v Magdeburku, Královci a r. 1525 v Gdaňsku. Nelze si nevšimnout, že Luther ukládá hlavní zodpovědnost za péči o potřebné světským institucím, čímž předjímá vývoj v následujících stoletích, během nichž došlo k postupnému přesunu odpovědnosti za poskytování sociální péče z církve na stát (36).

Na rozdíl od bodrého a „požitkumilovného“ Luthera, Calvin vedl asketický, mravně přísný život, zasvěcený rozjímání a modlitbě. Jeho teologie se zakládala na nauce o predestinaci. Podle této nauky existují lidé v zásadě dvojího druhu. Zatímco jedni jsou určeni ke spáse, druzí k ztracení. Nevíme s jistotou, do jaké z těchto dvou skupin patříme. Předurčení je nezávislé na nás, na našem životě a skutcích. Ovšem ať již jsou lidé určeni ke spáse či nikoliv, měli by usilovat o mravní dokonalost. Calvin vyžadoval přísnou askezi, neslučující se zábavou, smíchem a luxusem. Ostře stíhal opilství, smilstvo a jiné hříšné jednání (33). Naopak vyžadoval ctnosti jako je pracovitost, šetrnost a poctivost. Často se připomíná tvrzení Maxe Webera, že právě kalvinistická etika vedla ke vzniku kapitalismu. Puritánští obchodníci totiž nespotořebovávali své přebytky na světské radovánky ani na stavby klášterů jako katoličtí páni, nýbrž v duchu askeze a odříkavosti své peníze dále investovali. Tímto způsobem docházelo ke kumulaci kapitálu. Bohatství si kalvinisté starozákonním způsobem vykládali jako znak predestinace a Boží přízně (13). Nejistota spasení vybízela každého, aby optimalizoval svou činnost jako výrobce i jako podnikatel, protože čím více vynikne jeho výkon, tím větší je pravděpodobnost, že bude spasen (34). Tím byl v podstatě předznamenán étos moderní spotřební společnosti, v níž je bohatství ukazatelem míry úspěšnosti a je vnímáno jako jakýsi bezpodmínečný prostředek k šťastnému a plnohodnotnému životu. Proto nepřekvapí, že se u Calvina obecně setkáváme s ostřejším postojem vůči chudým a žebrákům než u pragmatického Luthera. Podle Calvina je bída výsledkem lenosti nebo v logice právě řečeného znakem předurčení k ztracení. Poskytnutí almužny rozhodně nebylo něco, co by se mělo podporovat, naopak to bylo vysoce nežádoucí jednání. V kalvinistické Ženevě byli žebráci dokonce zavíráni do vězení, kde byli nuceni tvrdě pracovat. Nutno podotknout, že po Calvinově smrti byly jeho zásady podstatně zmírněny, i když atmosféra

puritanismu a rigorismu charakterizovala kalvinistické společnosti ještě po dlouhou dobu a v určité míře je přítomna dodnes v konzervativních evangelikálních kruzích na jihu USA (33). Dokladem změny postoje vůči chudým i jinak trpícím je celá řada sociálních a charitativních činností církví odvolávající se na Calvinovo učení.

Z Calvinových současníků měl vstřícnější přístup k chudým reformátor Zwingli, jenž ovlivnil podobu curyšského chudinského řádu z r. 1525, anebo štrasburský reformátor Martin Butzer. Butzer zastával na tu dobu velmi moderní myšlenku. Prosazoval individuální přístup k potřebnému. Podobně jako Luther měl zato, že sociální péče musí být poskytována s ohledem na současný stav a situaci konkrétního jedince (36).

Časem vznikla sborová diakonie, kterou rozvinul Jan Łaski, působící ve sboru nizozemských protestantských uprchlíků v Anglii. Vytvořil nový církevní řád, jehož podstatnou částí byla chudinská péče. Zdůrazňoval Ježíšův příkaz pomoci chudým a nemocným. Podle Łaskiho má církev zaměstnat diakony nebo diakonky, kteří se cele věnují službě potřebným. Sborová diakonie se obzvláště rozvinula v kalvínském Nizozemsku. Na mnoha místech byly budovány ústavy jako sirotčince, starobince, nemocnice, ústavy pro chorobomyslné, ale také pracovní domy a káznice. V Amsterdamu se pořádaly loterie, jejichž výtěžek byl věnován právě na podporu diakonie a ústavů. Dvakrát do roka se konaly sbírky na sociální péči. Výnosy z těchto dobrovolných sbírek stačily na provozování všech charitativních domů po celý rok. Dalším příkladem evangelické dobročinnosti byli manželé Zellovi, kteří na své štrasburské faře poskytovali ubytování a pečovali o trpící a pronásledované. Zellovic fara se stala pro následující století vzorem evangelických far jakožto center dobročinnosti, v nichž se za účelem konání skutků milosrdenství spojuje mužská činnost s ženskou péčí (36).

Shrneme-li výše zmíněné: Na počátku reformace ve vztahu k charitě je Lutherovo popření filantropických aktivit jako záruky spásy, dále jeho požadavek svépomoci a do třetice přesunutí odpovědnosti za sociální péči z církve na sekulární instituce. Calvin svou naukou o predestinaci v podstatě stigmatizoval chudé a společensky vyloučené osoby a pomoc těmto lidem zavrhl. I když byly v následujících

letech po Calvinovy smrti tyto jeho krajní postoje výrazně zmírněny, požadavky charity byly zastíněny důrazem na tvrdou práci.

Při našich úvahách o vlivu reformace na pojetí charitní péče bychom neměli opomenout jeden velmi významný moment. Evangelická zbožnost zdůrazňovala osobní vztah člověka k Bohu, osobní zodpovědnost a zatlačovala tak do pozadí příslušnost k církvi. Díky pravidlu sola scriptura byla oslabena role církve jakožto prostřednice mezi člověkem a Bohem, což byl zásadní krok pro demokratizaci Evropy. Podle evangelického pojetí církev vzniká působením Ducha svatého „zdola“, tj. tam, kde se věřící lidé shromáždí a společně žijí ze zvěsti evangelia. Ze svého středu si věřící volí kazatele, který je kompetentní k zvěstování slova a vysluhování svátostí. Naproti tomu římskokatolické pojetí církve vycházelo z přesvědčení, že Duch svatý působí naopak „shora“, od Krista k apoštolům a jejich nástupcům, současným biskupům, kteří jsou zárukou pravosti církve. Víra se tak předává apoštolskou posloupností v nepřetržitém řetězu od novozákonních dob až po současnost (11). Tyto rozdíly byly naprosto zásadní. Příznačným rysem protestantismu byl právě tento demokratizující moment. Laici se nejen více aktivně podíleli na životě a rozhodování církve, ale tím, že se kladl důraz na individuální přístup k Bohu, na svědomí každého jedince a větší osobní zodpovědnost, docházelo i ke zrovnoprávnění členů církve (tento aspekt byl koneckonců přítomen i v husitském požadavku přijímání pod obojí laikům). Demokratizace církve v novověku postupně přerostla v demokratizaci společnosti (14). Reformační zrovnoprávnění lidí před Bohem bylo rozhodujícím impulzem pro vznik moderní demokracie a občanské společnosti (13).

1.5 Působení nekatolických církví v českých zemích

Na tomto místě se odloučíme od sledování světové reformace a zaměříme se na osud reformace v českých zemích. Dosud jsme vnímali českou nekatolickou tradici v její přirozené návaznosti a propojenosti na světové dění jako nedílnou součást reformace světové. Po prohrané bitvě na Bílé hoře se však osud českých nekatolíků

začal ubírat jiným směrem. Zatímco v tradičních evangelických zemích v Evropě mohly nekatolické církve svobodně působit a mohly také rozvíjet svou charitativní činnost, v zemích českých tomu bylo právě naopak. V období pronásledování to bylo prakticky nemožné. Tento nepříznivý stav se mění až r. 1861. Evangelickým církvím se dostane svobody, mohou opět navazovat zřetřhané kontakty se světovou reformací a mohou se angažovat v charitativní a sociální oblasti. V meziválečném období první republiky i přes nelehké postavení církví ve stále sekularizovanější společnosti sílí jejich filantropické úsilí. Ovšem nástup komunistického režimu znamená definitivní konec tohoto krátkého období „hojnosti“.

1.5.1 Doba pobělohorská

Všechny evangelické směry (včetně Jednoty bratrské) v Čechách působící na přelomu 16. a 17. stol. zahrnovala tzv. Česká konfese. Luterské, kalvinistické i bratrské víře se rovněž dařilo i na Moravě. R. 1609 vydal císař Rudolf II. „Majestát“, který v zemi zaručoval plnou náboženskou svobodu. Období tolerance však netrvalo příliš dlouho. Po Rudolfově smrti se opět začaly objevovat rozpory mezi katolíky a protestanty. Dne 23. května 1618 druhou pražskou defenestrací začíná tzv. České stavovské povstání namířené proti přísnému římskokatolickému císaři Ferdinandu II. Povstání však nebylo určeno k úspěchu, a tak o dva roky později, 6. listopadu 1620, čeští stavové definitivně prohrávají v bitvě na Bílé hoře. Touto prohrou české země ztratily na tři sta let náboženskou i národní svobodu. R. 1620 v zemi s 90% evangelickou většinou nastupuje tvrdý režim násilné rekatolizace a začíná tzv. „doba temna“. Pronásledování evangelíků vyvolalo hromadný exodus desítitisíců lidí, kteří nebyli ochotni podvolit se římskokatolické církvi (40).

V této době vzniká v sousedním Sasku osada Herrnhut čili Ochránov, jež se stala útočištěm mnoha členů Jednoty bratrské. Jiné jejich kolonie vyrůstaly v Dánsku, Holansku, v Anglii, v Americe a v dalších zemích. Tento „bratrský exil“ nezapomínal na své tajné souvěrce v rodné zemi a především z Ochránova a Žitavy se je různými

způsoby snažil podporovat (59). Velká část českých protestantů mířila do Polska a na Slovensko, kde se připojila k místním luteránům či kalvinistům (5). Většina Čechů a Moravanů se zpočátku pokoušela navenek tvářit jako katolíci, přitom tajně si zachovat svoji protestantskou víru. V období nejpřísnějších násilných opatření jim byly velkou pomocí poschovávané staré nebo z exilu dovezené evangelické a husitské knihy, bible (především Kralická), katechismy, modlitební příručky, kancionály, postily a další. V zemi také působila řada tajných kazatelů přicházejících ze zahraničí. V poloilegalitě se rozrůstalo hnutí tzv. písmáků, lidových myslitelů, kteří kromě toho, že znali a uchovávali díla staré české literatury, také důsledně usilovali o věrnost předbělohorské duchovní tradici (2). Nekatolicky smýšlejících věřících však v českých zemích přes všechny tyto snahy rapidně ubývalo. Římská církev se snažila z národní paměti vymazat jakoukoliv „stopu“ husitského či bratrského (resp. protestantského) smýšlení. Toto úsilí nabylo na intenzitě koncem desátých let 18. stol., kdy vrcholilo úsilí o svatořečení Jana Nepomuckého (6). Z této doby pochází nechvalně známá postava jezuity Koniáše, kterého později démonicky zobrazil Alois Jirásek ve svém románu *Temno*.

Nejen na duchovní, ale rovněž i na charitní působení získala monopol římskokatolická církev (ovšem podobně jako v protestantských zemích v této době filantropické iniciativy církve čím dál tím více přebírá nová společenská třída – měšťanstvo (36)). Je pochopitelné, že v podmínkách útlaku se nekatolické církve nemohly charitativní činnosti plně věnovat. Okolnosti, za kterých se snažily o holé přežití, se podobaly situaci prvotních křesťanů v Římské říši, a tak zatímco evangelické církve v protestantských zemích na západ od našich hranic mohly veřejně a zcela svobodně rozvíjet charitativní činnost (36), v zemích českých za velikého utajení a konspirace se uskutečňovala nanejvýš vzájemná solidarita uvnitř malých uzavřených skupin věřících. Určitou představu, jak mohla tato solidarita vypadat, můžeme vyčíst z Řádu církevního Jednoty bratrské, který sepsal poslední její biskup Jan Amos Komenský v polském exilu r. 1632.

Kromě duchovní podpory lidem v nouzi řád zmiňuje i pomoc materiální. Každý bratrský sbor či obec dle něho měly zvolit ze svého středu důvěryhodnou osobu, tzv. almužníka, který by ze společné pokladny spolu se správcem a radou rozděloval

potřebné finanční částky lidem ohroženým bídou. Podporování měli být především chudí (aby se vyvarovali ponižující žebrotě) a nemocní. Jakousi „podmínkou nároku“ na almužnu byla i ztráta živitele (péče o sirotky a vdovy) nebo vyhnání pro své náboženské přesvědčení. Do pokladny přispívali věřící dobrovolně a dle svých finančních možností (ovšem neposkytovaly se pouze finanční dary, ale také jiná materiální pomoc). Almužny se vybíraly dle potřeb konkrétního sboru (resp. jeho členů), většinou v modlitební dny nebo po každém vysluhování svátosti těla a krve Páně. Při rozdělování vybraných peněz měl být dáván zřetel na individuální potřeby obdarovávaného. Chudým a nemocným ve špitálech se pořizovalo jídlo, pití, oděv, zdravotní péče nebo se přispívalo na teplo (vytápění). Byl-li sbor sám ve finanční tísně a nemohl se proto řádně postarat o své chudé, kladl řád ostatním sborům povinnost mu pomoci překlenout toto nelehké období. Řád v neposlední řadě nabádá věřící, aby těmto potřebným poskytovali pomoc i nad rámec almužen, aby o ně pečovali v každodenním životě, pomáhali jim uspokojovat základní lidské potřeby, např. poskytnutím jídla, ošetření, přístřeší apod. (26).

Do jaké míry podobná solidarita mohla fungovat v laických ilegálních sborech v Čechách a na Moravě, záleželo na konkrétních podmínkách, za jakých sbor (či komunita věřících) fungoval. Je pravděpodobné, že ve venkovských oblastech méně zasažených rekatolizačními snahami tato solidarita mohla být lépe uskutečňována než v oblastech postižených intenzivní rekatolizací.

1.5.2 Misie Obnovené jednoty bratrské ve světě

Než se budeme věnovat následujícímu období tzv. tolerančnímu, dopřejme si menší tématickou odbočku a z české kotliny se zahledíme, kam vedly cesty některých českých a moravských vyhnanců. Je zajímavé, že v obecném historickém povědomí současných Čechů zcela chybí tato zajímavá a významná kapitola pobělohorských emigrantů. Prostřednictvím hraběte Zinzendorfa (jenž pomohl vybudovat osadu Herrnhut – Ochránov) z malé saské emigrantské osady začaly odcházet do širého světa

desítky mladých stoupců Obnovené jednoty bratrské. První její misionáři se vydali hlásat evangelium mezi otroky na ostrov Sv. Tomáše (a okolní ostrovy) v Karibském moři. Brzy následovaly misie v Grónsku, v severní Americe, v Surinamu a v jižní Africe, kde tito misionáři založili vůbec první černošský křesťanský sbor. Neúspěšně se bratři pokoušeli o proniknutí do Ruska, Egypta, na Cejlon a na Nikobarské ostrovy v Indickém oceánu. Na území dánských, holandských a britských kolonií zakládali osady a překládali Písmo do domorodých jazyků. Díky aktivitě a obětavosti těchto kazatelů se stala Obnovená jednota bratrská (tzv. Unitas Fratrum – někde zvaná též Moravian Church) církví s celosvětovou působností (29).

Bratrské misie jsou však zajímavé i z hlediska tématu této diplomové práce. Ačkoliv se misionáři soustředili především na hlásání evangelia, jejich působení u domorodců často neslo znaky charitativní pomoci. Domorodcům v těžkých životních situacích poskytovali nejen duchovní pomoc, ale rovněž i materiální (např. grónským Inuitům potraviny v období hladu). Od r. 1823 začali členové Jednoty sloužit malomocným v nemocnici postavené vládou nedaleko Kapského města. Tuto nemocnici také částečně spravovali a později působili ještě v dalších okolních komunitách pro malomocné (29).

1.5.3 Doba toleranční

Za vlády Marie Terezie si státní moc začala uvědomovat, že nepřetržitá emigrace nekatolíků oslabuje monarchii ztrátou potřebných pracovních sil. Hospodářsky důležitým odborníkům ve Vídni či ve Štýrském Hradci bylo nutno poskytnout určitou náboženskou svobodu. Také k vojsku byli rádi bráni i evangeličtí křesťané (po celou dobu protireformační). Toto však byly jen ostrůvky tolerance uprostřed intolerantní atmosféry. Evangelíci byli často násilně přesídlováni do odlehlých a méně obydlených oblastí Uher a Sedmíhradska (2). Změna poměrů nastala až za vlády Josefa II., který 13. října r. 1781 vydal toleranční patent, jenž povoloval evangelíkům a pravoslavným soukromé vykonávání náboženství.

Důvodem vydání tohoto patentu nebyly jen mravní zásady osvíceného vladaře, nýbrž i zájmy politické (pronásledování vzbuzovalo sympatie tajných nekatolíků k nenáviděnému Prusku) a již zmíněné zájmy ekonomické (54).

I když lze Josefův patent považovat za významný krok k větší vstřícnosti vůči nekatolíkům, neznamenal definitivní konec všech útrap. Už jen proto, že zlegalizoval pouze konfesi augsburskou a helvetskou. Pro husitské a bratrské Čechy a Moravy nebylo lehké se přiklonit k jedné či k druhé konfesi, o nichž neměli takřka žádné informace. Nepřinesl ani zrovnoprávnění protestantství s katolickým vyznáním. Tolerovaná vyznání neměla právo na veřejné bohoslužby, nýbrž jen na soukromé. Zřízení a provozování modliteben a škol bylo možné pouze tam, kde se přihlásilo k určitému vyznání alespoň 100 rodin. Modlitebny nesměly vypadat jako kostely a zapovězen byl i veřejný vchod z ulice. Ve smíšeném manželství měly být děti katolického otce vychovávány katolicky. V případě nekatolického otce mohli být pouze synové vychováni ve víře evangelické, zatímco dcery dle vyznání matky (54). Počátky toleranční doby byly navíc neseny pochybnostmi o trvalé platnosti patentu. Nikdo si nemohl být jistý, že po několika letech tolerance se opět neobnoví pronásledování. To pochopitelně řadu evangelíků odrazovalo od oficiálního nahlášení svého vyznání tím spíše bylo-li to podmíněno povinným šestitýdenním vyučováním katolického náboženství, kde se je katoličtí duchovní od jejich záměru snažili odradit (2).

Navzdory těmto překážkám se již během prvních pěti let tolerance dalo registrovat 78 000 evangelíků (59 000 k helvetskému a 19 000 k luterskému vyznání) a v r. 1787 mělo z celkového počtu 76 sborů již 53 i svou vlastní školu (40). Vyskytl se ovšem problém nedostatku českých duchovních. V Uhrách se v předchozích dobách protestantismus šířil velice rychle. Státní správa byla zaměstnána válkou s Turky, proto neměla dostatek času, prostředků a snad ani vůle bojovat s evangelíky. Tamní německé obyvatelstvo přijímalo zejména luterství, Maďaři a Slováci kalvinismus. Po vyhnání Turků sice římskokatolická církev nabyla v zemi výraznou převahu, přesto po celou dobu protireformace zde fungovaly protestantské kostely, školy i pastoři (33). Po sto šedesáti jedna pobělohorských letech bylo nutno povolávat do českých zemí právě

kazatele ze Slovenska a Maďarska. Jazykové bariéry a neznalost domácí reformace však způsobovaly potíže. Nově příchozí duchovní jen velmi zřídka a s obtížemi navazovali na tradici husitství, která se u nás po staletí tajně dědila z generace na generaci (15).

Díky tolerančnímu patentu mohli evangelíci konečně vyjít z anonymity a ilegality, mohli se omezeným způsobem organizovat, aniž by jim hrozilo pronásledování. Veřejná charitativní činnost však nebyla ani v době toleranční nekatolickým církvím povolena. Lze proto předpokládat, že se omezovala jen na formy sociální solidarity praktikované v době před vydáním tolerančního patentu a popisované v předchozí kapitole. Ekonomická situace jednotlivých sborů nebyla uspokojivá. K evangelickým vyznáním se přihlašovali zejména lidé z chudších vesnických oblastí. Sborny proto trpěly nedostatkem financí. Veřejná charitativní činnost (např. založení a provoz nalezince), byť jen hypoteticky, by byla nad finanční možnosti většiny těchto nově založených sborů. Pro ilustraci se můžeme podívat na sociální profil přihlášených evangelíků na Konopištsku. Nalezneme mezi nimi sice větší část ze skupiny tzv. samostatně se živících (19 sedláků, 11 chalupníků, 2 mlynáři, 3 řemeslníci), ale zbytek jsou tzv. nesamostatní (8 podruhů, 2 tovaryši, 2 obecní pastýři, 9 ovčáků), odkázaných jen na skrovný příspěvek. Ostatně ani mezi rolníky nebylo v těchto dobách peněz nazbyt (54).

K dokreslení celkové situace církví na sklonku 18. stol., bychom neměli opomenout skutečnost, že za vlády Josefa II. dochází k hromadnému rušení klášterů. Pokračuje tak trend směřující ke ztrátě dosavadní převahy římskokatolické církve v oblasti filantropické činnosti v prospěch nově se rodících sekulárních institucí (navíc v této době začíná dělnictvo zakládat podpůrné spolky, jejichž cíle jsou podobné cílům řemeslnických cechů (36)). Osvícenectví přináší do poněkud zkostnatělé atmosféry habsburské monarchie nový vítr. V českých zemích sílí potřeba národní identity, zachování jazyka, paměti národa včetně duchovních tradic. Objevují se první výrazné postavy národního obrození, mezi nimiž je celá řada osobností (např. Palacký, Kollár, Šafařík), jejichž světonázor kromě osvícenství a romantismu nezapře evangelické kořeny. Významný evangelický teolog 20. století Hromádka to komentuje slovy: „České evangelictví bylo skoro bytostně spojeno s osvícenstvím, všechny osvícenecké

ideály přešly do jeho krve.“(20). Jakoby čeští nekatolíci všechn svůj potencial a energii, které nemohli vložit do veřejné charitativní a sociální činnosti, soustředili do oblasti kulturního života. Ostatně tradice písmáků či Jednoty bratrské a její vydávání knih k tomu zajisté nemalou měrou přispěla.

1.5.4 Období protestantského patentu 1861 - 1918

Sílící národní obrození probouzelo v čím dál více aktivních evangelických sborech uvědomění si české reformační minulosti a její návaznosti na tradici světové reformace. Ovšem ještě po roce 1848 žili čeští nekatolíci v nepřívětivých podmínkách odloučení od světového evangelictví (59). Pádem bachovského absolutismu se však začíná psát nová epocha v dějinách českých evangelických církví. R. 1861 vydal císař František Josef I. protestantský patent, který definitivně ukončil období pouhé tolerance a zajistil oběma evangelickým církvím rovnoprávnost s církví římskokatolickou. Povolil mj. bohoslovcům studovat v cizině a umožnil volný styk se zahraničím, čímž se do českých zemí otevřely dveře protestantským misionářům zahraničních misijních a biblických společností (např. Skotské svobodné církve, Ochranovské jednoty aj.)(50). V Čechách a na Moravě se začaly usazovat nové v zahraničí později zformované protestantské (evangelikální) proudy, které dosud neměly u nás žádnou tradici. Jednalo se zejména o metodisty a baptisty, kteří svůj první samostatný sbor založili v Hled'sebi u Veltrus r. 1885 (16). Po r. 1870 se začínají rovněž objevovat i první starokatolické sbory. Vznik Starokatolické církve byl důsledkem hnutí římskokatolických biskupů, kněží a laiků, kteří se zdráhali přijmout dogma Prvního vatikánského koncilu o papežské neomylnosti a božském původu papežské moci jako učení cizí původnímu křesťanství. V českém prostředí se tato nová církev již brzy po svém vniku přihlásila k odkazu české reformace, zejména k utrakvistů v čele s mistrem Janem z Rokycan (43).

Čeští nekatolíci se rovněž mohli věnovat veřejné charitativní činnosti. Příchodem zahraničních misionářů (resp. navázáním kontaktu s anglosaským protestantismem) začíná na české evangelíky působit vliv tzv. revivalismu – probuzeneckého hnutí, které bylo charakteristické vzrušenou citovostí a vřelou touhou po obecenství se Spasitelem, Smírcem a Přitelem hříšníků, znovuzrozením, změnou života. Znakem tohoto probuzeneckého hnutí byla praktická služba mezi „ztroskotanci života“. V posledních desetiletích 19. stol. vznikla pod jeho vlivem řada misijních společností a studentských křesťanských hnutí, ale třeba i Armáda spásy (20).

S tímto souvisí vznik celé řady nových iniciativ, jež jsou bezprostředním náběhem k dnešním formám sociální práce. Na konci století tak měli západoevropští a američtí protestanté veliký podíl na formování sociální práce jako samostatné profesní specializace. Jména Amélie Sievekingová, Theodor Fliedner, Joham Wichern, Elizabeth Fryová nebo Thomas Chalmerse a další se zapsala do dějin nově vzniklého oboru. Jednou z nejvýznamnějších průkopnických aktivit bylo na sklonku 19. stol. hnutí usazování (settlement movement), iniciované v Anglii vikářem Samuelem A. Barnettem. Se svojí manželkou a s několika studenty se usadil v nejzanedbanější části Londýna v domě, který nazval Toynbee Hall, aby mohl z blízka studovat příčiny chudoby a snažil se působit proti ní. Toynbee Hall se v současné době považuje za první komunitní centrum v západním světě. Definovaným cílem byla již tehdy podpora soběstačnosti a převažující metodou bylo poradenství. Podobná centra jako byl Toynbee Hall se záhy začala objevovat v USA, a která jako první začala nabízet vzdělávací a rekvalifikační kurzy pro dospělé, v zemích západní a střední Evropy a později po celém světě. Barnett je rovněž považován za „otce“ soustavné supervize. První specializované školy sociální práce se objevily těsně před začátkem 20. století v Amsterdamu, New Yorku a Londýně. Velká část z nich byla provozována právě nekatolickými církvemi (36).

Do českých zemí přicházely tyto trendy s určitým zpožděním (např. první zmínka o sociální práci v českém tisku je z roku 1914 – autorkou je Alice Masaryková; a první školou až v r. 1918) (36). Průkopníkem české diakonie je krabčický evangelický farář Václav Šubert, který r. 1864 zřídil první stacionář pro děti a o deset let později stál

u zrodu první diakonické organizace u nás, Evangelické společnosti pro dobročinnost křesťanskou, která pod názvem Českobratrská společnost pro dobročinnost křesťanskou existovala až do r. 1951 (51). Jedna z dalších iniciativ bylo otevření prvního českého evangelického sirotčince Vilémem Hartvigem r. 1867 v Čermné ve východních Čechách, v kraji, který býval svého času kolébkou Jednoty bratrské. I když se místní evangelíci vnitřně ztotožňovali s tradicí Jednoty, nebylo radno se registrovat pod tímto jménem (i přes všechnu svobodu protestantského patentu!), proto byli později uznáni pod názvem Evangelická bratrská církev. Tato církev ještě neměla ani tisíc členů a již vydržovala čtyři sirotčince v Čechách. V jejich církevním řádu bylo vyjádřeno odhodlání ujímat se podle možnosti těch, kteří se pro stáří nebo nemoc ocitají v tísní, předpokládaje, že především příbuzní a povolané světské instituce plní k takovým svým povinnosti.(59).“

Nekatolické církve se od 60. let 19. století mohly plně rozvíjet, zakládat diakonie a plnit tak své charitativní poslání. Po celé zemi postupně začaly vznikat jejich první spolky a zařízení pro pomoc bližním. Stojí za to jistě připomenout např. založení evangelické nemocnice v Českém Těšíně r. 1888 (47). Ne vždy to však měli protestanté snadné, což si můžeme ilustrovat na příkladu Svobodné církve reformované (dnešní Církev bratrská).

Tato církev neměla jakožto státem neuznaná právní subjektivitu, a proto nemohla svým jménem nabývat majetku ani vykonávat charitativní činnost. Církev musela dle příslušného rakouského zákona zvolit formu spolkovou. R. 1886 tedy založila spolek Domovina, který se zaměřil na záchranu dívek a mladých žen, jež propadly prostituci. Prostituce byla v druhé polovině 19. stol. velkým společenským problémem, souvisejícím s intenzivní industrializací a urbanizací Evropy. Mnoho mladých nezkušených žen z venkova přijíždělo do Prahy a dalších velkých měst do služby a učení. Už při příjezdu ale často končily na nádražích v rukou náhončích veřejných domů. Spolek Domovina si nejprve pronajal dům na Smíchově, později koupil dům se zahradou v Braníku a o několik let později přesídlil do nového ústavu ve vile Slavětínka na Žižkově. Z dnešního pohledu se jednalo o azylové domy, v nichž bylo usilováno o reintegraci prostitutek zasažených žen. Členové spolku se hrdě hlásili

k odkazu Jana Milíče z Kroměříže a jeho Jeruzaléma. V Rakousku-Uhersku neměla Domovina obdobu. V časopise Naše doba (roč. 5/9:863, 1898), který redigoval T. G. Masaryk, se můžeme dočíst: „Spolek náš má předůležitý cíl a žel nemá v Čechách soka. V Anglii, Americe, v Německu jest mnoho takových spolků, ale v zemi Husově a Milíčově jen jeden spolek k vydržování ústavu pro mravně zpustlé ženy a dívky. Za rok bylo v ústavu 21 chovaneček.“ Se spolkem Domovina také spolupracovala již od jeho založení Charlotta G. Masaryková. I přes všechn nepochybný přínos jeho činnosti se spolek netěšil zvláštní přízni pražské veřejnosti. Po několika letech, co přesídlil na statek u Davle, r. 1911 definitivně zaniká. Podle tehdejšího vyjádření v církevním časopise Betanie bylo důvodem rozpuštění spolku vyhoření jeho členů. Dobrovolníci, kteří se charitativní činnosti věnovali ve svém volném čase, se cítili vyčerpaní a zřejmě i zklamaní. Tím však neskončila sociálnědiakonická služba celé Svobodné církve reformované. R. 1911 již fungovaly obdobné spolky provozující sirotčinec, letní dětskou ozdravovnu, pomoc bezdomovcům a připravovalo se také otevření domova důchodců (50).

R. 1903 je založena „Česká diakonie - evangelický spolek pro ošetřování nemocných a sociální péči“. Tento spolek během svého působení vchoval a pověřil k sociální službě 143 žen a dívek bez rodinných závazků (sestry diakonky), které se dobrovolně rozhodly v duchovním společenství sester sloužit potřebným, a provozoval ústavy sociální péče. Diakonky tvořily jakousi páteř diakonické práce. Vedle nich pracovaly též tzv. sborové sestry (sociální pracovnice ve sborech) a další civilní pracovníci diakonických spolků, a to jak profesionální, tak dobrovolní (51).

1.6 Diakonie mezi lety 1918 - 1989

1.6.1 Období 1918 - 1948

Od počátku 20. stol. působilo v Rakousku-Uhersku hnutí „Pryč od Říma“, které propagovalo konverzi k evangelickým církvím. Hnutí mělo ohlas především mezi

německým obyvatelstvem. Jeho výsledkem bylo vystoupení 75 tisíc věřících z římskokatolické církve, přičemž většina z nich přestoupila k evangelickým církvím a asi 20 tisíc ke starokatolické. V českých zemích se silné protikatolické hnutí projevovalo především v liberálních, sociálně demokratických i národně sociálních proudech politiky. Rakousko a římskokatolická církev, Vídeň a Řím byly vnímány takřka jako synonyma téhož. Snahy o národní emancipaci vrcholily, přičemž zahraniční odboj během první světové války byl koncipován nejen protirakousky, ale zdůrazňováním husitských tradic i protikatolicky (53).

28. října 1918 vzniká samostatná Československá republika. Zanedlouho k příležitosti výročí bělohorské bitvy je zfanatizovaným davem stržen Mariánský sloup na Staroměstském náměstí, který byl chápán jako symbol rakouské nadvlády a rekatolizačního teroru (53). Protihabsbursky a zvláště protikatolicky nepřátelské zaujetí širokých vrstev národa vzbuzovalo u evangelíků naději, že bude možno po třech letech odčinit Bílou horu, přivést národ násilím pokatoličtělý, a tak odcizený reformaci, zpátky k evangelické víře. Ovšem čím dál větší počet těch, kdo se rozešli s katolictvím, odmítal vstoupit do církví jiných a zůstával bez vyznání. Počty evangelíků sice narostly víc než o polovinu, avšak národ jako celek zůstal vůči duchovnímu odkazu české reformace z valné části lhostejný (8). Jak podotýká Hromádka, evangelíci se považovali za nejlepší představitele ideálů, které zvítězily v národní revoluci. Nabízeli je jakožto pravé české náboženství, ovšem později si uvědomili, že je jejich poselství nesrozumitelné (20).

V r. 1918 se spojují církve luterské a reformované a vzniká tak nová sjednocená Českobratrská církev evangelická, která chce být pokračovatelkou Jednoty bratrské obohacenou vlivy světového protestantství. Samotná Obnovená jednota bratrská zůstává církví samostatnou, podobně jako i některé další menší církve, které se odmítají připojit k Českobratrské církvi evangelické. Např. šest evangelických polských sborů na Těšínsku, které se po adjudikaci sporného území ocitly na československé straně, založily svou vlastní Augsburskou evangelickou církev ve východním Slezsku v Československu (47).

V podmínkách svobodného Československa sílí tendence odkazovat k domácí husitské či bratrské tradici. Svobodná církev reformovaná se přejmenovává na Jednotu česko-bratrskou, baptisté zakládají Bratrskou jednotu Chelčického. V září r. 1920 vzniká z podnětu radikálního křídla katolického duchovenstva kolem kněze Karla Farského nová Československá církev (později přejmenovaná na Československou církev husitskou). Tito kněží se nechtěli podrobit rozhodnutí Apoštolského stolce, který zásadně odmítl reformu katolické církve (53). Jejich základní teologická linie vycházela z reformační bohoslužebné tradice, v níž prožívání společenství svátosti večeře Páně úzce souviselo s hlásáním evangelia v rodném jazyce. Kromě toho bylo prioritami nové církve také uplatňování zásady svobody přesvědčení, spoluúčast laiků na řízení církve a zdobrovolnění kněžského celibátu (24).

Evangelické církve za první republiky (působící na území Čech a Moravy) (15):

- Bratrská jednota Chelčického (dnešní Bratrská jednota baptistů)
- Českobratrská církev evangelická
- Augsburská evangelická církev ve východním Slezsku v Československu (dnešní Slezská církev evangelická augsburského vyznání)
- Jednota bratrská
- Jednota českobratrská (dnešní Jednota bratrská)
- Metodistická církev (dnešní Evangelická církev metodistická)
- Německá evangelická církev

Další nekatolické církve (15):

- Československá církev (dnešní Československá církev husitská)
- Starokatolická církev

Zpočátku samostatného Československa tvořili největší skupinu, potřebující sociální ochranu, váleční veteráni, invalidé a pozůstalí členové rodin padlých vojáků. Mnozí z nich byli nuceni žebrať, aby přežili. Bývalí vojáci rozšiřovali řady nezaměstnaných. Válečná produkce zanikla, zatímco ta mírová zatím ještě nebyla

v potřebném rozsahu vytvořena. Hmotná nouze chudých a hendikepovaných působila především na zajištěné, majetnější vrstvy obyvatel, kteří pak zakládali početné dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením (60). Do pomoci lidem potřebným se zapojovaly i organizace nekatolických církví. Existovaly zde ty, které již byly založeny před válkou, a další nové vznikaly. Nejrozšířenější službou České diakonie byly zpočátku sirotčince v Telecím (1881-1924), Krabčicích (1894-1952), Humpolci (1908-1926), Čáslavi (1915-1951), Vsetíně (1915-1946), Táboře (1920-1951), Myslibořicích (1925-1943), Mladé Boleslavi (1925-1944), Třebenicích (1943-1946), Habřině (1944-1948), Kostelci nad Černými Lesy (1932-1949) a Sobotíně (1946-1948). Později byly zřízeny domovy odpočinku ve stáří v Ledčicích (1905-1925), Myslibořicích (od r. 1925), Praze-Vinohradech (1932-1949) (51). Baptisté provozovali v Hledšebi sirotčinec. V Brně působila diakonská služba Tabita (42).

Sociální práce se vykonávala na různých úrovních téměř v každém sboru, což se osvědčilo zejména později v době hospodářské krize, kdy se pomáhalo sociálně slabým, studentům a nemocným (42). Ve třicátých letech existovalo na území dnešní České republiky celkem 836 křesťanských spolků působících v oblasti sociální, výchovné a zdravotní. Nejznámějšími spolky byly: Dobročinný spolek MARTA v Čáslavi, Letní tábor J. A. Komenského, Masarykův dobročinný spolek péče o sirotky, Obecně prospěšné československé družstvo pro sociální ústavy v Myslibořicích, Společnost pro učitelské ústavy v Čáslavi a Spolek pro výchovu chlapců v Mladé Boleslavi. Tyto spolky a samotné církve provozovaly celkem 211 zařízení sociální, výchovné a zdravotní péče (51). Jedna z dalších spolkových forem diakonie byl např. pražský evangelický akademický spolek Jeroným, jehož členy byly povětšinou studenti bohosloví. Jedna z funkcí spolku byla také podpora finančně slabších členů (45).

I když se po hospodářské stránce vedlo Československu relativně dobře, světová hospodářská krize se nevyhnula ani jemu. Náhlé zhoršení životních podmínek a vzrůstající nezaměstnanost vedly během 30. let k nárůstu nemocnosti a úmrtnosti. Ruku v ruce s tím vzrostl i výskyt sociálněpatologických jevů jako alkoholismus, prostituce, trestná činnost mladistvých a rodinné rozvraty (36). Během hospodářské krize proto vzrostl význam sociálních odborů a kroužků sester, které pracovaly v mnoha

sborech Českobratrské církve evangelické a které se podle svých sil, vynalézavosti a prostředků snažily pomáhat potřebným (8). V listopadu 1932 vydala Synodní rada této církve zprávu s názvem „Církev a hospodářská krize“, v níž se píše, že církev se má se zvyšujícím se úsilím starat o oběti krize, o chudé, práce zbavené a těžkostmi doby nejhůře postižené lidi. Hned nato se naskytla příležitost přejít od slov ke činům. V dvoutisícovém valašském sboru se ocitlo několik set lidí bez práce. Církev vytvořila zvláštní pomocný výbor pro Valašsko. Lidé vyslyšeli výzev a pomáhali zásilkami oděvů, prádla, bot, obilí, mouky, cukru, brambor, rýže a masa, čímž významně doplnili pomoc státní (10).

K výzvam soucítění a aktivní pomoci se přidal i Hromádka, který měl zato, že evangelíci mají povinnost spolupracovat pro zdolání bídy a chudoby. Aby toto poslání naplnili, je podle něj potřeba mimo jiné i promyšleněji zabezpečit službu lásky tak, aby v žádném sboru nebylo ani jednoho hladovějícího. Navrhuje, aby v každém sboru pracoval vedle faráře jako pomocník vikář a v každém sboru aby konal službu diakon (20).

Období tzv. první republiky bylo pro české diakonie obdobím svobody a rozmachu jejich činnosti (důležitost jejich aktivity rostla zejména v dobách krizí: po první světové válce, za hospodářské krize a v neposlední řadě po zabrání českého pohraničí nacistickým Německem, kdy se vnitrozemí plnilo uprchlíky z těchto oblastí). Tyto časy však netrvaly příliš dlouho. Za protektorátu byly církve postiženy nejrůznějšími formami útisku a pronásledování. Mnozí faráři a členové sborů podílející se na protinacistickém odboji byli internováni ve vězeních a koncentračních táborech, někteří dokonce popraveni. „Nepohodlní“ církevní představitelé byli zbaveni úřadů a mnozí mladí členové byli totálně nasazeni na práce v německé Říši. Okupační správa uzavřela Evangelickou bohosloveckou fakultu (40). Protektorátní správa podstatně omezila, popřípadě zastavila činnost charitativních spolků. V důsledku toho se diakonická práce některých spolků přenesla na půdu církví. V Českobratrské církvi evangelické vzniklo v r. 1939 Ústředí sociální péče, které převzalo koordinaci veškeré sociální, výchovné a zdravotní péče v církvi včetně působení zařízení někdejších spolků. Následky této první politicky vynucené restrikce diakonické práce ale již nikdy

nebyly plně odstraněny. Po krátkém období opětného rozmachu mezi lety 1945 a 1948 následuje s příchodem komunistického režimu veliký útlum (51).

1.6.2 Období reálného socialismu

Nástup komunistického režimu, vycházejícího z protinábožensky a ateisticky založené filosofie marxismu–leninismu, přinesl křesťanům (katolíkům i nekatolíkům) tvrdou persekuci. Pronásledování postihlo statisíce lidí, od popravených kněží přes tisíce vězněných a internovaných, držených bez soudu v pracovních táborech nebo odeslaných do pracovních trestných oddílů armády až po ohromné množství laiků, kteří byli pro svou víru diskriminováni v zaměstnání. Za věřící rodiče zpravidla trpěly i děti, kterým nebyl umožněn přístup k vyššímu vzdělání (12). Proto některé církevní aktivity se udržovaly a nadále rozvíjely v ilegilitě. Podobně jako v období po Bílé hoře se řada křesťanů (tentokrát i římských katolíků) setkávala na tajných domácích pobožnostech a vzdělávacích kursech, organizovala pod hlavičkou nejrůznějších organizací zájezdy a tábory mládeže, vydávaly se samizdatové publikace (47). Oficiální církve sice veřejně působily dál, nebyly zakázány, avšak stát nad nimi vykonával dohled a jejich činnost výrazně omezoval. Velkou ztrátu svobody církví znamenal např. zákon č. 218/1949 Sb., jenž zavedl tzv. státní souhlas k výkonu duchovenské služby, kterým stát plně kontroloval výběr kandidátů do volených vedoucích funkcí a prakticky si tím zajišťoval v čele jednotlivých církví hodnostáře režimu „nakloněné“ nebo alespoň „nekonfliktní“ (24).

Charitativní působení církví bylo režimem v průběhu 50. let nejprve omezeno a zkomplikováno, později pak zcela znemožněno. Po r. 1948 byla zákonem zastavena činnost všech spolků, přičemž jejich majetek, závazky a práva převzaly samotné církve (Československá církev evangelická k tomu již před r. 1948 převzala sociální ústavy bývalé německé diakonie v regionech odsunutých sudetských Němců). Tento stav netrval však příliš dlouho. Již v r. 1959 se v Československu definitivně zamezilo církvím jakkoliv oficiálně diakonicky působit. Vláda přijala protiprávní usnesení,

kteřé nařizovalo odebrat cířkřím jejich sociální domovy, včetně majetku a nemovitostí (51). Zatímco za první republiky byly sociální služby provozovány obcemi a dobročinnými spolky, od 50. let tak přešla kompetence k poskytování sociálních služeb zcela do rukou státu (36).

Na zrušení charitativních aktivit se nemalou měrou podílela i filosofie KSČ vycházející z marxistického axiomu, že rozhodující pro způsob života, myšlení, chování, předsudků lidí i pro vznik sociálních problémů a způsobů jejich řešení je ekonomická základna a vše ostatní je součástí tzv. nadstavby – sféry, která se změní, jakmile bude změněna ekonomická báze společnosti. Sociální péči se proto (především v 50. letech) nevěnovala velká pozornost. V souladu s historickým materialismem se předpokládalo, že všechny sociální problémy, od chudoby a nezaměstnanosti přes prostituci, kriminalitu a násilí až po války, jsou dočasné a zmizí, jakmile zmizí třídní rozdíly. Sociální práce se tím stala v podstatě nežádoucí disciplínou. Protože výrobní prostředky byly po r. 1948 vyvlastněny, byly sociální problémy v nově se formující socialistické společnosti chápány jako pouhé přežitky kapitalistického společenského řádu, které automaticky zaniknou, až zmizí jejich ekonomická základna, která je plodí, a zvítězí socialismus (36).

Ačkoliv byly podobné názory během 60. let zmírněny nebo zcela opuštěny, cířkve ani jiné občanské iniciativy se až do r. 1989 nesměly v sociální a charitativní oblasti realizovat a rovněž ani obor sociální práce se nemohl vyvíjet tak, jak tomu bylo v demokratické části Evropy. Českou sociální práci tak téměř zcela minuly trendy běžné v západních zemích, kde se od 60. let vzedmula vlna kritiky přežívajících ústavních forem péče a budování nových alternativ, např. terapeutických komunit, stacionářů, komunitních center, terénních služeb (streetwork), chráněných a podporovaných bydlení a zaměstnávání, osobní asistence, svépomocných skupin i preventivních a terapeutických programů (zaměřených na děti z nefunkčních rodin, děti postižené syndromem CAN, na rizikovou mládež, uživatele drog, na lidi provozující prostituci, lidi propuštěné z věznic, oběti trestných činů, pachatele domácího násilí aj.) (37).

Ještě než se budeme věnovat diakoniím po r. 1989, neměli bychom opomenout život a dílo zajímavé osobnosti v oblasti sociální a charitativní evangelického filantropa

Přemysl Pittera, kterého bychom s určitou mírou nadsázky mohli nazvat jakýmsi českým nekatolickým Donem Boscem. Jakožto vojáka uprostřed běsnění světové války ho velice oslovil Nový zákon, k jehož četbě se dostal přes Tolstého povídku Kde láska, tam i Bůh. Po skončení vojenské služby, trvající ještě rok po uzavření míru, počal se Pitter s kroužkem přátel ujímat bezprizorních žižkovských dětí, které si krátily čas poflakováním na ulici, drobnými krádežemi a pouličními bitkami. Snažil se těmto dětem nabídnout alternativu hodnotnějšího využití volného času. Později jeho snahy vedly k vybudování Milíčova domu, útulku a výchovného zařízení právě pro tyto děti z nejhudších pražských rodin. Během protektorátu a bezprostředně po 2. světové válce zachraňoval židovské děti a pečoval o ně. Pozornost věnoval rovněž i osamělým dětem německým. V zařízeních, které zakládal, spolu žily jak české, židovské tak i německé děti. Pitter byl vůbec první, kdo měl odvahu veřejně vystoupit proti krutostem páchaným na Němcích, což mu přidělovalo nemálo potíží. Po únoru 1948, kdy byl Pitterův život ohrožen, utekl do Západního Německa, kde deset let působil v uprchlickém táboře a pokračoval ve svých výchovných aktivitách inspirovaných Komenským. Poslední léta svého života strávil ve švýcarském Curychu, kde založil ekumenický Husův sbor Čechů a Slováků sdružující československé emigranty hlásící se k domácí reformační tradici. Tento sbor mimo jiné pomáhal uprchlíkům v jejich počátcích v nové zemi. Pomáhal s nalezením zaměstnání, bytu, poskytoval bezplatné poradenské služby. Sbor nabil na významu v září 1968, kdy Švýcarsko otevřelo hranice uprchlíkům z okupovaného Československa. Přemysl Pitter až do své smrti r. 1976 se zasazoval o dodržování lidských práv a pomoci lidem v nouzi. Smysl české reformace (hlásil se především k odkazu Jana Milíče) spatřoval především v práci zaměřené na spásu a blaho celého lidského pokolení na uskutečňování království Božího v lidském společenství (19).

1.7 Diakonie po roce 1989

Během čtyřiceti let komunistického režimu prakticky neexistovala v naší zemi náboženská svoboda. Změnu poměrů přinesla až sametová revoluce v r. 1989. Lidé mohli po dlouhé době totalitního režimu opět svobodně vyznávat svou víru (bez strachu z persekuce), církvím bylo umožněno veřejně působit, rozšiřovat svoji činnost, zakládat vzdělávací instituce i diakonie. Byla jim také navracena část zabaveného majetku. Obor sociální práce navázal zpřetrhanou kontinuitu s vývojem v západních zemích. Radikální změna společenských poměrů, přechod ze socialistického systému na tržní hospodářství však s sebou přinesl i celou řadu sociálních problémů, dosud v socialistickém Československu nevídaných, marginálních nebo pečlivě „schovaných“ (nezaměstnanost, bezdomovství, prostituce, obchod s lidmi, zvýšení kriminality apod.). Byla to nová výzva pro nově vznikající občanskou společnost, jejíž součástí, tak jak tomu je v tradičních demokraciích, se staly kromě různých občanských sdružení, veřejně prospěšných společností a nadací i církve a jejich organizace.

Nestátní poskytovatelé sociálních služeb financovali svou činnost zejména dotacemi z veřejných rozpočtů, tj. z rozpočtů obcí, krajů a ministerstev, na které však neexistoval právní nárok. Na rozdíl od občanských sdružení, jež preferovaly služby neústavního charakteru, církevní charity a diakonie začaly provozovat domovy důchodců, azyly pro bezdomovce a pro matky s dětmi, hospice. Oproti ostatním nestátním subjektům měly výhodu v tom, že jim metodické postupy i materiální podporu často poskytovali církevní partneři ze zahraničí (37).

V prvních letech nového milénia se vedl mezi zástupci církví a státem dlouholetý spor o tzv. církevní zákon (č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností), který byl křesťany vnímán jako nepřijatelné vměšování státu do života církví. Spory vzbuzovala část, podle které stát eviduje (dle kritiků zákona registruje) církví zřízené právnické osoby, čímž státním úřadům umožňuje šikanovat církve např. obstrukcemi nebo svévolnými zákazy činnosti (55). V důsledku tohoto zákona musely církve oddělit svoji „duchovní“ práci od práce charitativní, kterou pojímaly jako nedílnou součást svého působení. Diakonické

organizace tak byly povinny se zaregistrovat coby samostatné právnické subjekty (tzv. církevní organizace). Tento dlouholetý spor byl řadou komentátorů chápán jako ukázka přetrvávající nedůvěry mezi státem a církvemi, potažmo nedůvěry sekularizované a proticírkevně orientované české společnosti vůči křesťanům (56).

Ještě větší „revoluci“ v oblasti sociální a charitativní práce přinesl diakoniím zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách. Dosavadní právní úprava sociálních služeb se jevila jako nevyhovující již od začátku 90 let, proto odborná veřejnost dlouho volala po změně celého systému sociální péče, který nakonec po zdlouhavých jednáních v určité podobě přišel a přinesl s sebou mnoho změn. Zavedl příspěvek na péči, jehož prostřednictvím si mají klienti obstarat a uhradit sociální služby. Zavedl také novou kategorizaci sociálních služeb, smluvní princip (tj. poskytování sociálních služeb se uzavírá smlouvou), systém registrace u krajských úřadů, bez níž není možné sociální služby provozovat. V neposlední řadě zavedl stanovení předpokladů pro výkon povolání sociálního pracovníka, aby tak byla zaručena standardní kvalita poskytovaných sociálních služeb (37). Tento zákon se stal fatální pro mnoho organizací, neboť jen poskytovatelé zapsaní v registru mají právo požádat o dotaci (27).

1.7.1 Přehled nekatolických církví v současnosti působících na území České republiky

V současné době se většina nekatolických církví sdružuje v Ekumenické radě církví. Členy této rady je Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev českobratrská evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání, Evangelická církev metodistická, Jednota bratrská, Pravoslavná církev, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Starokatolická církev, Česká biskupská konference, Řeckokatolická církev, Církev adventistů sedmého dne a Federace židovských obcí v ČR. Dále je v České republice zaregistrovaná Církev křesťanská společenství, Obec křesťanů v České republice, Novoapoštolská církev v ČR, Náboženská společnost českých unitářů, Církev Ježíše Krista Svatých posledních

dnů v ČR, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Pražská mise scientologické církve. Kromě těchto křesťanských církví nebo z křesťanství vycházejících proudů působí v naší zemi oficiálně i náboženské organizace mimoevropských tradic (muslimové, hinduisté, Hare Kršna atd.) (18).

1.7.2 Přehled církví, jejichž organizace jsou členy Diakonie v ČR

Od r. 1991 je hlavní platformou diakonií nekatolických církví Diakonie v ČR sdružující během své existence 11 členských organizací. Na dalších stranách si jednotlivé církve, jejichž organizace se zapojily do činnosti platformy Diakonie v ČR, podrobněji představíme. Vynecháme však Armádu spásy, protože se nejedná o diakonickou organizaci církve, a rovněž se nebudeme věnovat České pravoslavné filantropii, neboť východní křesťanská tradice stála již od úvodu této diplomové práce mimo naši pozornost a nyní bychom postrádali jakoukoliv návaznost, historický a věroučný kontext.

- **Apoštolská církev v České republice** se řadí mezi letniční evangelikální církve. Po desetiletích práce v ilegalitě v socialistickém Československu byla r. 1989 státem zaregistrována, což jí krom jiného umožnilo i veřejně působit v oblasti sociálnědiakonické. Hlavním představitelem je biskup. AC je členem řady mezinárodních církevních organizací i Ekumenické rady církví v České republice. Církev zastřešuje několik samostatných subjektů: Vyšší odbornou školu misijně teologickou v Kolíně a Diakonii Apoštolské církve (38).

- **Bratrská jednota baptistů** (dále jen BJB) působí na území dnešní České republiky již od r. 1919 (nejprve pod názvem „Bratrská jednota Chelčického“, později „Bratrská jednota baptistů (Chelčického)“ a od 50. let BJB). V lednu r. 1994 došlo v důsledku nového státoprávního uspořádání k rozdělení BJB na dvě organizačně samostatné

jednoty, jedné v České republice a druhé na Slovensku. Základní samostatnou jednotkou církve je sbor. BJB je společenství těchto 24 samostatných sborů, které se dobrovolně sdružily za účelem spolupráce v dohodnutých oblastech. Nejvyšším orgánem BJB je Rada zástupců sborů a Sjezd delegátů, scházející se zpravidla jednou ročně. Výkonným orgánem je pětičlenný Výkonný výbor, volený sjezdem na čtyřleté funkční období. Nejvyšším představitelem církve je předseda Výkonného výboru. BJB také provozuje Vyšší školu sociální a teologickou Dorkas v Olomouci (16).

- **Církev bratrská** je evangelikální církev navazující na tradice české i světové reformace. Základní organizační jednotkou církve je sbor (v současnosti 62 po celé republice), jehož správu vykonává správce sboru společně se staršovstvem a členským shromážděním. Nejvyšším orgánem církve je Konference Církve bratrské, kterou každoročně svolává devítičlenná Rada, jejíž předseda je hlavním představitelem církve. V posledním sčítání lidu v roce 2001 se k Církvi bratrské přihlásilo necelých 10 tisíc osob (58).

- **Česko-bratrská církev evangelická** (dále jen ČCE) vznikla v r. 1918 spojením luterského a kalvínského směru a v současnosti je v České republice největší nekatolickou církví. Během posledního sčítání lidu v r. 2001 se k ní přihlásilo 1,15% obyvatel. Základní jednotkou církve je sbor spravovaný staršovstvem (presbyterstvem). Společenství sborů spojených v určitém obvodu ke společné církevní činnosti a správě je nazýváno seniorátem. Čtrnáct seniorátů ČCE pokrývá celé území České republiky (25).

- **Československá církev husitská** (dále jen ČSCH) byla založena r. 1920 katolickými reformními kněžími (tehdy ještě pod názvem Církev československá) a hned od počátku své existence se stala u nás významnou nekatolickou církví. ČSCH je stále jednou z největších církví v České republice, ačkoliv počet jejich členů od 20. let prudce klesl a nezadržitelný odliv příznivců nadále pokračuje i v současné době. V r. 2001

se k ní přihlásilo bezmála sto tisíc obyvatel České republiky. Základní jednotkou církve je obec (300 obcí po celé České republice a na Slovensku) v čele s radou starších a duchovními. Obce spadají pod územní diecéze (5 diecézí + 1 na Slovensku). Dalšími orgány církve je Ústřední rada (biskupové společně s volenými laiky), Církevní zastupitelstvo a Sněm, který je nejvyšším zákonodárným orgánem. V čele ČSCH je patriarcha (64).

- **Evangelická církev metodistická** (dále jen ECM) působí na území České republiky od konce první světové války. ECM je organizovaná jako samostatná tzv. Výroční konference pro Českou a Slovenskou republiku, v jejímž čele stojí superintendent. Výroční konference je součástí Centrální konference střední a jižní Evropy, jejímž nejvyšším představitelem je curyšský biskup. V současné době má ECM v České republice 20 farností po celém území a koná svá shromáždění na více než 40 místech. K metodismu se hlásí na celém světě přibližně 50 milionů lidí, v České republice kolem dvou tisíc obyvatel (17).

- **Jednota bratrská** je protestantskou církví se staletou tradicí. Základní organizační jednotkou je sbor (v současnosti jich existuje 22 s největší koncentrací v severovýchodních Čechách), jehož statutárním zástupcem je správce sboru (presbyter). Nejvyšším orgánem Jednoty je Synod skládající se ze správců sborů a delegátů, volených jednotlivými sbory. Výkonným orgánem církve je tříčlenná Úzká rada, volená na funkční období pěti let. Členům rady náleží titul biskup (57).

- **Slezská církev evangelická augsburského vyznání** (dále jen SCE) je v současnosti třetí největší nekatolickou církví v České republice, ačkoliv se k vyznání této církve v posledním sčítání lidu v r. 2001 přihlásilo jen něco málo nad 14 000 obyvatel (SCE samotná však uvádí počet svých členů řádově dvojnásobný) (39). Církev působí na relativně malém území těšínského Slezska a v Ostravě, ovšem v posledních letech rozvíjí svou činnost i do oblasti Bruntálu, Brna a Prahy. Základní jednotkou církve

je sbor, nejvyšším orgánem je synod. Církev je řízena devítičlennou radou a její nejvyšším představitelem je biskup (47).

- **Starokatolická církev v České republice** byla za 40 let komunistického režimu v Československu téměř zcela vyhlazena. Synoda obnovy v r. 1990 však znamenala významný zlom v životě církve, přinesla řadu reforem a prakticky tak zamezila zániku jedné z nejmenších církví u nás (v současné době přibližně 2000 členů v 15 farních obcích). V čele farní obce stojí farář, který je volen shromážděním obce a ustanoven biskupem. Nejvyšším správním orgánem církve je synoda v čele s voleným biskupem. Starokatolická církev v České republice má episkopálně-synodální zřízení, čili je samosprávná současně však zachovává a respektuje biskupský úřad (49).

2. Cíl práce

Cílem práce je zmapovat aktuální diakonickou činnost nekatolických církví a jejich organizací sdružených v platformě Diakonie v České republice, tj.:

1. zjistit jejich základní organizační strukturu,
2. zjistit, kterým tématům (resp. cílovým skupinám) se věnují,
3. zjistit, jaké služby nabízejí svým klientům,
4. zjistit, jakým způsobem ovlivnil jejich činnost nedávno přijatý zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Protože se jedná o kvalitativní výzkum, hypotézy se nestanovují.

3. Metodika výzkumu

K dosažení stanovených cílů bylo použito metod kvalitativního výzkumu: analýzy dokumentů a metody dotazování.

Pro analýzu dokumentů byly použity sekundární zdroje informací z internetových stránek jednotlivých církví, diakonií, středisek diakonií nebo diakonických organizací, z rejstříku poskytovatelů sociálních služeb, výročních zpráv a interních dokumentů (viz. seznam použitých zdrojů – zdroje použité k výzkumné části diplomové práce).

U metody dotazování byla použita technika polostandardizovaného (polořízeného) rozhovoru a dotazování prostřednictvím elektronické korespondence. Rozhovory byly vedeny individuálně s vedoucími pracovníky diakonií a diakonických organizací telefonicky nebo během osobních návštěv v ústředí diakonií (Diakonie v ČR, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Diakonie a misie Československé církve husitské, Diakonie Církve bratrské, Starokatolická církev). Elektronická korespondence proběhla formou odeslání následujících třech otevřených otázek na 100 náhodně vybraných emailových adres vedoucích pracovníků různých diakonických středisek a organizací: otázka 1. Jaké změny přinesl zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách vaší organizaci?; otázka 2. Je-li vaše organizace již zaregistrovaná v registru poskytovatelů sociálních služeb (nebo procházíte-li teprve registrací), s čím jste při registraci měli největší obtíže?; otázka 3. Plánujete do budoucna rozšířit činnost vaší organizace? Na tyto dotazy odpovědělo 20 respondentů (tj. návratnost 20%).

Práce obsahuje tabulky a grafy, pro jejichž tvorbu bylo užito i metody kvantitativního výzkumu (sekundární analýzy dat). Tabulky slouží k větší přehlednosti organizační struktury diakonií (jejich jednotlivých členských organizací), poskytovaných služeb a cílových skupin. Grafy jsou pouze ilustrační a jejich účelem je být jen jakousi pomůckou kvalitativního výzkumu k dosažení stanovených cílů.

4. Výsledky

4.1 *Diakonie v České republice*

Většina významných českých nekatolických církví (resp. jejich filantropicky zaměřených organizací – diakonií) se sdružuje v zastřešující organizaci Diakonie v České republice (dále jen DvČR), která byla založena pod názvem Ekumenická diakonie v r. 1991 v Bratislavě. Jejím hlavním posláním je vytvářet členskými organizacím společnou platformu pro jednání se státními orgány o legislativní úpravě diakonické práce, o restituci majetku a novém systému sociální pomoci (zástupci DvČR se např. účastnili na připomínkování nového zákona o sociálních službách, který nakonec vešel v platnost v r. 2007). Dalšími neméně důležitými poslánímí DvČR je vzdělávání a doškolování pracovníků diakonií v Evangelické akademii a dalších školských zařízeních, rozpracování ekumenické teologie diakonie, zprostředkování zahraničních kontaktů (včetně doškolovacích akcí, stáží a pracovních pobytů v zahraničí), koordinace jednotlivých projektů a ekonomické poradenství.

DvČR je členkou mezinárodní Eurodiakonie, která sdružuje 33 organizací z 21 evropských zemí (Slezská diakonie je jejím samostatným členem, ačkoliv je rovněž i součástí DvČR) a jejím hlavním sídlem je Brusel. Posláním a náplň práce Eurodiakonie jsou v podstatě totožné s činností DvČR, jenom tak činí na celoevropské úrovni. Eurodiakonie umožňuje svým členům prostřednictvím symposií vzájemné předávání zkušeností a informací napříč evropským kontinentem. Např. v dubnu 2005 se právě DvČR stala hostitelem semináře Eurodiakonie k problematice public relations. DvČR má od vzniku této organizace nepřetržité zastoupení v jejím Výkonném výboru, což umožňuje neustálý a pravidelný přísun informací o dění na evropské úrovni, vzhled do evropské diakonické koncepce a strategie. V r. 2006 vyšla pomocí DvČR česky publikace *Být a jednat*, která je výsledkem několikaleté práce teologické komise Eurodiakonie. Posláním této publikace bylo stimulovat reflexi a diskusi o otázkách diakonie a diakonického úsilí církve jak v jednotlivých diakonických organizacích, tak v jejich mateřských církvích, ale i na ekumenické rovině.

DvČR spolupracuje také s jinými organizacemi a jednotlivé členské organizace se zapojují do celé řady dalších platform, jako např. SKOK (Spolek oborové konference nestátních neziskových organizací působících v sociální a zdravotně sociální oblasti), ČRHO (Česká rada humanitárních organizací), oborové svazy pracovníků, aj. DvČR je členkou EAPN (European Anti Poverty Network).

Členové DvČR od jejího založení až po současnost:

Armáda spásy, Česká pravoslavná filantropie, Diakonie Apoštolská církve, Diakonie Bratrské jednoty baptistů (členství pozastaveno) Diakonie Církve bratrské, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Diakonie a misie Československé církve husitské (členství pozastaveno) Diakonie Evangelické církve metodistické, Jednota bratrská (členství ukončeno r. 2006) Slezská diakonie Starokatolická církev v České republice (členství ukončeno r. 2006)
--

Ačkoliv DvČR formálně existuje, v posledních dvou letech svou činnost v podstatě pozastavila z důvodu vážnoucí spolupráce jednotlivých členských organizací. První větší problém DvČR nastal již v polovině 90. let, kdy se práce této ekumenické platformy přestalo účastnit několik jejich zakládajících členů. Důvod roztržky uvnitř DvČR tehdy souvisel s neúspěšnou organizací benefičního koncertu zahraniční skupiny Bon Jovi, která vedla ke ztrátě nemalých finančních prostředků. Překonání této krize se komplikovalo tím, že se odehrávala na pozadí nekonečných diskusí a neúspěšných pokusů získat potřebné finance na projekty jednotlivých členských organizací ze západoevropských zdrojů.

V následujících letech se však většina členů opětovně zapojila do rozvoje DvČR s výjimkou Jednoty bratrské a Starokatolické církve, které se do DvČR nevrátily i přes

každoroční snahy je získat zpět. Později DvČR opustily také Diakonie Bratrské jednoty baptistů (dále jen Diakonie BJB) a Diakonie a misie Československé církve husitské (dále jen Diakonie ČSCH). Důvodem tentokrát nebyla ani tak neochota spolupracovat na společné platformě, jako spíše vnitřní problémy a personální změny uvnitř těchto diakonií. Diakonie BJB ani Diakonie ČSCH proto nebyly definitivně smazány ze seznamu členů, i když se práce DvČR neúčastnily. Ostatní členové DvČR stále věřili v jejich návrat.

Problémy DvČR se těmito případy zdaleka nevyčerpaly. V r. 2002 byla uspořádána první ekumenická konference k tématu diakonie. O tři roky později se na ni mělo navázat uspořádáním seminářem k teologickému materiálu Eurodiakonie To Be and To Do, ale pro malý zájem se nakonec neuskutečnil. Podobným fiaskem skončila i příprava společného materiálu biblických úvah k adventnímu času. Po záplavách v r. 2002, během které humanitární komise Ekumenické rady církví nedokázala dostatečně reagovat, iniciovala DvČR vznik nové komise, skládající se ze zástupců jednotlivých členských organizací, která měla za úkol propříště lépe a efektivněji koordinovat pomoc v případě opakování podobné katastrofy. Ačkoliv se do nově vzniklé iniciativy vkládaly veliké naděje a začala se pomalu vytvářet síť krajských koordinátorů, kteří by na základě smluv spolupracovali s krajskými složkami IZS, práce této komise se nakonec zablokovala po odchodu tajemnice a rezignace předsedy. Potíže s fungováním DvČR pokračovaly i v dalších letech. Ve výroční zprávě za r. 2006 se také objevily výtky ohledně nedostatečného využití informací, které DvČR získávala prostřednictvím svého zastoupení ve Výkonném výboru Eurodiakonie.

Jedním z úspěchů DvČR byl vznik Visegradské platformy diakonií, která se ustanovila v rámci Eurodiakonie právě z podnětu českých zástupců a jež měla sloužit k setkávání a výměně informací i zkušeností diakonických organizací ze čtyř středoevropských zemí. Po velmi optimistickém a hektickém startu však došlo k postupnému „ochabnutí“ prvotního nadšení. V r. 2006 se konala schůzka Visegradské platformy v jihomoravském Mikulově. I když mohla do Mikulova DvČR vyslat osm svých zástupců, tuto kvótu ani nevyčerpala. O mezinárodní výměnu zkušeností nebyl

z řad českých diakonií zájem, ačkoliv se setkání konalo na našem území a vše bylo financováno organizátorem.

Potíže měla DvČR již od svého zrodu nejen kvůli obligátnímu nedostatku peněz a schopných pracovníků, který je společný snad většině českých neziskových organizací, ale také díky onomu „vlažnému“ přístupu jednotlivých členů. Hned v úvodu výroční zprávy za rok 2005 si předseda DvČR Pavel Vychopeň postěžoval na nízkou aktivitu platformy a pasivitu jejich členů, jejichž zástupci se spolu setkávají jen na formálních schůzkách třikrát do roka, aby tak naplnili stanovami požadované nezbytné minimum. Stejná situace se opakovala i v roce následujícím a výroční zpráva opět obsahovala celou řadu výtek a apelů k větší aktivitě. V tomto roce sice projevila zájem o členství další organizace, Evangelická církev augsburského vyznání (tato církev vznikla po rozpadu Československa r. 1993 transformací Slovenského evangelického sboru augsburského vyznání v Praze), avšak činnost DvČR byla v letech 2007 a 2008 v podstatě ukončena. Společná platforma českých diakonií sice formálně nezanikla, ale v současnosti nevyvíjí žádnou aktivitu. Výhledově se však počítá s jejím opětovným „oživením“.

Kontakt na DvČR: Belgická 22; 120 00 Praha 2; tel.: 222 512 245 (sídlo Diakonie ČCE); e-mail: info@diakonie.cz; www: <http://www.diakonie.cz/>

4.2 Členské organizace Diakonie v České republice a jejich aktivity

Na dalších stranách si jednotlivé členy (současné i bývalé) DvČR podrobněji představíme. Vynecháme však Armádu spásy, protože se nejedná o diakonickou organizaci církve a rovněž se nebudeme věnovat České pravoslavné filantropii, neboť východní křesťanská tradice stála v první části této diplomové práce mimo naši pozornost a nyní bychom postrádali jakoukoliv návaznost, historický a věroučný kontext.

4.2.1 Diakonie Apoštolské církve v České republice

Diakonie Apoštolské církve pod sebou sdružuje společnosti Royal Rangers, Teen Challenge, Nehemii a od r. 2007 také občanské sdružení Žebřík. Posláním Diakonie AC je poskytovat platformu, koordinovat činnost svých členů a organizovat též vzdělávání jejich zaměstnanců a dobrovolníků. Činnost členských organizací je zaměřena na pomoc narkomanům a jinak závislým lidem, na náhradní rodinnou péči, humanitární pomoc v zahraničí (Ingušsko, Ukrajina) a v neposlední řadě na volnočasové aktivity dětí.

Royal Rangers (pobočky: Praha, Příbram, Břeclav, Valašské Meziříčí, Oldřichovice, Třinec, Hodslavice, Rumburk, Mariánské Lázně, Brno, Olomouc, Jihlava, Opava) a Teen Challenge International (pobočky: Praha, Brno, Plzeň, Císařský Šluknov, Havířov, Karlovy Vary, České Budějovice) jsou jakýmsi českými „pobočkami“ mezinárodních křesťanských organizací. Royal Rangers se zaměřuje na volnočasové aktivity dětí a mládeže a na primární prevenci společensky nežádoucích jevů. Teen Challenge International pomáhá lidem závislým na návykových látkách nebo takovouto závislostí ohroženým, a to formou primární, sekundární i terciární prevence. Zvláštní pozornost věnuje dětem a ohrožené mládeži. Ze svých aktivit v sedmi českých městech má zaregistrované zatím pouze dvě nízkoprahová zařízení (Praha, Brno) a jedno v těchto chvílích prochází procesem registrace (Císařský Šluknov).

Dalším členem Diakonie AC je nadační fond Nehemia založený Apoštolskou církví v r. 1992. V prvních letech tato nadace spolupracovala se stejnojmenným protějškem v Německu, teprve r. 1996 se osamostatnila a pracuje nezávisle. Svou pozornost soustřeďuje především na pomoc dětem v nouzi (podpora dětí v dětských domovech v Etiopii, Súdánu, Ugandě a na Ukrajině), ale i podpoře pastorů a jejich práce v jiných zemích. Mezi realizované projekty v zahraničí patří např. Chléb pro Čečnu, kdy fond podpořil výrobu chleba, který byl pak rozdáván potřebným lidem během válečného konfliktu v Čečensku, nebo tisk Biblí pro perzekuované čínské křesťany.

Zatím nejmladším členem Diakonie AC je o. s. Žebřík, které zahájilo svou činnost teprve r. 2005. Zpočátku jeho zakladatelkám chyběla jasná představa, jakému tématu a jaké cílové skupině se chtějí věnovat. Převažovala u nich motivace uplatnit své vnitřní přesvědčení o účinné pomoci potřebným, realizovat svou víru v praktické pomoci druhým. Chopily se tedy potřeb, které viděly ve svém nejbližším okolí a začaly organizovat volnočasové setkávání lidí s tělesným postižením. Později zaměřily svou hlavní pozornost na děti s autismem, pro které ve spolupráci s o. s. Jdeme autistům naproti pořádaly v Olomouci volnočasový kroužek s integračním charakterem. V r. 2007 prošlo sdružení dynamickým rozvojem, svojí činnost zprofesionalizovalo a velkou část svých aktivit zaměřilo na problematiku imigrantů (výuka českého jazyka, proškolení v základech práce na PC, odborné sociální poradenství a asistence při jednání s úřady a institucemi). V současné době sdružení Žebřík uvažuje o registraci svých služeb dle zákona o sociálních službách.

Tab. 1: Přehled členských organizací Diakonie AC zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název organizace	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
Teen Challenge International	Praha			
<i>Centrum dětí a mládeže</i>	Praha	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života, rodiny s dítětem/děťmi, etnické menšiny	200	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
<i>Centrum dětí a mládeže</i>	Brno	dtto.	120	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Diakonii AC: V Zídkách 402; 280 02 Kolín; tel.: 321 720 457, 321 727;
e-mail: ustredi.kolin@apostolskacirkev.cz; www: <http://www.apostolskacirkev.cz/>

4.2.2 Diakonie Círky bratrské

Diakonie Círky bratrské (dále jen Diakonie CB) je organizační jednotkou Círky bratrské. V jejím čele stojí sedmičlenná správní rada a statutárním zástupcem je ředitel. V současné době Diakonie CB zaměstnává kolem 40 pracovníků a uskutečňuje čtyři výhradně pražské projekty zaregistrované v registru poskytovatelů sociálních služeb: domov pro seniory Bethesda, Centrum Slunečnice, Stacionář pro děti s postižením a Chráněné bydlení na Xaverově. Několik let již také pokračuje výstavba domu pokojného stáří v Hrádku nad Olší.

Největším projektem co do počtu klientů je domov pro seniory Bethesda, který byl slavnostně otevřen r. 2003. Ovšem historie tohoto zařízení začala již řadu let předtím. Během 90. let vznikl v Praze z iniciativy členů Círky bratrské Klub přátel Bethesdy, jehož snahou bylo sehnat dostatek finančních prostředků na stavbu a provoz nového domova pro seniory a lidi s postižením. Klub oslovoval potencionální sponzory a pořádal benefiční akce. Výstavba domova trvala několik let, ale nakonec se jí díky dotaci MPSV a magistrátu podařilo dokončit. Klub přátel Bethesdy se však otevřením domova nerozpustil a dál vyvíjí všemožné aktivity na podporu tohoto zařízení od benefičních koncertů po vlastní dobrovolnickou práci.

Kromě těchto stěžejních aktivit v rámci diakonie působí rovněž i její jednotlivé pobočky (Praha 3, Hrádek nad Olší, Most, Litvínov). Tyto pobočky zajišťují drobnou sociální výpomoc potřebným lidem, kterou vykonávají dobrovolníci z řad členů příslušných sborů Círky bratrské. Pomoc spočívá především v návštěvách, korespondenci, doručování nahrávek bohoslužeb, pomoci při úklidu, domácích pracích, při nákupu, přepravě, finanční výpomoci, asistenci při sborových a jiných akcích, organizování setkávání seniorů apod. Litvínovská pobočka k tomu provozuje ještě mateřský klub Benjamínek, jehož cílem je pomoci především matkám s malými dětmi,

mostecká pobočka realizuje projekt Klubového centra pro děti a mládež Záplata a obdobnou aktivitu nabízí i dětem ze sociálně slabších rodin pod názvem Rybičky. V omezené míře pracují ještě pobočky v Kolíně a v Praze 2. Pobočka na Praze 1 v r. 2007 ukončila činnost.

Součástí činnosti Diakonie CB je i humanitární pomoc v podobě materiální i finanční podpory členů spřátelených sborů na Ukrajině.

Tab. 2: Přehled středisek Diakonie CB zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
Bethesda	Praha	o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, senioři	32	domovy pro seniory
Centrum Slunečnice	Praha	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením	11	osobní asistence
		dtto.	14	centra denních služeb
		dtto.	2	chráněné bydlení
Chráněné bydlení na Xaverově	Praha	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	5	chráněné bydlení
Pobočka Diakonie CB v Praze 3	Praha	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením, o. s mentálním postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením	15	denní stacionáře

Zdroj: vlastní výzkum.

Kontakt na Diakonii CB: Koněvova 24; 130 00 Praha 3; tel.: 222 585 733; e-mail: diakonie@cb.cz; www: <http://www.cb.cz/diakonie/>

4.2.3 *Diakonie Bratrské jednoty baptistů*

Od března 2005 je součástí BJB též Diakonie BJB jakožto samostatný právní subjekt. Diakonie koordinuje činnost svých členů, zajišťuje vzdělávání pracovníků, a spolupracuje s dalšími církevními i necírkevními organizacemi. Nejvyšším orgánem Diakonie BJB je valné shromáždění, na němž je každá členská organizace zastoupena jedním delegátem. Shromáždění se svolává nejméně jednou ročně. Členské organizace Diakonie BJB jsou v současné době občanská sdružení Bethel, Jaspis, Lano, Nejsi sám, Pro vás a Unie Kompas. Svého času byla členy diakonie rovněž i občanská sdružení Archa a Mosty, která svou činnost ukončila. Všechny členské organizace se specializují na práci s mládeží, volnočasové aktivity a primární prevenci společensky nežádoucích jevů. Určitou výjimkou je sdružení Bethel, které krom toho poskytuje sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením.

Mimo těchto stěžejních aktivit projevují křesťané z členských sdružení svou lásku a ochotu pomoci bližnímu i jinými způsoby. Jako jeden z příkladů nám může posloužit občanské sdružení Unie Kompas, které je zapojeno do podpory malého Šimona. Šimon je postižen spinální svalovou atrofií (Rodiče byli již dávno před jeho narozením dítěte v r. 2002 dobrovolnicími pracovníky tohoto sdružení). Ačkoliv polovina dětí postižená v raném dětství touto chorobou zemře do dvou let věku, Šimonův zdravotní stav je díky nákladné léčbě na Klinice dětské neurologie v Brně a moderním lékům relativně stabilizovaný. Unie Kompas ve spolupráci s nadací Pomozte dětem při České televizi zajišťuje nezbytnou finanční pomoc rodině. Jedno balení léků, které Šimonovi vystačí zhruba na tři měsíce, vyjde přibližně na 50 000 Kč, přičemž stav konta „Šimon“ činil k 31. lednu tohoto roku 116 376 Kč.

Bratrská jednota baptistů působí na oblast sociální a charitativní práce kromě své diakonie také nepřímou, a to vzděláváním budoucích sociálních pracovníků na své VOŠ sociální a teologické Dorkas v Olomouci. Za pět let existence této školy obor sociální a teologická činnost úspěšně absolvovalo 216 studentů.

Tab. 3: Přehled členských organizací (občanských sdružení) Diakonie BJB zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
Bethel o. s. – Dům křesťanské pomoci	Litoměřice	o. se zdravotním postižením, senioři	6	sociálně aktivizační služby pro seniory a o. se zdravotním postižením
		o. do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče	11	domy na půl cesty
		děti a mládež od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	X	nížkoprahová zařízení pro děti a mládež
Jaspis o. s.	Kroměříž	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	25	nížkoprahová zařízení pro děti a mládež
		děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, etnické menšiny	300	terénní programy
Lano o. s.	Šumperk	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	20	terénní programy
Pro vás o. s. (klub Zóna)	Olomouc	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	40	nížkoprahová zařízení pro děti a mládež
Unie Kompas o. s.	Zlín			
<i>Klíč</i>	Zlín	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. které vedou rizikový způsob života	X	terénní programy
<i>Logos</i>	Zlín	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby v krizi, rodiny s dítětem/dětmi	X	odborné sociální poradenství
<i>Šlikr</i>	Otrokovi ce	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	20	nížkoprahová zařízení pro děti a mládež

<i>T-klub</i>	Zlín	dtto	50	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
---------------	------	------	----	---

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Diakonii BJB: Na Topolce 677/14; 140 00 Praha 4; tel.: 577 434 428 (zlínské číslo na kontaktní adresu); e-mail: diakone@baptist.cz; www: www.diakonie.djb.cz

4.2.4 Diakonie Českobratrské církve evangelické

První oblasti zájmu, na které se Diakonie ČCE zaměřila na začátku 90. let, byly služby krizového centra SOS v Praze (fungujícího již od r. 1989), stacionáře pro děti s mentálním postižením, které vznikají na různých místech republiky, a také první střediska poskytující domácí péči o seniory a zdravotně postižené. V letech 1991 a 1992 získala diakonie v restituci tři domovy důchodců (Krabčice, Myslibořice a Sobotín), v 50. letech zestátněné, čímž byl položen základ programu pobytových služeb pro seniory. V první polovině 90. let díky finančnímu daru od německé vlády, který byl určen pro rozvoj vzdělávání i konkrétních investičních projektů, došlo ke zvýšení profesní vybavenosti pracovníků a následně k rozšíření činnosti diakonie o střediska působící v oblasti sociální prevence, jako jsou nízkoprahové kluby pro děti a mládež, domy na půl cesty a azylové domy. R. 2003 byl otevřen hospic Citadela ve Valašském Meziříčí. Ve stejném roce odstartoval tříletý plán rozvoje, jehož hlavním cílem bylo zvyšování kvality poskytovaných služeb v souladu se zaváděním celostátních standardů. V r. 2006 vešel v platnost nový školský zákon, v jehož důsledku došlo k oddělení speciálních škol ze středisek pro děti s mentálním a kombinovaným postižením. V současné době provozuje diakonie 8 speciálních škol. Ve svých více než třiceti střediscích zaměstnává téměř 1000 zaměstnanců a další cca 250 dobrovolníků se dennodenně zapojuje do její činnosti. Klientům středisek poskytuje 115 různých sociálních služeb dle zákona o sociálních službách 108/2006 Sb.

K aktivitám Diakonie ČCE patří též publikační činnost (každý druhý měsíc vydává časopis *Modré z nebe*), již zmíněné speciální školy a v neposlední řadě humanitární pomoc. Diakonie ČCE také provozuje linky důvěry (telefonické i internetové), včetně ještě donedávna fungující Gay linky pomoci.

Organizačně správní záležitosti Diakonie ČCE upravuje kromě statutů a organizačních řádů jednotlivých středisek hlavně Řád diakonické práce. Hlavním administrativním a správním orgánem je Ústředí Diakonie ČCE, v jehož čele stojí ředitel, který zastupuje organizaci při jednáních s centrálními úřady na úrovni státu i církve a s dalšími partnery u nás i v zahraničí. Sekretariát zajišťuje potřebné administrativní úkony, eviduje a spravuje střediska včetně speciálních škol. Je rozdělen na jednotlivé úseky dle zaměření, které samostatně zpracovávají úkoly při realizaci vlastních projektů, pomáhají střediskům, např. metodickým vedením, podporou při tvorbě projektů, rozvíjením zahraničních vztahů apod. Diakonie ČCE je členem Diakonie v ČR, EAPN (European Anti Poverty Network), SKOK (Spolek oborové konference nestátních neziskových organizací působících v sociální a zdravotně sociální oblasti) a ČRHO (Česká rada humanitárních organizací). Poněvadž v posledních dvou letech byla pozastavena činnost DvČR, zvažuje Diakonie ČCE své samostatné členství v Eurodiakonii.

Tab. 4: Přehled středisek Diakonie ČCE zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska	místo	cílová skupina	kapacita	služby
SKP v Praze	Praha			
<i>Azylový dům pro matku s dětmi</i>	Praha	oběti domácího násilí, o. bez přístřeší, rodiny s dětmi	14	azylové dům,
<i>Následná péče "Dobroduš"</i>	Praha	o. s chronickým duševním onem.	30	služba následné péče
<i>Pečovatelská služba Ďáblice</i>	Praha	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s chronickým onemocněním, o. se zdravotním postižením, rodiny s dítětem/děťmi, senioři	130	pečovatelská služba

<i>Pečovatelská služba Klamovka</i>	Praha	dtto	70	pečovatelská služba
<i>Pečovatelská služba Vinohrady - Vršovice</i>	Praha	dtto	60	pečovatelská služba
<i>SOS centrum</i>	Praha	oběti trestné činnosti, o. s chronickým duševním onemocněním, o. v krizi, o. žijící v soc. vyloučených komunitách, o. s rizikovým způsobem života, rodiny s dítětem/s dětmi	X	krizová pomoc
středisko Cesta	Uherské Hradiště	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	14	denní stacionáře
středisko Rýmařov	Rýmařov	o. s chronickým duševním onem., o. s chronickým onemocněním, o. s mentálním postižením, senioři	15	osobní asistence
		o. s chronickým duševním onemocněním, o. s chronickým onemocněním, o. se zdravotním postižením, senioři	280	pečovatelská služba,
		o. s chronickým duševním onemocněním, o. s chronickým onemocněním, o. se zdravotním postižením, senioři	7	týdenní stacionáře
<i>Domov odpočinku ve stáří Dolní Moravice</i>	Rýmařov	senioři	23	domovy pro seniory
		o. s chronickým duševním onemocněním	11	domovy se zvláštním režimem
středisko Betanie	Náchod	o. s jiným zdravotním postižením, o. s kombinovaným postižením, senioři o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením,	4	odlehčovací služby

		dtto + osoby se zdravotním postižením	16	domovy pro osoby se zdravotním postižením
středisko Betlém				
<i>Domov Arkénie</i>	Brumovice na Moravě	o. s mentálním postižením	5	Domovy pro osoby se zdravotním postižením
<i>Integrované centrum služeb Betlém</i>	Klobouky u Brna	o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, senioři	29	odlehčovací služby
		o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením	10	domovy pro osoby se zdravotním postižením
<i>Integrované centrum služeb Narnie</i>	Klobouky u Brna	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	7	denní stacionáře
		o. s kombinovaným postižením	10	týdenní stacionáře
SKP v Litoměřicích	Litoměřice	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením	45	sociální rehabilitace
	Litoměřice	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením	20	centra denních služeb
<i>Domov pro matky s dětmi</i>	Litoměřice	o. bez přístřeší (ženy s nezletilými dětmi)	7	azylové domy
<i>Chráněné bydlení</i>	Litoměřice	o. s mentálním postižením	12	chráněné bydlení
Milíčův Dům	Jaroměř	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	300	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Středisko pro zrakově postižené	Praha	o. se zrakovým postižením, o. s kombinovaným postižením	250	sociálně aktivizační služby pro seniory

				se zdravotním postižením (terénní forma)
středisko Radost	Merklín			
<i>Centrum denních služeb</i>	Merklín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	22	centra denních služeb
<i>Denní stacionář Klatovy</i>	Klatovy	o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	20	denní stacionáře
<i>Denní stacionář Klíček</i>	Sušice	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením	15	denní stacionáře
<i>Denní stacionář Soběkury</i>	Přeštice	o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	18	denní stacionáře
<i>Chráněné bydlení Soběkury</i>	Přeštice	o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	5	chráněné bydlení
<i>Domov pro osoby se zdravotním postižením</i>	Merklín	o. s jiným zdravotním postižením (autismus), o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	23	domovy pro osoby se zdravotním postižením
<i>Chráněný byt Merklín</i>	Merklín	o. s mentálním postižením	5	chráněné bydlení
<i>Odlehčovací péče Radost</i>	Merklín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	20	odlehčovací služby
<i>Pečovatelská služba Merklín</i>	Merklín	o. s jiným zdravotním postižením, senioři	25	pečovatelská služba
středisko Ratolest v Praze 10	Praha	o. s kombinovaným postižením	14	denní stacionáře
		rodiny s dítětem/děťmi	9	raná péče
středisko Rolnička	Soběslav	o. s kombinovaným postižením, osoby s mentálním postižením	20	centra denních služeb
		dtto	45	centra denních služeb

		dtto	6	chráněné bydlení
středisko Světlo ve Vrchlabí	Vrchlabí	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením	14	centra denních služeb
		rodiny s dítětem/děťmi (se zdravotním postižením)	12	raná péče
středisko v Brně	Brno	o. s chronickým duševním onemocněním, o. se zdravotním postižením	4	chráněné bydlení
		dtto	10	centra denních služeb
		o. se zdravotním postižením, senioři	36	pečovatelská služba
	Letovice	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	12	centra denních služeb
středisko v Čáslavi	Čáslav	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	16	denní stacionáře
		dtto	14	týdenní stacionáře
		dtto	12	sociálně terapeutické dílny
		dtto	20	sociální rehabilitace
Občanská poradna Diakonie Čáslav	Čáslav	(všechny cílové skupiny)	X	odborné sociální poradenství
středisko Jablonec nad Nisou	Jablonec nad Nisou	o. s chronickým onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. se zrakovým postižením, senioři	8	pečovatelská služba
středisko v Libici nad Cidlinou	Libice nad Cidlinou	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. s kombinovaným postižením,	70	pečovatelská služba

		o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. se zrakovým postižením, o. v krizi, senioři		
<i>Domov rodiného typu Opolany</i>	Libice nad Cidlinou	o. s chronickým duševním onemocněním (Alzheimerova ch., demence)	9	domovy se zvláštním režimem
<i>Evangelický domov pro seniory</i>	Libice nad Cidlinou	senioři	28	domovy pro seniory
<i>Sociálně terapeutická dílna</i>	Kolín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	15	sociálně terapeutické dílny
<i>Denní stacionář</i>	Poděbrady	o. s chronickým duševním onemocněním (Alzheimerova ch., demence)	10	denní stacionáře
<i>Týdenní stacionář</i>	Poděbrady	dtto + senioři	4	týdenní stacionáře
středisko v Ostavě	Ostava	o. s chronickým onemocněním, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, senioři	160	pečovatelská služba
<i>Domovinka pro seniory</i>	Ostrava	dtto	20	denní stacionáře
		dtto	10	týdenní stacionáře
<i>Azylový dům Debora</i>	Ostrava	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, o. bez přístřeší, o. v krizi, rodiny s dítětem/děťmi	15	azylové domy
<i>Denní centrum Oáza</i>	Ostrava	o. bez přístřeší, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života	550	nízkoprahová denní centra
středisko v Plzni	Plzeň			
<i>Centrum SOS Archa</i>	Plzeň	o. v krizi	X	krizová pomoc
<i>Denní stacionář Človíček</i>	Plzeň	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	10	denní stacionáře
<i>Můj 1+0</i>	Plzeň	o. s mentálním postižením	6	chráněné bydlení

<i>Zkusme to</i>	Plzeň	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	37	sociálně aktivizační služby pro seniory se zdravotním postižením
středisko v Praze 5 - Stodůlkách	Praha	o. s kombinovaným postižením	4	odlehčovací služby
		rodiny s dítětem/ s dětmi	83	raná péče
		o. s kombinovaným postižením	15	sociálně terapeutické dílny
středisko v Příboře	Příbor	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s chronickým onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zdravotním postižením, o. se zrakovým postižením, senioři	70	pečovatelská služba
středisko v Rokycanech	Rokycany			
<i>Centrum podpory rodiny</i>	Rokycany	rodiny s dítětem/ s dětmi	18	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
<i>Nízkoprahové komunitní centrum</i>	Rokycany	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života, etnické menšiny	34	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
<i>Občanská poradna Rokycany</i>	Rokycany	(všechny cílové skupiny)	X	odborné sociální poradenství
středisko v Sobotíně	Sobotín	o. s chronickým onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. s tělesným	60	pečovatelská služba

		postižením, o. se zdravotním postižením, o. se zrakovým postižením, senioři		
		dtto	106	domovy pro seniory
		o. s jiným zdravotním postižením, o. s kombinovaným postižením, senioři	37	domovy se zvláštním režimem
		dtto	6	odlehčovací sl.
středisko ve Dvoře Králové nad Labem	Dvůr Králové nad Labem	senioři	216	pečovatelská služba
<i>Denní centrum pro seniory</i>	Dvůr Králové nad Labem	senioři	6	denní stacionáře
<i>Domov Diakonie</i>	Dvůr Králové nad Labem	senioři	23	domovy pro seniory
		senioři	10	domovy se zvláštním režimem
středisko ve Valašském Meziříčí	Valašské Meziříčí	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s chronickým onemocněním, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. s jiným zdravotním postižením, o. s kombinovaným postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením, senioři	130	pečovatelská služba
		senioři	10	denní stacionáře
středisko Vlašim	Vlašim			
<i>Dům na půl cesty</i>	Vlašim	o. do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče	7	domy na půl cesty
<i>Dům pro matku a dítě</i>	Vlašim	o. bez přístřeší (ženy s nezletilými dětmi)	25	azylové domy
středisko Vsetín	Vsetín	o. s chronickým onemocněním, senioři	10	odlehčovací služby

<i>Denní stacionář Zahrada</i>	Vsetín	dtto	8	denní stacionáře
<i>Domov pro seniory Vsetín Ohrada</i>	Vsetín	senioři	3	odlehčovací služby
		senioři	30	domovy pro seniory
<i>Mozaika</i>	Vsetín	o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, rodiny s dítětem/děťmi, etnické menšiny	70	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
<i>Rubikon</i>	Vsetín	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, etnické menšiny	50	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
středisko Zvonek v Praze 4	Praha	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	12	centra denních služeb
		dtto.	20	domovy pro osoby se zdravotním postižením
		dtto.	8	chráněné bydlení
Diakonie ČCE Broumov	Broumov	o. se zdravotním postižením	10	sociálně terapeutické dílny
		o. ohrožené závislosti nebo závislé na návykových látkách, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	20	sociální rehabilitace
		dtto.	8	sociální rehabilitace
		dtto.	X	odborné sociální poradenství
		o. bez přístřeší	30	azylové domy
		o. bez přístřeší	45	azylové domy
		dtto.	X	terénní programy

Středisko Blanka	Písek	o. s jiným zdravotním postižením, o. se zdravotním postižením, senioři	40	pečovatelská služba
		senioři	32	domovy pro seniory
		senioři (Alzheimerova ch., demence)	8	domovy se zvláštním režimem
Hospic Citadela	Valašské Meziříčí	o. s jiným zdravotním postižením	8	odlehčovací služby
středisko v Myslibořicích	Myslibořice	o. se zdravotním postižením, senioři	3	odlehčovací služby
		o. s mentálním postižením	6	domovy pro osoby se zdravotním postižením
		senioři	112	domovy pro seniory
		o. se zdravotním postižením	14	domovy se zvláštním režimem
Středisko sociální pomoci v Mostě	Most			
<i>Azylový dům pro ženy a matky v tísní Most</i>	Most	oběti domácího násilí, o. bez přístřeší	10	azylové domy
<i>Občanská poradna Most</i>	Most	imigranti a azylanti, oběti domácího násilí, o. v krizi, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách	X	odborné sociální poradenství
		rodiny s dítětem/děťmi	40	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

středisko Javorník - Travná	Javorník u Jeseníku	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. s jiným zdravotním postižením, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života, rodiny s dítětem/děťmi, senioři	X	odborné sociální poradenství
		o. s chronickým onemocněním, ⁹ o. s kombinovaným postižením, o. se zdravotním postižením	9	chráněné bydlení
		o. do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče	9	dům na půl cesty

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Diakonii ČCE: Belgická 22; 120 000 Praha 2; tel.: 242 487 812; e-mail: ustredí@diakoniecce.cz; www: <http://www.diakoniecce.cz/>

4.2.5 Diakonie a misie Československé církve husitské

Také církev ČSCH v podmínkách po r. 1989 rozvíjí svou sociálnědiakonickou činnost. V rámci církve pracuje sociální odbor, který zastřešuje sociální práci v jednotlivých náboženských obcích a diecézích. Jedná se zejména o kluby pro seniory a handicapované osoby, půjčování zdravotnických pomůcek, návštěvy nemocných, nízkoprahové kluby pro děti a mládež, sběr šatstva a domácího zařízení včetně distribuce tohoto humanitárního materiálu atd. (přehled zaregistrovaných aktivit církve ČSCH viz. tabulka 1.6). Po několikaletém úsilí věřících se podařilo v malé obci Rváčov nedaleko Lomnice nad Popelkou otevřít malý stacionář a školu pro děti s kombinovaným postižením. Ačkoliv byl tento stacionář svého druhu jediný v širokém okolí, již od začátku své existence se potýkal s vážnými finančními obtížemi

(tj. nedostatkem dotací). V lednu r. 2008 svou činnost ukončil, neboť nevyhověl nárokům standardů poskytovaných služeb.

Paralelně se sociálním odborem a dalšími nekoordinovanými charitativními aktivitami jednotlivých náboženských obcí působí ve stejné oblasti od r. 1992 (oficiálně od r. 1994) také Diakonie a misie ČSCH, která v současnosti sdružuje pět organizací: frýdlantský Domov „U Spasitele“, pražský domov pro seniory Horizont, Domeček v Trhových Svinách, centrum denních služeb Nazaret v Borovanech a donedávna také dům na půl cesty Trango v Zábřehu na Moravě, který nesplnil náročné požadavky registrace dle zákona 108/2006 Sb., a proto se v současnosti ocitá ve stadiu hledání nové náplně a pomalé přeměny na jiný typ zařízení sociálních služeb. Všechny členské organizace jsou samostatnými právníckými organizacemi, zpracovávají vlastní výroční zprávy a samy si zajišťují audit účetní uzávěrky a čerpání dotací za příslušné období. Členské organizace Diakonie ČSCH zaměstnávají kolem čtyř desítek stálých zaměstnanců a hospodaří s majetkem převyšující dvacet milionů korun (pochopitelně včetně movitého majetku).

Tab. 5: Přehled středisek Diakonie ČSCH zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
Domeček	Trhové Sviný	děti a mládež od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	15	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
		o. s kombinovaným postižením, o. se zdravotním postižením, o. s jiným zdravotním postižením, o. s mentálním postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením	15	centra denních služeb
		děti a mládež od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	30	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Domov U spasitele	Frýdlant v Čechách	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, senioři	29	domovy pro seniory
		senioři (s Alzheimerovou či jinou demencí)	16	domovy se zvláštním režimem
Horizont - domov pro seniory	Praha	senioři	70	pečovatelská služba
		o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, senioři	10	denní stacionáře
Nazaret	Borovany	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. s mentálním postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením	5	sociálně terapeutické centrum
		dtto.	8	centra denních služeb

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 6: Přehled dalších diakonických organizací ČSCH zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název organizace	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
Diakonie husitská STROM	Praha	o. bez přístřeší, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	X	odborné sociální poradenství
Husitské centrum o. p. s. - Husita	Praha	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. které vedou rizikový způsob života, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, etnické menšiny	720	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Husitský dětský domov s chráněným bydlením v Dubenci	Příbram	osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, imigranti a azylantí	4	domy na půl cesty

Náboženská obec ČČSH v Říčanech	Říčany u Prahy	osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, děti a mládež od 6 do 26 let věku ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. které žijí rizikovým způsobem života	X	odborné sociální poradenství
		děti a mládež od 6 do 26 let věku ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. bez přístřeší, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života		6 domy na půl cesty

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Diakonii ČSCH: Wuchterlova 5; 166 26 Praha 6; tel.: 220 398 112;
e-mail: diakonie-ccsh@volny.cz; www: <http://www.muweb.cz/www/diakonie/>

4.2.6 *Diakonie Evangelické církve metodické*

Diakonie ECM zahájila svoji činnost r. 1993 a o tři roky později se stala organizační jednotkou církve. V současnosti spravuje pět středisek, poskytujících především služby sociální intervence, poradenství, terapeutické komunity, krizové pomoci a azylových domů. S Diakonií ECM úzce spolupracuje sdružení Teen Challenge Plzeň, které je jinak součástí Teen Challenge International členské organizace Diakonie AC. Diakonie ECM se také věnuje humanitární pomoci. Angažovala se hlavně v pomoci lidem postiženým povodněmi v Čechách v r. 2002. Humanitární pomoc často směřuje konkrétním osobám, např. v podobě finančního daru ve výši 100 000 Kč na zakoupení motorového vozidla pro ovdovělou matku několika dětí apod. Organizuje také vzdělávání pro pomáhající profese formou tříletého zkušenostního výcviku ve skupině. Krom toho pořádá dobročinné sbírky, společenské, kulturní a jiné veřejné akce a spolupracuje s ostatními církvemi, církevními a neziskovými organizacemi. Do budoucna plánuje diakonie rozšířit svou činnost

o pobytové služby pro seniory a poskytování chráněného bydlení. V čele diakonie stojí ředitel a jeho poradní orgán Rada diakonie. Součástí diakonie je rovněž i Klub přátel Diakonie ECM, který sdružuje zájemce o její práci, organizuje podporu a informuje o činnosti.

Tab. 7: Přehled středisek a členských organizací Diakonie ECM zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska / organizace	místo	cílová skupina	kapa-cita	služby
KC Maják	Praha	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	25	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
SKP Horní Počernice	Praha	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, rodiny s dítětem/s dětmi, senioři	150	pečovatelská služba
		děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, o. bez přístřeší, osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti, rodiny s dítětem/děťmi, etnické menšiny	70	azylové domy
		o. do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, rodiny s dítětem/děťmi	120	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
		o. bez přístřeší, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	15	sociální rehabilitace (provoz zahájen od 2009)
SKP Jihlava	Jihlava	o. bez přístřeší, o. v krizi	23	azylové domy

SKP Naděje pro život Jihlava	Jihlava	oběti domácího násilí, o. bez přístřeší, rodiny s dítětem/děťmi	11	azylové domy
SKP Plzeň - terapeutická komunita Vršíček	Rokycany	o. ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, o. které vedou rizikový způsob života	12	terapeutické komunity
Teen challenge Plzeň	Plzeň	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, o. bez přístřeší, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, etnické menšiny, o. které žijí v sociálně vyloučených komunitách, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách	114	kontaktní centra
		děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, rodiny s dítětem/děťmi	90	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
		děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. bez přístřeší, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, o. v krizi, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti, etnické menšiny	656	terénní programy
		o. ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, o. které vedou rizikový způsob života, rodiny s dítětem/děťmi	9	služby následné péče

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Diakonii ECM: Křovinovo nám. 11/16; 193 00 Praha 9; tel.: 281 927 191;
e-mail: diakonie@umc.cz; www: <http://www.umc.cz/diakonie/>

4.2.7 Jednota bratrská

Podobně jako i ostatní nekatolické církve, tak i Jednota bratrská začala po r. 1989 rozvíjet svoji činnost v oblasti sociální pomoci. Avšak na rozdíl od většiny z nich tyto filantropické aktivity nezastřešila společnou platformou diakonie. Členové jednotlivých sborů zakládali občanská sdružení či obecně prospěšné společnosti, které se sice nesdružily ve společné organizaci, ale které si zachovaly více či méně úzké organizační a personální propojení se sbory svých zakladatelů. Většina takto vzniklých sdružení se zaměřila na volnočasové aktivity dětí a mládeže, na rodinná a mateřská centra (Ámos v Liberci, Centrum dobrého času Bétel v Chrastavě, Fontána v Nové Pace, Srdíčko v Ústí nad Orlicí, Sion v Hradci Králové, The Bouda v Trutnově), jiná se zaměřila na primární prevenci společensky nežádoucích jevů a HIV/AIDS (o. p. s. Maják v Liberci a o. s. Slánka v Mladé Boleslavi). V Liberci vznikla nadace Euronisa, která se věnuje v euroregionu Nisa na podpoře projektů prevence CAN a na jiné aktivity zacílené na skupiny osob s postižením, nemocných a osamělých seniorů. Sociální služby pro handicapované a staré osoby poskytují další čtyři občanská sdružení (viz. tabulka 1.8). Členové církve Jednoty bratrské se také zapojují do dobročinnosti finanční podporou občanského sdružení Agapé, které v Rychnově nad Kněžnou provozuje sociální poradnu pro lidi v obtížných životních situacích.

Tab. 8: Přehled občanských sdružení Jednoty bratrské zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název sdružení	místo	cílová skupina	kapa- cita	služby
o. s. Diakonie Beránek	Liberec	senioři	75	pečovatelská služba
o. s. Diakonie Dubá	Dubá	o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. se zrakovým postižením	10	osobní asistence

o. s. Diakonie Dubá - Nový domov	Dubá	o. s kombinovaným postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním pojištěním	domovy pro osoby se zdravotním 4 postižením
---	------	--	---

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Jednotu bratrskou: B. Němcové 54/9; 460 01 Liberec 1; tel.: 484 847 916; e-mail: ladya@volny.cz; www: <http://www.jbcr.info/>

4.2.8 Slezská diakonie

R. 1990 založila Slezská církev evangelická augsburského vyznání Slezskou diakonii, která během 90. let dokázala v Moravskoslezském kraji svými službami pokrýt širokou škálu cílových skupin a stát se tak jednou z vůbec nejvýznamnějších nestátních neziskových organizací v České republice. V r. 2005 rozšířila svou působnost do Jihomoravského kraje a o rok později i do hlavního města Prahy, kde otevřela chráněné bydlení Archa (jehož provoz byl však na jaře 2008 ukončen). V současné době provozuje Slezská diakonie více než padesát středisek, z nichž takřka všechna dokázala splnit nároky standardů kvality sociálních služeb. Další nová střediska vznikají, např. 20. června 2008 bylo slavnostně otevřeno Diakonické centrum Emausy v Třinci, kde budou poskytovány služby sociální rehabilitace, osobní a sociální asistence, poradny pro oběti násilí, týrání a zneužívání.

Jednotlivá střediska jsou řízena centrálně ústředím Slezské diakonie v Českém Těšíně a nemají tedy právní subjektivitu. Představenstvo Slezské diakonie se skládá z 11 řádných členů s hlasovacím právem. V čele organizace je ředitel. Diakonie zaměstnává stovky profesionálních pracovníků, přičemž významné je též zapojení dobrovolníků, pro jejichž koordinaci a vzdělávání (školení) slouží speciálně vytvořené dobrovolnické centrum. Vzdělávání a osvěta je významnou součástí činnosti diakonie, která je úzce provázaná s regionem, v němž působí a jehož jméno má i ve svém názvu. Na projektech spolupracuje s celou řadou dalších nestátních neziskových organizací

i s místní samosprávou. V r. 2006 se jí podařilo získat veřejnou zakázku vyhlášenou Magistrátem města Ostravy a stala se tak dodavatelem vzdělávacích kurzů, kterých se účastnili poskytovatelé a zadavatelé sociálních služeb za účelem zvyšování kvality poskytovaných služeb.

Financování Slezské diakonie je vícezdrojové, od strukturálních fondů EU až po uspořádání veřejných sbírek a výdělečných aktivit. O své činnosti informuje širokou veřejnost prostřednictvím čtvrtletníku Informátor Slezské diakonie. Podílí se také na uspořádání kulturních akcí, např. dětského česko-polského festivalu Sblížení, jenž je součástí kulturního života regionu a jehož posláním je podpora integrace dětí s postižením do společnosti.

Zvláštní aktivitou Slezské diakonie je systém služeb Tísňové péče pro seniory a osoby se zdravotním postižením s názvem „Dorkas“. Hlavním cílem této služby, která funguje od r. 2003, je poskytovat nepřetržitou a odbornou pomoc v krizových situacích prostřednictvím monitorovacího zařízení. V případě úrazu, zdravotního kolapsu nebo vloupání se uživatelé snadno dovolají pomoci aktivací speciálního zařízení o velikosti krabičky od zápalek. Dojde totiž k okamžitému propojení s dispečerskou stanicí, přičemž operátorka podle aktuální situace zorganizuje odpovídající pomoc, např. přivolá záchrannou službu, policii, hasiče, případně zkontaktuje příbuzné a sousedy. Operátorkou je vždy kvalifikovaná zdravotní sestra. Tísňová péče Slezské diakonie je zatím mezi službami diakonií velikou výjimkou. Představuje určitý ukazatel, jakým směrem by se tísňové služby pro seniory mohly v budoucnu vyvíjet.

Tab. 9: Přehled středisek Slezské diakonie zaregistrovaných dle zákona 108/2006, jejich zaměření na cílové skupiny, kapacita a druh poskytovaných sociálních služeb.

název střediska	místo	cílová skupina	kapa-cita	služby
Archa Bruntál	Bruntál	o. s mentálním postižením	14	chráněné bydlení
Archa Krnov	Krnov	o. s chronickým duševním onemocněním, o. s mentálním postižením	11	podpora samostatného bydlení

Azylový dům pro ženy Třinec	Třinec	o. bez přístřeší	29	azylové domy
Benjamin	Krnov	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	21	denní stacionáře
Betania	Komorní Lhotka	senioři	10	domovy pro seniory
Betezda	Komorní Lhotka	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	20	domovy pro osoby se zdravotním postižením
Bethel Bruntál	Bruntál	o. bez přístřeší	27	azylové domy
Bethel Frýdek - Místek	Frýdek - Místek	o. bez přístřeší	32	azylové domy
		o. bez přístřeší	20	nízkoprahová denní centra
		o. bez přístřeší (muži)	22	noclehárny
		o. bez přístřeší	15	terénní programy
		o. bez přístřeší	10	sociální rehabilitace
Bethel Karviná	Karviná	o. bez přístřeší	53	azylové domy
		o. bez přístřeší	28	nízkoprahová denní centra
		o. bez přístřeší	27	noclehárny
		o. bez přístřeší	50	sociální rehabilitace
		o. bez přístřeší	75	terénní programy
Bethel Třinec	Třinec	o. bez přístřeší, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návikových látkách, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	29	azylové domy
		o. bez přístřeší, o. v krizi	16	nízkoprahová denní centra
		o. bez přístřeší, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návikových látkách, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	12	noclehárny
		dtto.	29	sociální rehabilitace
		dtto.	X	terénní programy

Chana	Bruntál	oběti domácího násilí, o. bez přístřeší, o. v krizi, rodiny s dítětem/děťmi	8	azylové domy
Denní centrum Český Těšín	Český Těšín	dtto.	25	nízkoprahová denní centra
Denní stacionář Eden	Český Těšín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	25	denní stacionáře
Denní stacionář Eunika	Karviná	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením,	28	denní stacionáře
		dtto.	4	raná péče
		dtto.	10	odlehčovací služby
Denní stacionář Lydie	Český Těšín	dtto.	35	denní stacionáře
Denní stacionář Nový Jičín	Nový Jičín	o. kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	15	denní stacionáře
Denní stacionář Salome	Bohumín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením,	35	denní stacionáře
		dtto.	6	odlehčovací služby
		dtto.	10	raná péče
Denní stacionář Tichá	Tichá	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	3	denní stacionáře
Dorkas	Ostrava	o. se zdravotním postižením, senioři	350	tísňová péče
Dům na půl cesty Timotei	Bruntál	o. do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče	10	domy na půl cesty
Eben - Ezer	Český Těšín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	26	domovy pro osoby se zdravotním postižením
		dtto.	5	chráněné bydlení

		dtto.	50	sociálně terapeutické dílny
Eliada	Brno	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením	20	odlehčovací služby
		dtto.	5	osobní asistence
		dtto + rodiny s dítětem/děťmi	10	raná péče
Elim	Ostrava	o. s chronickým onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, rodiny s dítětem/děťmi, senioři	?	osobní asistence
		dtto.	90	pečovatelská služba
Hosana	Karviná	o. s mentálním postižením, o. se zdravotním postižením	14	domovy pro osoby se zdravotním postižením
		dtto.	16	sociálně terapeutické dílny
Intervenční centrum	Ostrava	oběti domácího násilí	X	intervenční centra
Jordán		o. s chronickým duševním onemocněním	20	sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením
Klub On Line	Karviná	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	35	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Kontakt Bohumín	Bohumín	o. žijící v sociálně vyloučených komunitách	7	terénní programy
Lydie	Český Těšín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením.	6	odlehčovací služby
		dtto + rodiny s dítětem/děťmi	4	raná péče

Nízkoprahové zařízení Kanaan	Bohumín	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, o. žijící v sociálně vyloučených komunitách	20	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Nízkoprahové zařízení Pohoda	Karviná	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	50	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Noclehárna Český Těšín	Český Těšín	o. bez příštířeší, o. ohrožené závislostí nebo závislé na návikových látkách, o. v krizi, o. které vedou rizikový způsob života, pachatelé trestné činnosti	25	noclehárny
Občanská poradna Havířov	Havířov	o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, rodiny s dítětem/děťmi, senioři	X	odborné sociální poradenství
Občanská poradna Karviná	Karviná	(všechny cílové skupiny)	X	odborné sociální poradenství
Občanská poradna Ostrava	Ostrava	o. žijící v sociálně vyloučených komunitách, rodiny s dítětem/děťmi, senioři	X	odborné sociální poradenství
Osobní asistence, odlehčovací služby Český Těšín	Český Těšín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním postižením, o. s chronickým onemocněním, o. s jiným zdravotním postižením, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením, senioři	9	odlehčovací služby
Osobní asistence, odlehčovací služby Jablunkov	Jablunkov	dtto.	9	odlehčovací služby
		dtto.	13	osobní asistence

Osobní asistence, odlehčovací služby Karviná	Karviná	dtto.	7	odlehčovací služby
		dtto.	9	osobní asistence
Osobní asistence, odlehčovací služby Třinec	Třinec	dtto.	13	odlehčovací služby
		dtto.	13	osobní asistence
Osobní asistence pobočka Český Těšín	Český Těšín	dtto.	12	osobní asistence
Pečovatelská služba	Stonava	o. se zdravotním postižením, senioři	35	pečovatelská služba
Poradna Elpis	Třinec	oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, rodiny s dítětem/děťmi	X	odborné sociální poradenství
	Havířov	oběti domácího násilí	X	odborné sociální poradenství
	Ostrava	dtto.	X	odborné sociální poradenství
	Karviná	oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, o. v krizi	X	odborné sociální poradenství
	Bruntál	oběti domácího násilí, oběti obchodu s lidmi, oběti trestné činnosti	X	odborné sociální poradenství
Poradna rané péče	Krnov	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. s jiným zdravotním postižením, rodiny s dítětem/děťmi	25	raná péče
Projekt Kontakt	Karviná	o. žijící v sociálně vyloučených komunitách	X	terénní programy
Rút	Bruntál	o. se zdravotním postižením	9	sociální rehabilitace
	Krnov	dtto.	21	sociální rehabilitace
Rút	Český Těšín	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením, o. s tělesným postižením, o. se zdravotním	14	sociální rehabilitace

		postižením, o. s chronickým onemocněním, o. se sluchovým postižením, o. se zrakovým postižením,		
Rút	Frýdek - Mýstek	dtto.	10	sociální rehabilitace
	Třinec	dtto.	12	sociální rehabilitace
Sára	Petrovice u Karviné	oběti domácího násilí, osoby bez přístřeší, osoby v krizi	14	azylové domy + krizová pomoc
Siloe	Ostrava	o. s chronickým duševním onemocněním, senioři	15	centra denních služeb
		dtto.	5	odlehčovací služby
Sociální asistence Karviná	Karviná	rodiny s dítětem/děťmi	17	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociální asistence Krnov	Krnov	dtto.	17	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociální asistence Třinec	Třinec	dtto.	5	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociální asistence Ostrava	Ostrava	dtto.	28	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Streetwork On Line	Karviná	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	X	terénní programy
Týdenní stacionář Tichá	Tichá	o. s kombinovaným postižením, o. s mentálním postižením	17	týdenní stacionáře

Zdroj: vlastní výzkum

Kontakt na Slezskou diakonii: Na Nivách 7; 737 01 Český Těšín; tel.: 558 764 300;
e-mail: ustredi@slezkadiakonie.cz; www: <http://www.slezkadiakonie.cz/>

4.2.9 Starokatolická církev v České republice

Také nejmenší církev v České republice, starokatolická církev, se po r. 1989 začala angažovat v sociální a charitativní oblasti. V r. 1992 bylo v Praze otevřeno sociálně-pastorační středisko Communio. O pět let později se podobná střediska začala otevírat i v dalších městech (Varnsdorf, Tábor, Šumperk, Desná, Jablonec, Pelhřimov). Communia nebyla zaměřená na úzce vymezenou cílovou skupinu, ale otevřela se pro širokou veřejnost, pro děti, mládež, rodiče, osamělé lidi, staré či nemocné osoby atd. Fungovala často jako místa umožňující sociální kontakt, komunikaci a smysluplné trávení volného času. Krom toho však nabízela poradenské, terapeutické nebo informační služby, kurzy, výcviky, semináře, školení, přednášky apod. Určitou výjimku představovalo Communio ve Varnsdorfu, které krom toho nabízelo služby projektu senior servis (asistenční služba, poradenství, „senior telefon“) a Modré SOS linky, na kterou se mohli obracet lidé s akutními problémy. Communio Tábor, které díky dotaci MPSV zdarma poskytovalo terénní pečovatelskou službu (včetně základních zdravotnických úkonů a pomoci např. s převozem k lékaři) seniorům na Malšicku.

Služby těchto středisek byly poskytovány na dobrovolnické bázi, povětšinou členy církve v jejich volném čase. Nový zákon o sociálních službách znamenal pro Communia znemožnění další činnosti a zánik. V současnosti ve velmi omezené míře funguje už jen Communio v Praze, Varnsdorfu a Šumperku. Ani jediná služba těchto středisek však nespĺnila standardy kvality. Dobročinnost je uvnitř Starokatolické církve praktikována formou individuální pomoci mezi farníky.

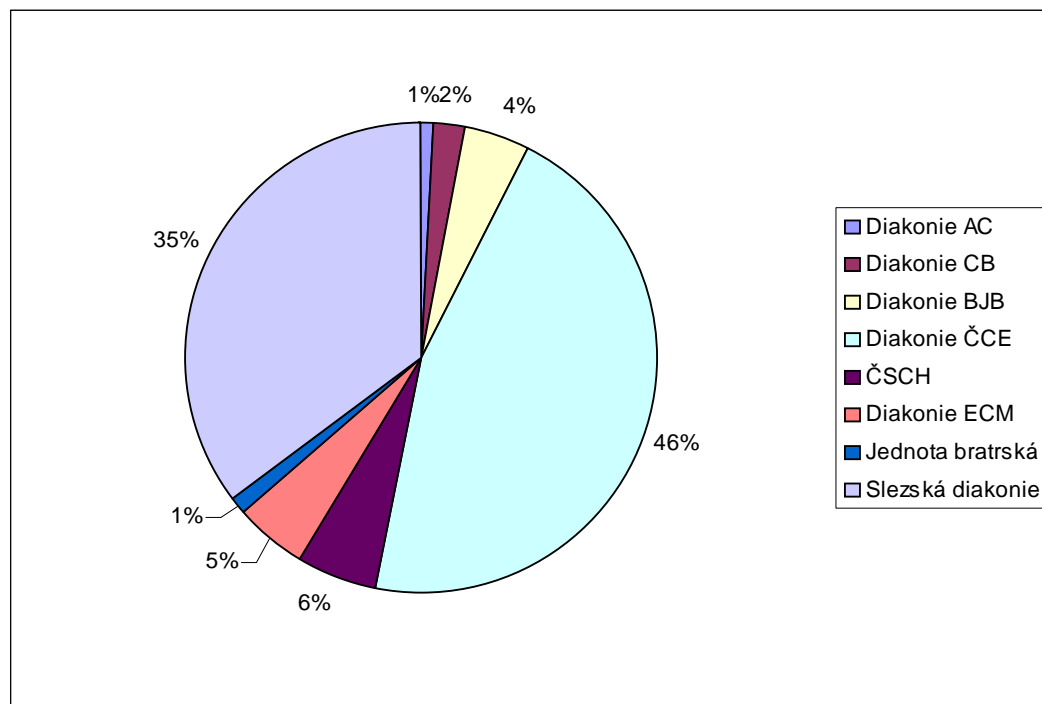
Kontakt na Starokatolickou církev v ČR: Na Bateriích 27; 162 00 Praha 6; tel: 224 319 528; e-mail: stkat@starokatolici.cz; www: <http://www.starokatolici.cz/>

4.3 Grafy

Na následujících stranách si ukážeme pět grafů, které nám umožní porovnat působení jednotlivých diakonií a církevních organizací v sociální a charitativní oblasti, ukáží nám zaměření diakonií na cílové skupiny a druhy poskytovaných sociálních služeb. Grafy zachycují pouze sociální služby zaregistrované dle zákona 108/2006 Sb. v registru poskytovatelů sociálních služeb, neobsahují tedy činnost dosud nezaregistrovaných sociálních služeb diakonií a rovněž ani činnost mimo oblast sociálních služeb, např. humanitární pomoc, činnost nadací, benefiční akce, volnočasové programy a jiné neméně důležité aktivity dobročinných organizací. Účelem grafů je sloužit nám v tomto kvalitativním výzkumu jen jako pomůcka k základní orientaci v činnosti diakonií a jejich dlouhodobějších trendech a zaměřeních, tak, aby bylo dosaženo stanovených cílů diplomové práce: zjistit, na které cílové skupiny se diakonie zaměřují a jaké služby jim nabízí.

Vzhledem k tomu, že nemáme k dispozici veškerá kvantitativní data (chybějí kapacity některých sociálních služeb, zejména terénních programů a rovněž i kapacity všech služeb sociálního poradenství), grafy nezobrazují absolutní čísla (ze stejného důvodu jsou celkové počty v komentářích uváděny zaokrouhleně). Konkrétní kvantitativní přehled aktuální situace daný absolutními čísly by proto byl zkreslující a neúplný.

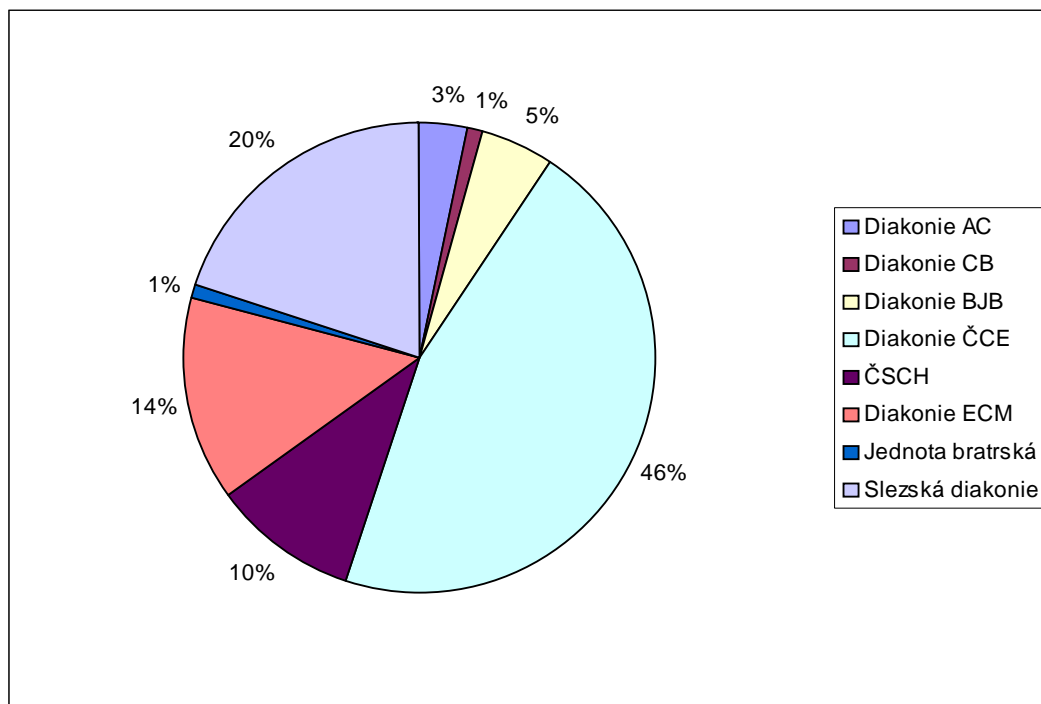
Graf 1: Podíl jednotlivých diakonií (resp. církví) na celkovém počtu sociálních služeb zaregistrovaných diakonickými organizacemi.

Zdroj: vlastní výzkum

Zkoumané diakonické organizace mají v současnosti zaregistrováno 252 sociálních služeb, z toho necelá polovina je poskytována Diakonií ČCE (46%) a další více než třetina Slezskou diakonií (35%). Šestiprocentní podíl na celkovém počtu zaregistrovaných služeb má Diakonie ČSCH a další organizace církve husitské, 5% Diakonie ECM. Zbývajících 8% připadá na Diakonii BJB (4%), Diakonii CB (2%), Diakonii AC (1%) a organizace z úzkým vztahem k Jednotě bratrské (1%). Starokatolická církev nemá zaregistrovanu ani jednu službu.

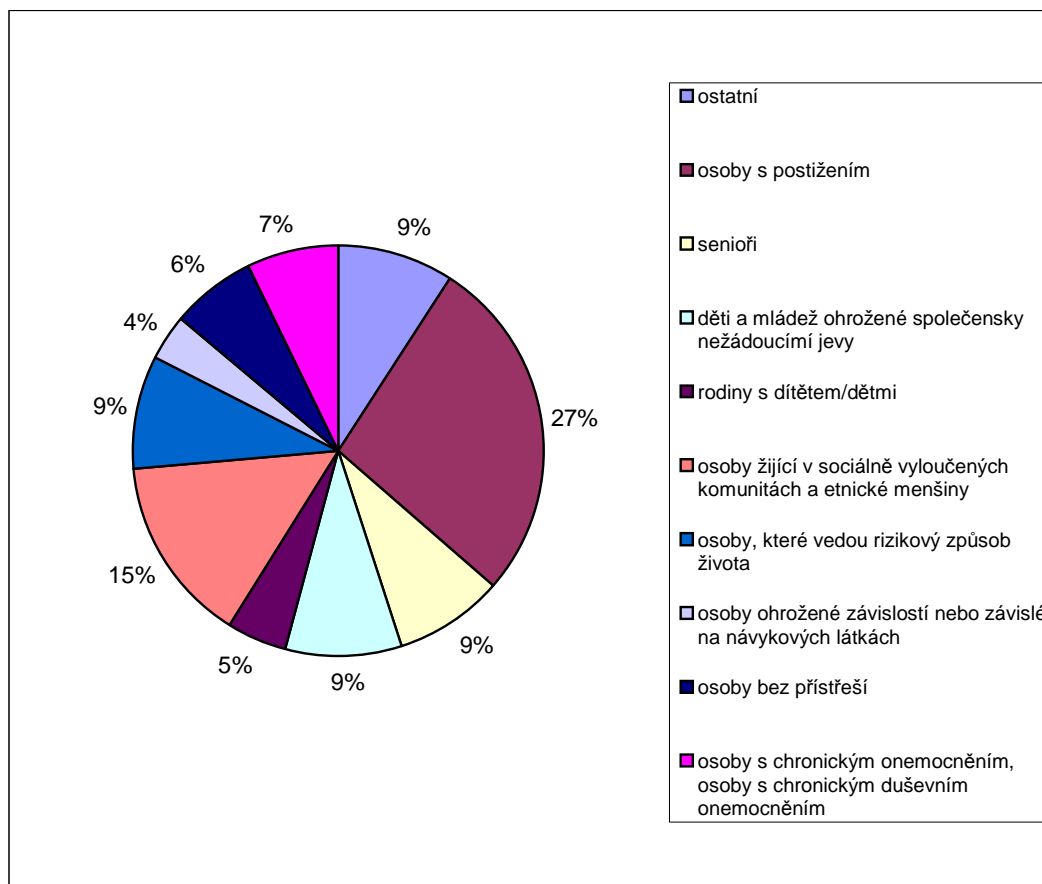
Graf 2: Podíl jednotlivých diakonií (resp. církví) na celkovém počtu kapacity sociálních služeb zaregistrovaných diakonickými organizacemi.

Zdroj: vlastní výzkum

Kapacita sociálních služeb (vyjma odborného sociálního poradenství) diakonických organizací činí zhruba 9220 klientů. Takřka polovina všech těchto kapacit (46%) se nalézají v zařízeních Diakonie ČCE a 20% ve střediscích Slezské diakonie (toto nižší číslo se dá připsat tomu, že Slezská diakonie poskytuje více služeb sociálního poradenství, které v grafu chybí, a také má větší podíl terénních služeb, u nichž není uvedena kapacita), 14% kapacity připadá na Diakonii ECM (zde je opačný problém, poměrně vysoké číslo je způsobeno kapacitou terénních programů Teen Challenge Plzeň – data pro některé obdobné programy u jiných diakonií však nejsou známa a graf je tudíž nezobrazuje), 10% náleží Diakonii ČSCH a dalším organizacím husitské církve, 5% Diakonii BJB, 3% Diakonii AC, a po 1% Diakonii CB a organizacím z úzkým vztahem k Jednotě bratrské.

Graf 3: Zaměření na cílové skupiny zaregistrovaných sociálních služeb (dle jejich kapacity).

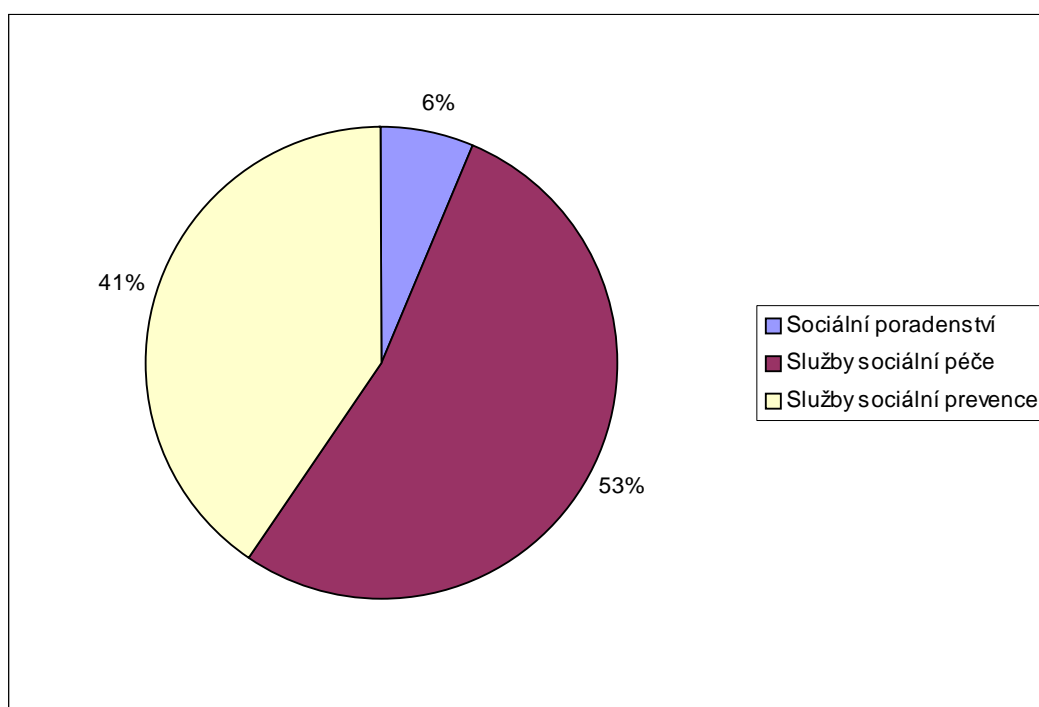

Zdroj: vlastní výzkum

Více než čtvrtina (27%) kapacit sociálních služeb zaregistrovaných diakoniemi, církvemi a organizacemi s napojením na nekatolické církve je určena pro klienty s postižením (se zdravotním, s tělesným, s mentálním, s kombinovaným, se zrakovým nebo sluchovým). Druhou nejvýznamnější cílovou skupinou jsou osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a etnické menšiny (15%). Po 9% se na celkové kapacitě zaregistrovaných služeb podílí cílové skupiny seniorů, osob s rizikovým způsobem života a dětí a mládeže ohrožené společensky nežádoucími jevy. 7% kapacit je určeno pro klienty s chronickým onemocněním nebo s chronickým duševním onemocněním, 6% osobám bez přístřeší, 5% rodinám, 4% osobám ohroženým závislostí nebo závislým

na návykových látkách. 9% pak připadá na ostatní cílové skupiny, tj. cílové skupiny imigrantů a azylantů, na oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, na pachatele trestné činnosti, na osoby v krizi a na mladé lidi do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní výchovy. Je zřejmé, že v praxi se jednotlivé skupiny klientů značně kryjí. Graf vychází z údajů uvedených v registru poskytovatelů sociálních služeb.

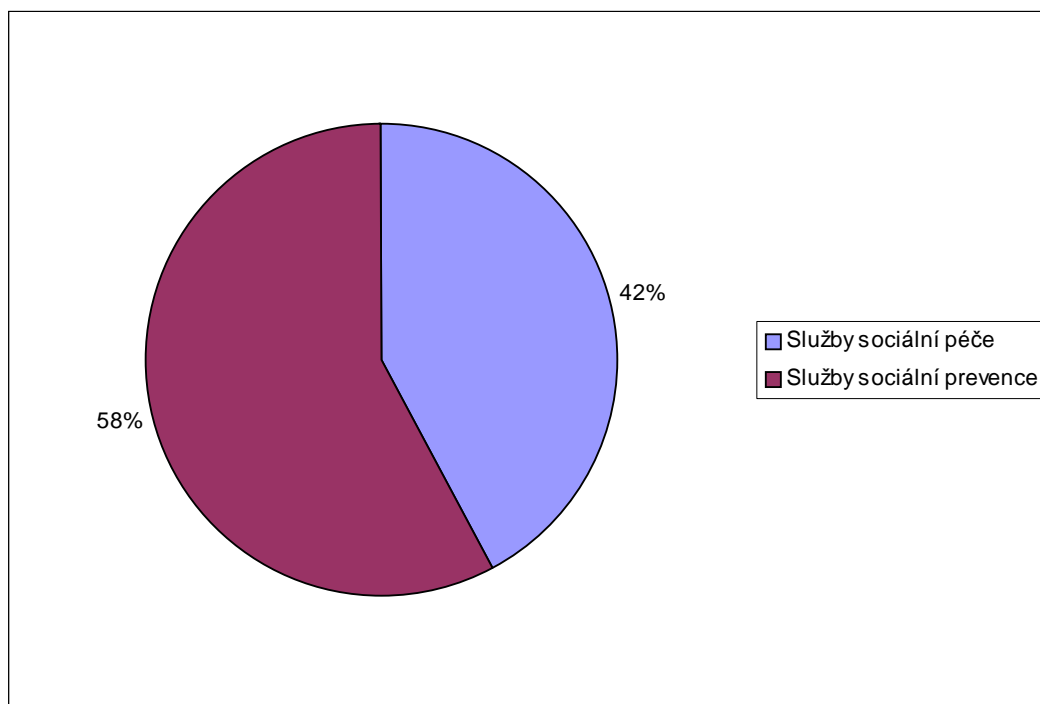
Graf 4: Podíl jednotlivých druhů sociálních služeb dle počtu registrací

Zdroj: vlastní výzkum

Z 251 zaregistrovaných sociálních služeb poskytovaných diakoniemi připadá více jak polovina (53%) na služby sociální péče, 41% služby sociální prevence a 6% odbornému sociálnímu poradenství.

Graf 5: Podíl služeb sociální péče a služeb sociální prevence na celkové kapacitě sociálních služeb zaregistrovaných diakonickými organizacemi (s výjimkou sociálního poradenství).

Zdroj: vlastní výzkum

V poměru kapacit služeb sociální prevence a služeb sociální péče mírně převažuje sociální prevence (58%) nad sociální péčí (42%). Rozdíl v údajích grafu 4, kde podíl sociální péče převážil nad sociální prevencí, je zapříčiněn tím, že služby sociální péče jsou zpravidla kapacitně (i personálně) náročnější. Poskytují se ve více různých zařízeních malému počtu klientů, kdežto služby sociální prevence jsou častěji poskytovány na jednom místě většímu počtu klientů.

4.4 Dopad zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách na činnost diakonických organizací

Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách se dotkl všech existujících nestátních organizací poskytujících sociální služby, neboť výrazně změnil způsob financování sociálních služeb, zavedl jejich povinnou registraci a zvýšil nároky na kvalifikaci sociálních pracovníků. Některé diakonie a jejich střediska či zařízení, jejichž činnost spadá do oblasti upravované tímto zákonem, si s novou situací v oboru dokázaly poradit lépe, jiné s menšími či většími problémy a některé vůbec. Nejčastější obtíže, s nimiž se diakonie v souvislosti se zákonem o sociálních službách potýkají, se dají rozdělit do třech hlavních oblastí: administrativní zátěž, kvalifikace zaměstnanců (pracovníků) a financování.

Z 20 dotazovaných organizací 9 uvedlo zvýšenou administrativní zátěž jako jednu ze změn, kterou nový zákon přinesl pro jejich organizaci, nebo ji označilo za největší obtíž během procesu registrace. Např. středisko Cesta (Diakonie ČCE) mělo při registraci služby denní stacionáře největší obtíže s doložením všech dokladů ke vzdělání svých zaměstnanců, Diakonie Dubá (Jednota bratrská) se potýkala s dodržením schválených postupů podávání žádostí, pro pracovníky střediska Iliada (Slezská diakonie) bylo zas největším problémem vypracování standardů kvality, jejichž tvorba byla velmi zdlouhavou a náročnou záležitostí, a hospici Citadela (Diakonie ČCE) zkomplikoval registraci nejvíce byrokratický přístup úředníků kraje, kteří lpěli na samostatných rozpočtech ke každé službě, i když je to dle pracovníků hospice v praxi neproveditelné, pokud služby sdílejí společné technicko hospodářské zázemí.

Byrokracie však nedělá vrásky na čele pracovníkům diakonií jen během samotného procesu registrace, ale i po úspěšné registraci v každodenním životě. Povinná administrativa neúměrně zaneprázdňuje např. sociální pracovnice z organizace Nazaret (Diakonie ČSCH), které tráví čas tzv. „papírováním“ na úkor přímé péče o klienty a s podobnými problémy bojují i ostatní. Již zmíněný hospic Citadela musel kvůli neúměrné administrativní zátěži dokonce přijmout dalšího sociálního pracovníka. Toto řešení si však zdaleka ne všechny diakonie mohou dovolit.

Získat pracovníky s dostatečnou kvalifikací, resp. splnit zákonem požadovanou úroveň kvalifikace může být pro řadu diakonií velkým problémem. Pro 6 dotazovaných organizací, kterým se registrace služeb povedla, představuje odbornost pracovníků jednu z největších změn, kterou jim nový zákon přinesl, 4 organizace ji uvedly jako největší obtíž během registrace. Středisko Diakonie ČCE ve Valašském Meziříčí mělo nesnáz s činností svých dobrovolníků, kteří nesplňují kvalifikační podmínky. Domov Horizont (Diakonie ČSCH) musel přijmout několik dalších pracovníků, čímž organizaci přirozeně vstoupily mzdové náklady. Sehnat kvalifikované pracovníky ale vůbec nebylo snadné, neboť se jedná o malé zařízení, které si může dovolit zaměstnat odborníky jen na zkrácený úvazek (0,2 nebo DPP). O takovýto zaměstnanecký poměr však není ze strany odborníků příliš velký zájem. Jiné organizace jako třeba Domeček (Diakonie ČSCH), Občanská poradna Karviná (Slezská diakonie), středisko Osobní asistence (Slezská diakonie), Jaspis (Diakonie BJB) aj. tento problém řešily doplněním vzdělání svých zaměstnanců, přičemž pro pracovníky posledně jmenované organizace byl tento proces obzvláště obtížný, takže se vedení organizace pro příště rozhodlo přijímat do pracovního poměru už jen lidi, kteří ukončené potřebné vzdělání mají. Lze předpokládat, že některé, zvláště starší pracovníky, požadavek doplnění chybějícího vzdělání odradí od práce v sociálních službách a z diakonií nakonec odejdou, což by znamenalo pro tyto nestátní neziskové organizace nemalou komplikaci. Podle vedoucí Občanské poradny Karviná, Lenky Sklenaříkové, zákon dostatečně nepamatuje právě na tyto pracovníky s dlouholetou praxí a bohatými zkušenostmi.

Jako za největší změnu či problém označilo financování služeb v souvislosti s novým zákonem 8 organizací. Zavedení příspěvku na péči, kterým si klient má hradit potřebné sociální služby, přineslo řadu komplikací poskytovatelům sociálních služeb. Nejinak tomu je např. ve středisku Diakonie ČCE v Jablonci nad Nisou. Klienti často chápou příspěvek jako jakési „přilepšení“ ke svým příjmům a nehradí si jím sociální služby, čímž se tyto peníze opětovně nevrací do systému. Zvláště pak terénním službám se nedostává financí. Michaela Albrechtová z jabloneckého střediska k tomu dodává: „Z jedné strany nechce dát finance uživatel a z druhé křičí kraje, že málo vybíráme za služby a snižují nám dotace.“ Příspěvek na péči zkomplikoval práci i pracovníkům

Diakonie CB, kteří upozorňují na problém domů na půl cesty a podobných služeb, jejichž klienti na příspěvek ze zákona nemají nárok. V důsledku zavedení příspěvku na péči se mnohdy snížily dotace, což potkalo např. i Diakonii ČCE ve Valašském Meziříčí. Hospic Citadela (Diakonie ČCE) se již dva roky potýká s finančními problémy, které jsou z velké části způsobené tím, že se sociální složka hospicové péče nedostala do typologie služeb uvedených v zákoně. MPSV tak poskytuje hospici peníze mimo systém, a to až v průběhu roku, takže organizace tak zůstává odkázána na úvěry a půjčky, které jí pomohou překlenout období nedostatku financí. Dotace od ministerstva však nejsou jisté a Citadela o ně musí svádět každoroční „boj“. Finanční nejistotu zmínili v dotazníku i pracovníci Domova Horizont (Diakonie ČSCH) a brněnského střediska Diakonie ČCE.

Registrace v rejstříku poskytovatelů sociálních služeb je podmínkou k udělení dotací, proto pro některé organizace, které nesplnily podmínky registrace, znamenal zákon 108/2006 Sb. prakticky konec jejich činnosti. Z 20 dotazovaných organizací, 2 organizace se na registraci teprve připravují (o. s. Žebřík – Diakonie AC a o. s. Nejsi sám – Diakonie BJB), 1 organizace takřka zcela zanikla (Communio Varnsdorf – Starokatolická církev) a další „živoří“ bez dotací i registrace (Communio Jablonec nad Nisou – Starokatolická církev). Situace posledně jmenované organizace připomíná začarovaný bludný kruh. Splnění podmínek registrace si vyžaduje určité finanční prostředky, které organizace nemá k dispozici, zároveň však, protože není zaregistrovaná, nemá nárok na dotace, které by jí poskytování sociálních služeb umožňovaly.

I přes všechny těžkosti, které nový zákon o sociálních službách diakoniím přinesl, se většině z nich povedlo úspěšně zaregistrovat a přizpůsobit svou činnost novým legislativním podmínkám. Přinesl jim i řadu pozitivních změn, o kterých se ve svých odpovědích v dotazníku zmiňují. Pracovníkům střediska Iliada (Slezská diakonie) pomohl zákon formulovat některé nejasnosti při vytváření koncepce nově vzniklého zařízení a nastavit pravidla pro konkrétní služby a situace, což si pochvalují i zástupci střediska Diakonie ČCE ve Valašském Meziříčí, střediska Cesta Diakonie ČCE v Uherském Hradišti a o. s. Žebřík, které se na registraci teprve

chystá. Pro Diakonii Dubá spočívá kladný přínos zákona ve větších stálých příjmech od klientů z příspěvku na péči. Registraci a splnění standardů poskytovaných služeb hodnotí jako bezproblémové či jen s menšími obtížemi 6 organizací, přičemž na otázku, zda plánují do budoucna rozšířit svou činnost, kladně odpovědělo 12 z celkového počtu 20 dotazovaných.

5. Diskuse

Pohlédneme-li na české země předreformačního období, tedy před Lutherovou a Calvinovou reformací, husité, jakožto reformační, a tedy v jistém slova smyslu „nekatolické“ hnutí působilo na charitativní aktivity nanejvýše destruktivně. Zánik mnoha sociálních ústavů (fungujících při klášterech, které husité zničili) lze považovat za vedlejší „nežádoucí“ účinek, jež si husité začali záhy uvědomovat, stejně jako naléhavé nutnosti nějaké formy sociální péče. Moment, kdy se husitští duchovní jali nabádat lid k solidaritě s trpícími, bychom mohli považovat za jakýsi první impuls, výchozí bod, od něhož se dál odvíjelo charitativní působení nekatolických církví v českých zemích. Samozřejmě již v předchozím období zde působila významná reformní osobnost Jana Milíče z Kroměříže, který se ujal žen opovrhovaných, aby tak naplnil Kristův výrok : „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“ (Mt 9,12; L 5,31). Na charitativní působení Milíče však utrakvisté ani Jednota bratrská nijak výrazně nenavázala a jeho dílo tak čekalo na odezvu až do 19. století.

Ještě než se budeme zabývat interpretací poznatků zjištěných ve výzkumné části diplomové práce, měli bychom se zmínit o přínosu reformace na oblast charitativní a sociální práce jako takové. Reformace, jak jsme si ukázali, přinesla řadu změn v pojetí charitativní práce, sociální péče o lidi potřebné, a to nejen v „teologickém“ smyslu. Protestantismus především neznal analogii římskokatolických řeholních řádů, neměl kláštery, které by provozovaly sociální péči. V protestantských zemích proto zákonitě vyvstala otázka, kdo v těchto činnostech kláštery nahradí (ovšem kláštery se nerušily jen z podnětu reformace, ale rovněž i osvícenství). Ukázalo se, že ústavy sociální péče mohou nejlépe organizovat a provozovat světské instituce, nejčastěji města. Církev, i když už nebyla v poskytování sociální pomoci tím jediným a nejvýznamnějším hráčem, však na charitu, resp. diakonii nerezignovala. Rovnoprávnost a emancipovanost evangelických věřících a nevázanost jejich duchovních na celibát vedla ke dvěma pozoruhodným formám sociální péče. Jednak je to fara manželů Zellových, jež se stala archetypem evangelických far fungujících zároveň jako zázemí dobročinnosti, a za druhé to je sociální péče zprostředkovaná profesionály placenými církví

z veřejných dobrovolných sbírek. Łaski přišel s návrhem, aby církve zaměstnaly diakony a diakonky, čímž v podstatě předznamenal praxi současných diakonií. Veřejné sbírky v Amsterdamu, zmíněné v kapitole 1.4, bychom mohli chápat jako projev rodící se občanské společnosti s rostoucí mírou angažovanosti jedinců v řešení společenských otázek. Protestantské posílení osobní zodpovědnosti za svůj život, s nímž úzce souvisejí právě pravidla sola scriptura a sola fide (viz. kapitola 1.3.6), jako by přímo podporovalo zodpovědnost jedince vůči společnosti a jeho účast ve veřejném životě. Na jedince byla kladena větší zodpovědnost za jeho sociální situaci, zároveň však byla posílena jeho úloha v řešení společenských problémů, včetně problémů těch bližních, kteří nebyli schopni svou neblahou sociální situaci vyřešit bez pomoci druhých. Jedinec se tak zapojoval do diakonické činnosti prostřednictvím finančního daru, z něhož byly pokryty náklady sociální péče, včetně platů profesionálních diakonů. Církve zde zastávaly úlohu organizační, zprostředkovací, poskytovaly potřebné zázemí, nehledě na to, že se do diakonických činností zapojovali dobrovolníci z řad věřících. Říci s určitostí, do jaké míry se reformace podílela na vzniku moderní evropské společnosti a především moderního systému sociální péče, je velmi obtížné a vyžadovalo by si to hlubší analýzu. Je však nepochybné, že její přínos byl klíčový, čehož důkazem může být samotný fakt, že autory celé řady chudinských zákonů z 16. století nebyl nikdo jiný než významné osobnosti světové reformace.

Je nadmíru očividné, že čeští nekatolíci zůstali mimo tento trend. O diakonické činnosti utrakvistů a Jednoty bratrské se toho příliš neví, jako by tyto dvě církve svou veškerou energii soustředily do vzájemných potyček a obrany proti Římu i proti sobě navzájem. Doba pobělohorská odsunula české nekatolíky do ilegality a izolace, která prakticky přetrvala i po vydání tolerančního patentu. V těchto dobách se mohla diakonie provozovat čistě jen uvnitř uzavřených náboženských komunit. Lze předpokládat, že si tajní evangelíci během dlouhých let perzekuce osvojili určité „konspirativní“ způsoby fungování církve, včetně diakonické péče o své spolubratry v nouzi, a tyto způsoby pak s obtížemi opouštěli v podmínkách náboženské svobody po r. 1861. Otevřením hranic, příchodem nových protestantských církví a hnutí a s navázáním na světové reformační dění se však i čeští nekatolíci pomalu učili

organizované institucionalizované diakonii a s jistým zpožděním následovali své kolegy v západní Evropě a USA, kde se protestanti významně podíleli na řešení sociálních problémů a formování moderní sociální práce.

Čeští protestanti díky tomuto historickému vývoji nikdy neměli takový vliv na podobu sociální péče a později na obor sociální práce, jakého se těšili jejich souvěrci v tradičních protestantských zemích. Větší vliv měl u nás protestantismus na proces národního obrození a utváření novodobé národní identity. Nakonec už Jednota bratrská v dobách předbělohorských i pobělohorských se spíše orientovala na činnost publikační a literární než charitativní. Zatímco v oblasti teologické a myšlenkové bylo na co navazovat, tradice diakonie neexistovala. Musel proto přijít určitý impuls zvenčí, což se pak v dějinách v jisté době ještě jednou opakovalo po r. 1989. České nekatolické církve, jež během komunistického režimu nesměly provozovat jakoukoliv formu institucionalizované sociální péče, se na dlouho ocitly opět mimo světový proud diakonické a sociální práce. Zcela je minula vlna kritiky, která se v 60. letech vzedmula v západních zemích proti přežívajícím ústavním formám péče a vedla ke vzniku alternativ, k zakládání terapeutických komunit, stacionářů, komunitních center, terénních služeb, preventivních a terapeutických programů, chráněných a podporovaných bydlení, osobní asistence, svépomocných skupin a jiných forem. Podobně jako sto let předtím mohl být tento trend dohnán českými diakoniemi až s několikadesetiletým zpožděním po r. 1989 a opět často za pomoci zahraničních kolegů a finančních prostředků ze spřízněných zahraničních církví.

Jak vidno, české diakonie po r. 1989 neměly na co navazovat a musely proto začít zcela od základů. Na krátké období rozkvětu české diakonie za první republiky se prakticky nešlo nějak konstruktivně napojit. Snad určitou výjimkou byla Diakonie ČCE, které byly v restituci vráceny tři „prvorepublikové“ domovy pro seniory v Krabčicích, Myslibořicích a Sobotíně. Ostatně v Krabčicích historie diakonie sahá až do 60. let 19. stol., kdy zde působil farář Václav Šubrt. Toto je však ojedinělé, např. současná Diakonie CB nikterak nenařazuje na činnost spolku Domovina a své nynější aktivity směřuje výhradně na pomoc lidem s postižením a ze sociálně vyloučených komunit etnických menšin, ačkoliv v časech Rakouska-Uherska a první

republiky preferovala spíše cílové skupiny osiřelých dětí, bezdomovců a seniorů. Zatímco mezi prvními diakonickými počiny na přelomu 19. a 20. stol. bylo otevírání sirotčinců, v současnosti diakonie tuto instituci vůbec neprovozují, nepočítáme-li Husitský dětský domov v Dubenci, který je ovšem zaregistrovaný v registru poskytovatelů sociálních služeb jako dům na půl cesty.

Zaměření a činnost diakonií se však samozřejmě musí odvíjet od aktuálních potřeb společnosti a nikoliv výhradně jen tradice. Podobně jako za časů velké hospodářské krize, tak i po r. 1989 musely diakonie reagovat na měnící se sociální prostředí, a tomu přizpůsobovat nabídku svých služeb (což se v nárazovité a poněkud zhuštěné podobě projevilo během velkých povodní na Moravě a v Čechách). Objevily se nové, dosud nevídané sociální problémy, na které bylo zapotřebí reagovat novými formami charitativní a sociální práce. Proto byly zakládány stacionáře, denní a komunitní centra, domy na půl cesty, azylové domy pro osoby bez přístřeší a podobná zařízení, jež byla v západních zemích již zcela běžná. Některé diakonie zprovoznily telefonické krizové linky (dokonce v jednom případě speciálně pro homosexuály). Diakoni a diakonky vyšli do ulic a domovů za svými klienty (terénní programy). Pořádaly se benefiční akce, dobročinné sbírky. Diakonie BJB otevřela vyšší odbornou školu pro budoucí profesionální sociální pracovníky. Některé diakonie nasměrovaly svou humanitární pomoc do zahraničí (např. Diakonie AC, Diakonie CB), i když bychom v tom jen horko těžko mohli najít nějakou výraznější analogii k ochranovské Jednotě podporující své souvěrce v českých zemích a vysílající misionáře do celého světa. Pomoc utlačovaným křesťanům v nedemokratických režimech (např. Súdán, Čína, Irák apod.), stejně tak jako misijní a diakonické působení v zemích třetího světa zůstalo zcela mimo pozornost českých církví.

Při pohledu na aktivity jednotlivých diakonií zjistíme, že nejvíce z nich je nasměrováno na cílovou skupinu dětí a mládeže, a to formou různých volnočasových programů. Byť se ve většině případů nejedná o sociální služby (kde tato cílová skupina není nejfrekventovanější), diakonie se těmito projektům velmi věnují, což může mít několik vysvětlení. Můžeme v tom spatřit určitý pedagogický odkaz J. A. Komenského (aktivity občanských sdružení Jednoty bratrské jsou převážně orientovány tímto

směrem) a do jisté míry i Přemysla Pittera, nebo v tom vidět snahu malých církví evangelizačně působit na mládež a získávat z jejich řad své nové členy, anebo je důvodem relativně snadná organizace podobných aktivit a do jisté míry finanční nenáročnost. Každopádně lze říci, že se diakonie zaměřují na smysluplné využití volného času dětí a mládeže, a tím nepřímo působí preventivně proti různým nežádoucím společenským jevům.

Pro zjednodušení se dá činnost diakonií v podstatě rozdělit na dva segmenty: poskytování sociálních služeb a všechny ostatní zbývající aktivity. Pokud si chceme udělat určitý celkový obrázek o práci diakonií, nabízí se nám možnost zaměřit se především na přehlednější fragment sociálních služeb, jehož prostřednictvím si můžeme učinit určitou představu i o fragmentu zbývajícím, alespoň pokud jde o dosažení stanovených cílů této diplomové práce.

Nejvíce sociálních služeb je určeno osobám s postižením, což zřejmě není překvapením. Tato cílová skupina byla vždy ve středu zájmu charitativní činnosti církve, a proto je nasnadě, že tak tomu je i v případě českých nekatolických diakonií. Další početná cílová skupina osob sociálně vyloučených a etnických menšin je již poněkud méně tradiční, i když i pro tuto cílovou skupinu lidí žijících v jakémsi opovržení a izolaci nalezneme v Novém zákoně velikou míru pochopení a zájmu, podobně jako pro lidi vedoucí rizikový způsob života. Příkladem může být současným evangelíkům především samotný Kristus, podle jehož výzvy působil i Jan Milíč z Kroměříže.

Již poněkud menší pozornost je věnována osobám bez přístřeší. Tato „menší pozornost“ je však zcela evidentně relativní, neboť jde také o to, kolik těchto osob reálně existuje. Pokud bychom porovnali celkovou kapacitu sociálních služeb diakonií s počtem lidí bez přístřeší, zákonitě bychom museli dojít k závěru, že tato cílová skupina patří k těm, na které se diakonie nejvíce soustředí. Novodobé bezdomovství patří mezi nejviditelnější sociální patologie polistopadové éry. Souvisí s deprivací uspokojování základních lidských potřeb, s jejímž poskytováním mají církve, i ty české nekatolické, dlouhodobou zkušenost.

Mohlo by se zdát, že vzhledem k tomu, že jsou církve v současnosti nejviditelnějšími zastánci tradiční rodiny, je příliš málo sociálních služeb zaměřeno na rodiny s dětmi. Důvod je však patrně podobný jako u cílové skupiny dětí a mládeže. Většina aktivit jim určených není sociální službou (opět příkladem mohou být četné programy občanských sdružení Jednoty bratrské) a k tomu se tato cílová skupina překrývá s celou řadou dalších cílových skupin (osoby, žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby vedoucí rizikový způsob života, osoby bez přístřeší apod.).

Menší pozornost je věnována lidem chronicky nemocným, duševně nemocným a lidem umírajícím. Poměrně nízká pozornost na tuto další „tradiční“ cílovou skupinu patrně souvisí s její finanční i personální náročností, kterou si chudé diakonie nemohou dovolit. O něco více aktivit proto směřují na méně náročné seniory. U této cílové skupiny lze předpokládat, že její význam bude v budoucnu narůstat. Česká populace stárne a tím spíše stárnou i členské základny v jednotlivých církvích, diakonie patrně budou reagovat na tuto rostoucí „poptávku“. Další cílová skupina, která je v současnosti zcela přehlížena a jejíž význam bude patrně růst, jsou imigranti a azylanti (v současné době se touto cílovou skupinou soustavně zabývá občanské sdružení Žebřík z Diakonie AC, které teprve prochází povinnou registrací).

Jak již bylo řečeno, české diakonie přebíraly moderní trendy v sociální práci ze zahraničí, což mimo jiné znamenalo zprovoznění nových sociálních služeb, dosud v České republice (resp. Československu) neznámých. V 90. letech 20. stol. se u nás zformovaly dvě významné a velké diakonie, které svými službami postupně pokryly široké spektrum cílových skupin. Jsou to Diakonie ČCE s celorepublikovou působností a Slezská diakonie s působností v Moravskoslezském kraji. Obě tyto diakonie v současnosti poskytují sociální služby lidem buď přímo v domácím či jiném přirozeném prostředí (streetwork), nebo v některém ze svých zařízení s možností denního, týdenního, případně celoročního pobytu. Nabídka jejich terénních služeb je trojí: jsou to služby sociální: sociální péče, sociální prevence a odborné sociální poradenství včetně služeb zdravotních, např. domácí ošetrovatelské péče. Ambulantní služby jsou nabízeny v centrech denních služeb a v denních stacionářích. Pobytové

služby pak v domovech pro seniory, pro osoby s postižením, v chráněných bydleních, týdenních stacionářích a dalších.

Obecně se dá konstatovat, že v nabídce těchto dvou diakonií spolu s ostatními diakoniemi jsou zastoupeny všechny druhy sociálních služeb tak, jak je jmenuje zákon 108/2006 Sb. s výjimkou sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče. Služby sociální prevence mírně převažují nad službami sociální péče, která je však nabízena ve větším počtu středisek. Menší část aktivit pak směřuje na poskytování odborného sociálního poradenství, a to zejména ve střediscích Slezské diakonie. Lze si rovněž všimnout, že některé menší diakonie preferují určitý druh sociální služby či cílové skupiny. Tak např. u Diakonie BJB převažují nízkoprahová denní centra a terénní programy pro děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy, naproti tomu Slezská diakonie této cílové skupině nevěnuje až takovou pozornost. Specializace jednotlivých diakonií může být náhodná nebo záměrná na základě určité strategie, která úzce souvisí s organizační strukturou a historií organizace.

Zkoumáme-li základní organizační strukturu jednotlivých diakonií, naskýtá se nám možnost nahlédnout pod „pokličku“ mnohých současných problémů a úskalí, s nimiž se dnes diakonické aktivity jednotlivých církví potýkají. Krátce po sametové revoluci se české nekatolické církve s vervou pustily do diakonických aktivit. Euforie znovunabyté svobody a nadšení pro pomoc druhým však často převažovala nad profesionalitou, což se pak později pro mnohé organizace a aktivity stalo osudným. Jednotliví křesťané (či sbory) se začali věnovat diakonii, zakládali pro tento účel občanská sdružení, a to mnohdy živelně a nekoordinovaně (což bychom částečně mohli připsat na vrub absenci tradice). Teprve později se sdružili ve společných platformách diakonií (Diakonie AC, Diakonie BJB a do určité míry i Diakonie ČSCH), s výjimkou občanských sdružení blízkých Jednotě bratrské, která si dodnes zachovala jistou „autonomii“. Na druhou stranu jiné církve se již od počátku snažily své aktivity sjednotit a nějakým způsobem centrálně řídit, proto zakládaly diakonie, které pak otevíraly po republice své jednotlivé pobočky (Diakonie ČCE, Slezská diakonie, Diakonie CB). Možná právě tato strategie zaručila větší profesionální úroveň, alespoň

soudě podle úspěšnosti v dosahování standardů kvality poskytovaných sociálních služeb.

V DvČR se díky těmto rozdílným přístupům sešly diakonie s odlišnou organizační strukturou a odlišnou „firemní filosofií“ (nehledě na další členy, o nichž jsme v práci nepojednávali). Sešly se zde dvě diakonie, které fungují jako určité společné platformy na sobě nezávislých členských organizací (Diakonie AC, Diakonie BJB), pět centrálně řízených diakonií (Diakonie CB, Diakonie ČCE, Diakonie ČSCH, Slezská diakonie a Diakonie ECM, která kombinuje oba zmíněné typy), a dvě církve, z nichž jedna (Jednota bratrská) provozovala diakonii prostřednictvím občanských sdružení nezávislých na církvi a druhá (starokatolíci) otevírala pro účely diakonie sociálně pastorační střediska, v nichž pracovali výhradně jen dobrovolníci ve svém volném čase. Právě tato nejednotnost a nesourodost DvČR, z nichž některé organizace pracovaly na profesionální a jiné spíše na dobrovolnické bázi, mohla být jeden z významných faktorů její nefunkčnosti. Sjednocení log jednotlivých diakonií ještě neznamená jednotnost v zájmech a směřování.

Neúspěch DvČR ovšem nelze připsat pouze nesourodosti tohoto spolku (a tudíž odlišnému očekávání od společného projektu, které se „nejbolestivěji“ projeví v otázkách finančních). Vztahy jednotlivých církví k sobě navzájem byly vždy problematické. I když současné žabomyší války se nedají srovnat s nepřítelstvím a otevřeným bojem, jak jej známe z minulosti, a ekumenické vztahy se dají hodnotit jako dobré, vzájemná spolupráce se ne vždy daří. Navíc, zástupci jednotlivých členů zřejmě nepřikládali existenci DvČR příliš velký význam. Nezájem o zkušenosti svých kolegů a neochota spolupracovat nepochybně souvisela s individualismem a amatérismem zástupců diakonií, u nichž pomalu ochabovalo původní nadšení, když každodenně naráželi na tvrdou realitu nedostatku financí a nedocení jejich práce. Konfliktní mezilidské vztahy spolu s neschopností dialogu ostatně byly (a dodnes jsou) problémem snad všech postkomunistických společností a bohužel se nevyhnuly ani zástupcům diakonií. Nekatolickým církvím, zvláště těm méně početným, se tak téměř uzavřela možnost nějak výrazněji promlouvat např. do tvorby nových zákonů

upravujících poskytování sociální péče a takto působit na oblast sociální a charitativní práce.

Vzájemná řevnivost se nevyhnula ani samotným církvím. Vnitrocírkevní konflikty se tak neblaze projevily na práci diakonií, jak tomu bylo např. v ČSCH. V rámci této církve neexistuje jednotné zastřešení dobročinných aktivit. Paralelně zde pracuje sociální odbor, Diakonie ČSCH a k tomu jednotlivé diecéze, sbory a skupiny věřících vyvíjejí své vlastní aktivity. Neochota spolupracovat se zde nejvíce projevila při procesu povinné registrace, kdy si jednotlivé organizace odmítaly vzájemně pomoci s vypracováním standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. Namísto toho, aby ti „šikovnější“ poradili těm „méně šikovným“, se ti „šikovnější“ snažili pokud možno co nejvíce zamezit tomu, aby ti „méně šikovní“ od nich „opisovali“.

Avšak právě schopnost spolupracovat byla důležitá pro úspěšné zaregistrování sociálních služeb. Proto velké centrálně řízené diakonie, které z centra mohly svým jednotlivým střediskům poskytnout potřebné „know how“, dosáhly více méně bezproblémové splnění všech nároků, které jim nový zákon o sociálních službách přinesl (Slezská diakonie navíc má svoji práci notně usnadněnou tím, že své aktivity soustředí do jednoho regionu). Zákon 108/2006 Sb. znamenal pro české diakonie a poskytovatele sociálních služeb řadu změn. Nejvíce problematické bylo zvýšení administrativní zátěže a splnění nároků na kvalifikaci zaměstnanců. Diakoniím, které do té doby fungovaly na dobrovolnické a amatérské bázi a které poskytovaly sociální služby, tento zákon přirozeně zkomplikoval život a pro dobročinné aktivity Starokatolické církve v podstatě znamenal „ortel smrti“. Starokatolické církvi, ale i jiným diakonickým organizacím nezbývalo nic jiného než svou činnost zcela ukončit nebo přejít na jiné formy dobročinnosti, které nepodléhají zákonu o sociálních službách. Přese všechny počáteční komplikace ale můžeme říct, že naprosté většině diakonií a diakonických organizací se podařilo s nároky nového zákona úspěšně vypořádat.

České diakonie tedy povětšinou ve zdraví přežily příchod nového zákona o sociálních službách, ovšem jejich další existence nebude závislá pouze na nich

samotných, ale také na okolnostech financování, které mohou být problematické bez ohledu na úroveň a kvalitu poskytovaných služeb.

Finanční podhodnocení (podobně jako laxní přístup k aktualizaci svých webových stránek, které ve velkém počtu případů obsahují několik let staré a již neplatné informace) je ostatně charakteristické pro celý neziskový sektor, ovšem ve vztahu k diakoniím dostává ještě jeden celospolečenský rozměr. Celé 20. století existovalo mezi státem a církví určité napětí, které pak gradovalo během 50. let vykonstruovanými procesy proti církevním hodnostářům. Přetrvávající nedůvěra mezi státem a církvemi se v podmínkách po r. 1989 projevila dlouholetými spory o tzv. církevní zákon a v současnosti probíhajícími politickými „boji“ o navrácení církevního majetku. Jak známo, Česká republika patří mezi nejsekularizovanější společnosti na světě. Církev se zde obecně těší malé přízni obyvatel, dokonce by se dalo říci, že se určitá část populace vyznačuje ostře proticírkevními postoji. Po r. 1918 se očekávalo, že se lidé budou masivně navracet z područí římskokatolické církve zpět do náruče protestantských církví, hrdě se hlásících k odkazu domácí reformace. Příliš veliký přesun do nekatolických církví se však nekonal, spíše nastoupil trend postupné sekularizace české společnosti a význam římskokatolické církve stejně jako protestantských církví výrazně oslaboval. Toto všechno může hrát určitou roli i v současném obtížnějším přístupu k finančním zdrojům církevních organizací, ačkoliv možná právě jejich charitativní práce bývá veřejností považována za jejich „jedinou“ smysluplnou činnost.

6. Závěr

V této diplomové práci jsme se mohli přesvědčit o tom, že nekatolické církve tvoří nedílnou součást našich národních dějin. Dějin, které pro ně povětšinou nebyly příznivé, a proto nemohly působit v oblasti sociální a charitativní práce takovým způsobem jako jejich souvěrci v západních zemích. Po r. 1989 se českým protestantům naskytla možnost svobodně rozvíjet diakonii, která je důležitou součástí života každé křesťanské církve. Této možnosti se církve ujal, některé s větším, jiné zas s menším úspěchem. Diakonii uskutečňují prostřednictvím různých institucionálních (organizačních) forem. Vyvíjejí dobročinné a humanitární aktivity, poskytují sociální služby, kterými pokrývají široké spektrum cílových skupin. Svou pozornost směřují zvláště na smysluplné trávení volného času dětí a mládeže, na sociální péči o osoby s postižením a také na prevenci sociálního vyloučení a jiných společensky nežádoucích jevů. Nový zákon o sociálních službách jim v mnoha ohledech zkomplikoval život, ale nezapříčinil jejich zánik a patrně tomu tak nebude ani v nejbližší budoucnosti.

V nadcházejících letech bude zajímavé sledovat, kam se české diakonie budou posouvat dál, ať už v nabídce služeb, aktivit, zaměření na cílové skupiny, organizační struktury, nebo schopnosti spolupráce. Studenti, kteří budou jevit o danou problematiku větší zájem, si budou moci díky této práci utvořit celkovou představu o činnosti diakonií a následně se zaměřit na zodpovězení úžeji formulovaných otázek, např. mohou se soustředit na činnost jedné konkrétní diakonie, mohou se zabývat ekonomickou stránkou jejich působení, pustit se do hlubší kvantitativní analýzy nebo se pokusit srovnat působení diakonií českých se zahraničními nebo s Charitou ČR. Ale ať už se budoucí studenti rozhodnou jakkoliv, nechme na úplný závěr zaznít slova Jana Sokola, která jistě stojí za zamyšlení a která souvisí s tím, čím jsme se v práci zabývali: „O sociální zabezpečení se dnes z velké míry starají státy a různé spolky; neměli by se tedy křesťané víc zaměřit na to, co té dnešní společnosti opravdu chybí? Třeba povzbuzovat k odvaze. Metlami moderního lidstva jsou strach, nuda a lenost. Přitom všechno v životě potřebuje kus odvahy – třeba oženit se, mít děti, nebo dokonce podnikat. A lidé, kteří se do toho odváží pustit, také ubývá“(1).

7. Seznam použitých zdrojů

1. ALLMEN, J. J. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Kalich, 1991. 360 s.
2. BARTON, P. F. Tolerance a toleranční patenty v podunajské monarchii. In *Čeští evangelíci a toleranční patent*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1982. s. 13 – 34.
3. BERÁNEK, J. *Jan Sokol : nebát se a nekrást*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 240 s. ISBN 80-7178-819-8.
4. *Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuteronomických knih)*. český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2001. 1814 s. ISBN 80-85810-29-8.
5. BURIAN, I. Vývoj církevní organizace evangelíků za protireformace. In *Čeští evangelíci a toleranční patent*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1982. s. 95-122.
6. BURIAN, I. Michal Dyonisius. In *Počátky tolerančního evangelictví – Acta reformationem bohemicam illustrantia / IV*. 1. vyd. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, 1985. s 5 – 15?
7. ČORNEJ, P. *Tajemství českých kronik*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2003. 456 s. ISBN 80-7185-590-1
8. FILIPI, P. Českobratrská církev evangelická včera, dnes, zítra. In *O společenství služby – soubor esejů o českobratrské evangelické cestě*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1981. 143 s. 9 – 25.
9. FRIES, A. L. PFOHL, J. K. *The Moravian Church – yesterday and today*. 1. vyd. Raleigh: Edwards & Broughton Company, 1926. 153 s.

10. FRYDRYCH, M. Cesta sboru proměnami dob. In *O společenství služby – soubor esejů o česko-bratrské evangelické cestě*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1981. s. 51 – 55.
11. GRUBER, J. *Pojď a přesvědč se*. 1. vyd. Praha: Knižnice studijních textů Českobratrské církve evangelické, 2007. 68 s. ISBN 978-80-7017-059-5.
12. HALÍK, T. Duchovní rozměr české společnosti. In *Co daly naše země Evropě a lidstvu III. Část – svobodný národ na prahu třetího tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Evropský literární klub, 2000. ISBN 80-86316-10-6. s. 25 - 45 ?
13. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. 379 s. ISBN 80-7160-628-1.
14. HALÍK, T. *Vzýván i nevzýván – Evropské přednášky k filozofii a sociologii dějin křesťanství*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2004. 379 s. ISBN: 80-7160-692-3
15. HANF, K. *Lze katolictví spojit s husitstvím?* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Emil Hanf, 1936. 53 s.
16. *Historie* [online]. c2005-2007, [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.baptist.cz>>.
17. *Historie metodismu* [online]. poslední revize 10.3.2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.umc.cz/index.php?name=historie.html>>.
18. *Hlavní stránka > odkazy* [online]. [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&a=cat.50>>.

19. *Hovory 2 – sborník Nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové Praha, Referáty ze semináře „Přemysl Pitter – křesťan“*. 1. vyd. Praha: Oliva, 1996. 133 s. ISBN 80-85942-23-2.
20. HROMÁDKA, J. L. *Cesty českých evangelíků*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1934. 92 s.
21. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
23. JIRÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. 1. vyd. Praha: Fénix, 1991. 173 s
24. KAŇÁK, B. *Stručná historie*[online]. 2007, [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.ccsch.cz/view.php?id=18>>.
25. KLINECKÝ, P. *Několik slov o církvi* [online]. 2005, [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.srcce.cz/index.php?uid=11&neews=8>>.
26. KOMENSKÝ, J. A. *Řád církevní Jednoty bratrské*. In *Veškeré spisy Jana Amosa Komenského svazek XVII – spisy o jednotě*. Brno: Ústřední spolek jednot učitelských, 1912. s. 5–155.
27. KRÁLOVÁ, J. RÁŽOVÁ, E. *Sociální služby a příspěvek na péči 2008*. 2. vyd. Ostrava: Anag, 2008. 374 s. ISBN 978-80-7263-462-0.
28. KUBALÍK, J. *Zápas o pojetí církve*. 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1987. 153 s.
29. KUBÍKOVÁ, J. *Křesťanská misie v 16. – 18. století*. 1. vyd. Brno: Luboš Marek, 2001. 280 s. ISBN 80-86263-24-X.

30. KÜNG, H. *Malé dějiny katolické církve*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2005. 148 s. ISBN 80-7021-770-7.
31. LUTHER, M. *O dobrých skutcích*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1987. 159 s.
32. MACHOVEC, M. *Ježíš pro moderního člověka*. Praha: Orbis, 1990. 230 s.
33. MALÝ, R. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.
34. MARTÍNEK, C. *Cesta k solidaritě*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 1998. 336 s. ISBN 80-86036-07-3.
35. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
36. MATOUŠEK, O. et. al. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 309 s. ISBN 80-7178-549-0.
37. MATOUŠEK, O. et. al. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
38. *O církvi* [online]. [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.apostolskacirkev.cz/view2.php?rstema=23&stromhlmenu=6:23>>.
39. *Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem* [online]. 2003, poslední revize 26.10. 2006 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z :<<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03>>.

obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem
>.

40. OTTER, J. VESELÝ, J. *První sjednocená církev v srdci Evropy – Českobratrská církev evangelická*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1992. 109 s. ISBN 80-7072-852-3.
41. PITTER, P. *Duchovní revoluce v srdci Evropy – pohled do dějin českého národa*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1995. 131 s. ISBN 807017840X.
42. POSPÍŠIL V. Sto let baptistické práce v Čechách a na Moravě. In *Sto let života víry – jubilejní sborník bratrské jednoty baptistů v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Bratrská jednota baptistů v ČSSR, 1990. s 77 – 82.
43. PULEC, M. J. *Starokatolická církev svým o sobě*. 1. vyd. Praha: Synodní rada starokatolické církve v Československu, 1973. 30 s.
44. RAVIK, S. *Velká kniha o Praze*. 1. vyd. Praha: Regia, 2000. 610 s. ISBN 80-86367-05-3.
45. ŘÍČAN, R. Jaký úkol a program? In *Naše cesty*. Ledeč nad Sázavou : Ústředí čs. Evangelických akademiků, 1947. s. 4 – 9.
46. ŘÍČAN, R. et. al. *Čtyři vyznání*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, 1951. s. 412.
47. SPRATEK, D. *Stručné dějiny Slezské církve evangelické augsburského vyznání* [online]. [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: < <http://www.sceav.cz> >.

48. SHAW, M. *Deset významných idejí církevních dějin – kořeny evangelikální tradice*. 1. vyd. Brno: CDK, 2001. 205 s. ISBN: 80-85959-70-4.
49. *Starokatolická církev*. Praha: Biskupský ordinariát a synodní rada Starokatolické církve v ČR, 2005. 40 s.
50. *Sto dvacet let v Božích službách*. 1. vyd. Praha: Sbor Církve bratrské v Praze 1, 2000. 87 s.
51. SCHWARZ, K. *Historie Diakonie ČCE* [online]. c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: < http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=328&Itemid=149%20>.
52. ŠANTORA, R. ZAJÍC, J. *Erazim Kohák : poutník po hvězdách*. 1. vyd. Praha: Potrál, 2001. 199 s. ISBN 80-7178-524-5.
53. TRAPL, M. Hnutí Pryč od Říma. In *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko–Uherské monarchie v letech 1918-1938*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0372-2. s. 13 – 29.
54. TYWONIAK, J. Počátky tolerančního sboru v Soběhradech. In *Počátky tolerančního evangelictví – Acta reformationem bohemicam illustrantia / IV*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, 1985. s. 49 – 137.
55. UHLÍŘ, J. *Ústavní soud nejtěsnější většinou potvrdil sporný církevní zákon* [online]. 2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=2922>>.

56. UHLÍŘ, J. *Komunisté by křesťany nejraději uzavřeli v kostelích* [online]. 2005 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=2340>>.
57. *Ústava Jednoty bratrské*[online]. 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.jbcr.info/downloads/ustava.pdf>>.
58. *Ústava, Vyznání víry, Řád Církve bratrské* [online]. 2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <http://cb.cz/main/file/download/347/ustava,_vyznani_viry_a_rad_cb.pdf>.
59. VANČURA, B. *Jednota bratrská : knížka o vzniku, učení, řádech a zřízení*. 1. vyd. Praha: Úzká rada Jednoty bratrské, 1938. 75 s.
60. VEČEŘA, M. *Sociální stát – východiska a přístupy*. 3. vyd. Praha: Slon, 2001. 112 s. ISBN 80-85850-16-8.
61. VOSE, G. N. Anabaptisté v Evropě, zejména na území Československa, a jejich teologický odkaz. In *Sto let života víry – jubilejní sborník bratrské jednoty baptistů v ČSSR*. 1. vyd. Praha : Bratrská jednota baptistů v ČSSR, 1990. s 9 – 18.
62. *Všeobecná encyklopedie Diderot v osmi svazcích (2 svazek)*. 2 vyd. Praha: Diderot, 2002. ISBN 80-86613-02-X.
63. *Všeobecná encyklopedie Diderot v osmi svazcích (3 svazek)*. 2. vyd. Praha: Diderot, 2002. ISBN 80-86613-03-8.
64. *Základní informace* [online]. 2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.ccsz.cz/view.php?id=338>>

Zdroje použité k výzkumné části diplomové práce

Betanie – křesťanská pomoc [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.mujbox.cz/betanie/>>.

Bethel – dům křesťanské pomoci Litoměřice [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.bethel.cz/sekce.php?sekce=5>>.

Centrum pro zdravotně postižené Nový domov [online], c2000-2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.czp.az4u.info/redakce/index.php?clanek=8163&xuser=&lanG=cs&slozka=5145>>.

Centrum Slunečnice – podpora samostatného života osob s tělesným a kombinovaným postižením [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.cb.cz/diakonie/sun/index.html>>.

Communio [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.communio.cz/>>.

Diakonie BJB v ČR [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonie.bjb.cz/>>.

Diakonie Církve bratrské – křesťanská sociální pomoc [online], c2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.cb.cz/diakonie/>>.

Diakonie ČCE – středisko Rolníčka [online], c2007-2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.rolnicka.cz/obsah/historie.php#93>>.

Diakonie ČCE – středisko v Praze [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://skp.diakoniecce.cz/>>.

Diakonie v České republice [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonie.cz/>>.

Diakonie Českobratrské církve evangelické [online], c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakoniecce.cz/>>.

Diakonie Dubá [online], c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonieduba.cz/>>.

Diakonie Evangelické církve metodické [online], c2001 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.umc.cz/diakonie/index.html>>.

Dílna Nazaret [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.nazaret.cz/>>.

Diakonie STROM [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonie-strom.cz/>>.

Domeček – Trhové Sviny, středisko pro volný čas a integraci [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.domecek.org/index.php?nid=1659&lid=CZ&oid=182431>>.

Domov na zámku v Myslibořicích [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.domovmysliborice.org/cz/uvod>>.

Eurodiaconia [online], c2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.eurodiaconia.org/>>.

Farní obec Starokatolické církve ve Varnsdorfu a středisko Communio [online], c2005–2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.starokatolicivdf.com/www/index.php?page=home>>.

Hospic Citadela – Diakonie ČCE [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.citadela.cz/aktuality.php>>.

Husitské centrum o. p. s. [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <http://www.husiti.cz/husitskecentrum/>>.

Husitský dětský domov s chráněným bydlením v Dubenci u Příbrami o. p. s. [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.domovdubenec.cz/>>.

Chráněné bydlení na Xaverově Diakonie Církve bratrské [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.cb.cz/diakonie/xaverov/xavind.htm>>.

CHYTILOVÁ, R. *Přehled o činnosti Diakonie a misie Církve československé husitské za kalendářní rok 2004* [online], 2006 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.ccs.husiti.cz/stare/article61d4.html?ID=483>>.

Informátor Slezské diakonie 1/2008 [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.slezskadiakonie.cz/attach/informator-1-2008.pdf>>.

Informátor Slezské diakonie 2/2008 [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.slezskadiakonie.cz/attach/informator-2-2008.2008.pdf>>.

Jednota bratrská – naše aktivity [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.jbcr.info/index.php?str=7&tp=1>>.

Maják o. p. s. pro preventivní pomoc mládeži [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.majakops.cz/>>.

Modré z nebe – zpravodaj Diakonie ČCE číslo 1/2008 [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <http://www.diakoniecce.cz/zpravodaj/pdf/mzn_01_2008.pdf>.

Modré z nebe – zpravodaj Diakonie ČCE číslo 6/2007 [online], 2007 [cit. 2008-8-12].
Dostupné z: <http://www.diakoniecce.cz/zpravodaj/pdf/mzn_6_07.pdf>.

Modré z nebe – zpravodaj Diakonie ČCE číslo 2/2008 [online], 2008 [cit. 2008-8-12].
Dostupné z: <http://www.diakoniecce.cz/zpravodaj/pdf/mzn_2_2008.pdf>.

Nadace Euronisa [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.euronisa.cz/cz/index.php>>.

Nadační fond Nehemia [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.apostolskacirkev.cz/view2.php?rstema=39&stromhmenu=6:22:39>>.

Nadační fond Nehemia – pomoc trpícím [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://nehemia.cz/>>.

Naděje pro život [online], c2001-2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.nadejeprozivot.cz/>>.

Občanská poradna Rychnov nad Kněžnou [online], c2005 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.oprk.cz/>>.

Občanské sdružení Fontána [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.jbnp.cz/>>.

Občanské sdružení Jaspis [online], c2002 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.volny.cz/jaspis.klub/onas.htm>>.

Občanské sdružení Lano [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://lano.cz/lano/index.php>>.

Občanské sdružení Pro vás [online], c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.zonaklub.cz/>>.

Občanské sdružení Žebřík [online], c2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.zebrik-os.cz/site/zebrik/web.nsf/pages/uvod-uvodni>>.

Prezentace festivalu Sblížení 2007 [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.slezskadiakonie.cz/attach/sblizeni2007-prezentace.ppt>>.

Registr poskytovatelů sociálních služeb [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do;jsessionid=396AEC1AE9BAA5FC3E40196B80E01C2C.node1?SUBSESSION_ID=1216148040934_1>.

ROZEHNALOVÁ, J. *Modli se a pracuj 3 aneb služba (diaconia) a její místo v církvi – 3. díl* [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloclanku=2008031701>>.

ROZEHNALOVÁ, J. *Modli se a pracuj 4 aneb služba (diaconia) a její místo v církvi – 4. díl* [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.apostolskacirkev.cz/view.php?cisloclanku=2008042301>>.

Sborník písemných materiálů z konference Diakonie v ČR a ERC ve dnech 7.-8. června 2002 v Brně. [online], 2002 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonie.cz/soubory/sbornik.pdf>>.

Slezská diakonie [online], c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.slezskadiakonie.cz/>>.

Slezská diakonie – výroční zpráva 2006 [online], 2007 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.slezskadiakonie.cz/attach/vyrocka-na-web.pdf>>.

Sociální odbor, Diakonie a misie CČSH. Praha: Církev československá husitská, 2008. 16 s.

Sociální služba [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.starokatolici.cz/social.html>>.

Stacionář pro děti s kombinovaným postižením [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.cb.cz/praha3/stacionar/>>.

Status Diakonie Bratrské jednoty baptistů v České republice [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonie.bjb.cz/new/StatutDBJB.doc>>.

Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.skphopo.cz/>>.

Teen Challenge [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.apostolskacirkev.cz/view2.php?rstema=28&stromhlmenu=6:22:28>>.

Teen Challenge International Česká republika [online], c2005 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.teenchallenge.cz/index.php>>.

Unie Kompas [online], c2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://unko.cz/>>.

VYCHOPEŇ, P. *Výroční zpráva o činnosti Diakonie v ČR v roce 2005*. Praha: Diakonie v ČR, 2006. 3 s.

Výroční zpráva 2005 Diakonie Církve bratrské [online], c2005 [cit. 2008-8-12].
Dostupné z: <http://www.cb.cz/diakonie/cz/vyrocní_zpravy/VZ2005.pdf>.

Výroční zpráva Diakonie Církve bratrské 2006. Praha: Diakonie CB, 2007. 22 s.

Výroční zpráva Diakonie Dubá 2007 [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.diakonieduba.cz/files/vyrocka%202007.pdf>>.

Výroční zpráva Diakonie Evangelické církve metodistické 2003 [online], 2004 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.umc.cz/diakonie/download/2003.pdf>>.

Výroční zpráva Diakonie v České republice 2003 [online], 2003 [cit. 2008-8-12].
Dostupné z: <http://www.diakonie.cz/soubory/DvCR_VZ2003.pdf>.

Výroční zpráva za rok 2007 Diakonie Českobratrské církve evangelické středisko Světlo ve Vrchlabí [online], 2008 [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.vrchlabi.diakoniece.cz/attach/vyrocní-zpráva-2007.pdf>>.

Vyšší odborná škola Dorkas [online], [cit. 2008-8-12]. Dostupné z: <<http://www.dorkas.cz/index.php>>.

Zpráva o činnosti Diakonie v ČR v roce 2006. Praha: Diakonie v ČR, 2007. 3 s.

8. Klíčová slova

diakonie – diakonické – charita – charitativní - sociální služby – sociální práce - křesťanství – církev – nekatolické církve – reformace – Česká republika – Zákon o sociálních službách.